

Πρεσβεία της Ελλάδος στο Βελιγράδι
Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων

ΟΔΗΓΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΕΙΝ ΣΤΗ ΣΕΡΒΙΑ 2023

Βελιγράδι, Οκτώβριος 2023

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

A. ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	4
A.1 Γενικά Χαρακτηριστικά Χώρας.....	4
A.2 Δημογραφικά Στοιχεία.....	5
A.3 Βασικά Μακροοικονομικά Μεγέθη Αγοράς.....	5
B. ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	8
B.1 Θεσμικό πλαίσιο.....	8
B.1.1 Νομικές Μορφές Εταιριών.....	8
B.1.2 Διαδικασία ίδρυσης εταιρίας	12
B.1.3 Καθεστώς αδειοδοτήσεων	17
B.1.4 Σήμανση / πιστοποίηση προϊόντων (ετικέτες, πιστοποιήσεις, πρότυπα, τεχνικές προδιαγραφές).....	20
B.1.5 Τελωνειακή νομοθεσία(Διαδικασία – Αρχές)	21
B.1.7 Διαδικασίες εισαγωγής / περιορισμοί εισαγωγών.....	24
B.1.8 Εξασφάλιση πιστώσεων-χρηματοδοτήσεων.....	32
B.1.9 Καθεστώς ιδιοκτησίας	35
B.1.10 Εργασιακό καθεστώς	38
B.2 Στρατηγική Εισόδου στην Αγορά της Σερβίας.....	42
B.2.1 Συνεργασία με Αντιπροσώπους/διανομείς	42
B.2.2 Δημιουργία θυγατρικής/υποκαταστήματος/αντιπροσωπίας/κοινοπραξίας.....	43
B.2.3 Δίκτυα Διανομής.....	45
B.2.4 Προώθηση – Διαφήμιση	47
B.2.5 Πρακτικές οδηγίες.....	48
B.3 Καταναλωτικά Πρότυπα.....	52
B.4 Βιομηχανική Ιδιοκτησία	52
Γ. ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ - ΔΑΣΜΟΛΟΓΗΣΗ	54
Γ.1 Συμφωνίες αποφυγής διπλής φορολογίας	54

Γ.2 Φορολογία Φυσικών προσώπων.....	54
Γ.3 Φορολόγηση Επιχειρήσεων	57
Γ.4 Ειδικότεροι φόροι.....	59
Γ.5. Δασμοί - Δασμολόγιο.....	61
Γ.6 Ειδικές Οικονομικές ζώνες (FTZ).....	62
Δ. ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	64
Δ.1 Αναπτυξιακός Νόμος - Κίνητρα Επενδύσεων	64
Δ.2 Καθεστώς Ιδιωτικοποιήσεων.....	68
Δ.3 Πιστοληπτική ικανότητα χώρας – Κίνδυνοι/ προοπτικές	70
Ε. ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΙ - ΠΡΟΜΗΘΕΙΕΣ.....	72
ΣΤ. ΚΛΑΔΟΙ ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ ΓΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ.....	74
ΣΤ.1 Έργα περιβάλλοντος	74
ΣΤ.2 Εκσυγχρονισμός σιδηροδρομικού, οδικού δικτύου και υποδομών	74
ΣΤ.3 Agri-Business	75
ΣΤ.4 Ενέργεια-ΑΠΕ	75
ΣΤ.5 Μεταφορές	75
Ζ. ΧΡΗΣΙΜΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ	77

A. ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

A.1 Γενικά Χαρακτηριστικά Χώρας

Η Δημοκρατία της Σερβίας βρίσκεται στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, με συνολική **γεωγραφική** έκταση περίπου 88 χιλ. τ.χλμ. και είναι η τρίτη μεγαλύτερη χώρα σε πληθυσμό στη Βαλκανική Χερσόνησο, μετά τη Ρουμανία και την Ελλάδα. Η Σερβία είναι περικλειστή χώρα και ένα από τα κράτη που προέκυψαν από την διάλυση της πρώην Γιουγκοσλαβίας.

Η Σερβία διαθέτει σημαντικό **ορυκτό πλούτο**, όπως αξιοσημείωτες ποσότητες άνθρακα, μόλυβδου, ψευδαργύρου, χαλκού, χρυσού και, εκτιμάται, λιθίου. Όμως η έλλειψη επενδύσεων, η οποία επηρέασε τον **μεταλλευτικό τομέα** επί αρκετά χρόνια, εμποδίζει την οικονομία της χώρας να επωφεληθεί επαρκώς από αυτόν τον πλούτο.

Οι **μεγαλύτερες πόλεις** είναι η πρωτεύουσα Βελιγράδι (πληθυσμός 1,7 εκατ.), το Νόβι Σαντ (350,000 κάτοικοι), η Νις (258,000 κάτοικοι) και το Κραγκιούγιεβατς (179,000 κάτοικοι).

Πολίτευμα	Κοινοβουλευτική Δημοκρατία	Πληθυσμός	6,7 εκατ.
Αρχηγός του Κράτους	Πρόεδρος της Δημοκρατίας	Πρωτεύουσα	Βελιγράδι

Η **Σερβική εθνοσυνέλευση** αποτελείται από 250 μέλη με τετραετή θητεία. Οι τελευταίες βουλευτικές εκλογές διεξήχθησαν τον Απρίλιο του 2022. Το κυβερνών Προοδευτικό Κόμμα και το Σοσιαλιστικό Κόμμα, μαζί, κατέχουν τη πλειοψηφία στην σερβική Εθνοσυνέλευση. Ο Πρόεδρος της Σερβίας Αλεξάνταρ Βούτσιτς επανεξελέγη, με ποσοστό 58%, ενώ ο σημαντικότερος αντίπαλός του Ζντράβκο Πόνος συγκέντρωσε μόλις 18%. Ωστόσο, το Σερβικό Προοδευτικό Κόμμα (SNS), του οποίου ηγείται ο κ. Βούτσιτς, έχασε την απόλυτη πλειοψηφία τόσο στην Εθνοσυνέλευση της Σερβίας όσο και στην πρωτεύουσα Βελιγράδι στις δημοτικές εκλογές. Ο Πρόεδρος Βούτσιτς, που εξελέγη για πρώτη φορά το 2014 και συνηθίζει να σχηματίζει κυβερνητικούς συνασπισμούς με το Σοσιαλιστικό Κόμμα Σερβίας ακόμη και όταν το SNS διαθέτει αυτοδυναμία (πχ 2016, 2020), ήταν κοινός υποψήφιος πρόεδρος κατά τις πρόσφατες εκλογές του συνασπισμού του SNS, του Σοσιαλιστικού Κόμματος της Σερβίας (SPS) και της Συμμαχίας των Ούγγρων της Βοϊβοντίνα (VMSZ). Το γεγονός αυτό συνέβαλε στην εκλογική νίκη του με περίπου 2,2 εκ. ψήφους, επί συνολικής συμμετοχής περίπου 3,8 εκατομμυρίων.

Η Σερβία απέκτησε το **καθεστώς υποψήφιας προς ένταξη χώρας στην ΕΕ** με απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου την 1η Μαρτίου 2012. Το Σεπτέμβριο του 2013 τέθηκε σε ισχύ η Συμφωνία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης μεταξύ της ΕΕ και της Σερβίας. Στις 21 Ιανουαρίου 2014, πραγματοποιήθηκε η 1η Διακυβερνητική Διάσκεψη, σηματοδοτώντας την επίσημη έναρξη των διαπραγματεύσεων προσχώρησης της χώρας στην ΕΕ. Η Σερβία έχει, επίσης, υπογράψει **αρκετές εμπορικές συμφωνίες** όπως η Ευρωπαϊκή Συμφωνία Ελευθέρων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ) και η Κεντροευρωπαϊκή Συμφωνία Ελευθέρων Συναλλαγών (CEFTA), καθώς και συμφωνίες με την Τουρκία, τη Λευκορωσία, το Καζακστάν και τη Ρωσία, κ.ά. Το εμπόριο με τις ΗΠΑ διεξάγεται στο πλαίσιο του συστήματος γενικευμένων προτιμήσεων (ΣΓΠ ή GSP). Το ΣΓΠ των ΗΠΑ παρέχει προτιμησιακό δασμολογικό καθεστώς για περισσότερα από 4.650 σερβικά προϊόντα. Η Σερβία είναι, επίσης, μέλος της Οικονομικής Συνεργασίας Ευξείνου Πόντου (ΟΣΕΠ). Οι περισσότερες σερβικές εξαγωγές απευθύνονται στις αγορές της Ε.Ε. και της CEFTA.

A.2 Δημογραφικά Στοιχεία

Σύμφωνα με την απογραφή του 2022, ο **πληθυσμός** της χώρας είναι 6,7 εκατομμύρια κάτοικοι. Περίπου το 20% του πληθυσμού ζει στην πρωτεύουσα, το **Βελιγράδι** και την ευρύτερη περιοχή αυτού (1,27 εκ. κάτοικοι). Μεγαλύτερες σε πληθυσμό **πόλεις** είναι η Νις (250.00 κάτοικοι), το Νόβι Σαντ (215.400), το Κραγκούγιεβατς (147.473), το Τσάτσακ (117.072) και η Σουμπότιτσα (100.000).

Η μέση ηλικία του γενικού πληθυσμού είναι 43,85 έτη, με το 82,6% του πληθυσμού (5,49 εκ.) να είναι ενήλικες. Κατά ηλικιακή κατηγορία ο πληθυσμός κατανέμεται ως εξής:

Ποσοστό επί του συνολού			
Ηλικιακή κατηγορία			
	0-4	310.928	4,68%
	5-19	981.875	14,77%
	20-29	710.192	10,68%
	30-39	853.209	12,84%
	40-49	948.051	14,26%
	50-59	901.987	13,57%
	60-69	974.046	14,65%
	70-79	673.572	10,13%
	80 και άνω	293.143	4,41%
	Ενήλικες	5.492.020	82,62%
	Σύνολο πληθυσμού	6.647.003	

Ο αριθμός των νοικοκυριών, στο σύνολο της χώρας, ανέρχεται σε 2.589.344 με μέση σύνθεση τα 2,55 άτομα ανά νοικοκυριό. Ποσοστό 29,9% εξ αυτών αποτελείται από 1 μέλος, 27,5% από 2 μέλη, 17,75% από 3 μέλη, 14,5% από 4 μέλη ενώ ποσοστό 6,03% και 4,32% αποτελείται από 5 και 6 μέλη αντίστοιχα. Στις περιφέρειες των τριών μεγάλων αστικών κέντρων καθώς και την πλειοψηφία των βόρειων και μέρους των περιφερειών περιοχών της χώρας η σύνθεση των νοικοκυριών είναι χαμηλότερη του μέσου εθνικού όρου, κυμαινόμενη από 2,26 έως 2,53 μέλη. Αντίθετα, στην πλειοψηφία των νοτιότερων κεντρικών και νότιων περιφερειών, η σύνθεση των νοικοκυριών είναι ανώτερη του μέσου εθνικού όρου, κυμαινόμενη από 2,63 έως 3,18 μέλη.

Ο πληθυσμός κατανέμεται εθνολογικά, με βάση τη δήλωση των συμμετεχόντων, σε Σέρβους (80,64%), Ούγγρους (2,77%), Βοσνιάκους (Βόσνιους μουσουλμάνους - 2,31%), Ρομά (1,98%), Αλβανούς (0,93%), Σλοβάκους (0,63%), και Κροάτες (0,59%).

Κυριαρχούσα θρησκεία είναι η Ορθόδοξη Ανατολική, με μικρές κοινότητες μουσουλμάνων (κυρίως στο Νότο της χώρας) και Ρωμαιοκαθολικών (κυρίως στο Βορρά).

Η Σερβία έχει εργατικό δυναμικό περίπου 3 εκατομμυρίων ατόμων.

A.3 Βασικά Μακροοικονομικά Μεγέθη Αγοράς

Τα βασικά οικονομικά μεγέθη της χώρας, κατά τα τελευταία χρόνια, κρίνονται ως αρκετά ικανοποιητικά από τους διεθνείς αναλυτές, Ωστόσο, μετά από μια επιτυχημένη πορεία της οικονομίας επί σειρά ετών (η αύξηση του **ΑΕΠ** κατά το 2021 ανήλθε σε 7,4% και

ο μέσος **πληθωρισμός** σε 4,1%) για το 2022 καταγράφεται ανάσχεση της τάσης αυτής. Σύμφωνα με την Εθνική Τράπεζα της Σερβίας (NBS), ο ρυθμός ανάπτυξης περιορίστηκε το 2022 σε 2,3% και ο μέσος ετήσιος πληθωρισμός το 2022 ήταν 11,9%, ποσοστό που οφείλεται σε παράγοντες από την πλευρά της προσφοράς.

Σύμφωνα με τη Σερβική Στατιστική Υπηρεσία και την NBS, το **κατά κεφαλήν ΑΕΠ** ανέρχεται σε περίπου 9000 ευρώ και ο **μέσος καθαρός μισθός** σε περίπου 700 ευρώ (Δεκέμβριος 2022). Ο **κρατικός προϋπολογισμός** παρουσίασε έλλειμμα για το 2022 της τάξεως 3,3% του ΑΕΠ, ενώ το **δημόσιο χρέος ανήλθε σε 55,1%** του ΑΕΠ. Η **ανεργία** σημειώνει σταθερά διαχρονική μείωση. Κατά το έτος 2022, κυμάνθηκε στο 9.4%.

Πίνακας 1.3: Βασικά Οικονομικά Μεγέθη έτους 2022 (σε \$)

Ονομαστικό ΑΕΠ	70.9 δισ. \$	Ανεργία	9,4 %	Χρέος Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	55 %
Μεταβολή ΑΕΠ	2,3 %	Πληθωρισμός (μ.ο. έτους)	12 %	Εξαγωγές¹	29,1 δισ. \$
Κατά κεφαλήν ΑΕΠ (τρεχ.τιμές)	10.850 \$	Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-3 %	Εισαγωγές¹	41,2 δισ. \$

Πηγή: IMF, ¹Statistical Office of the Republic of Serbia

Ιδιαίτερα από το 2014, παρατηρείται μακροοικονομική σταθερότητα και σταδιακή βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Κατά την περίοδο 2007-2018, η Σερβία προσέλκυσε πάνω από 26 δισ. ευρώ **Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ)**, ενώ κατά την τελευταία πενταετία (2018-2022) περίπου 18,6 δισ. ευρώ, από τις οποίες πάνω από 10,0 δισ. ευρώ έχουν κατευθυνθεί σε εμπορεύσιμους τομείς, και ιδίως στον τομέα της μεταποίησης (περίπου 6,0 δισ.). Οι εισροές ΑΞΕ για το 2022 υπολογίζονται σε 4,4 δισ. ευρώ¹.

Τα θετικά αποτελέσματα αποτυπώνονται στις ετήσιες βελτιωμένες **αξιολογήσεις των οίκων πιστοληπτικής ικανότητας**. Το 2019, οι οίκοι Standard & Poor's' (S&P) και Fitch αναβάθμισαν την πιστοληπτική ικανότητα της Σερβίας σε BB+. Τον Μάρτιο του 2021 ο οίκος Moody's την βελτίωσε περαιτέρω σε Βα2 από Βα3 με εκ νέου σταθερές προοπτικές. Στις αρχές του 2023 οι S&P και Fitch επιβεβαίωσαν αμφότεροι την πιστοληπτική ικανότητα της Σερβίας, στη βαθμίδα BB + με σταθερές προοπτικές επαναξιολόγησης, μία βαθμίδα κάτω από την επενδυτική βαθμίδα. Σημειώνεται, ότι η Σερβία αποτελεί μία από τις λίγες χώρες όπου δεν σημειώθηκε μείωση της πιστοληπτικής ικανότητάς τους κατά την χρονιά των lockdown λόγω της πανδημίας (2020). Η ανθεκτικότητα της οικονομίας, οι δημοσιονομικές μεταρρυθμίσεις, η συγκράτηση του Δημοσίου Χρέους, η αξιόπιστη νομισματική πολιτική της NBS, η σταθερότητα του τραπεζικού τομέα, εξηγούν τις ανωτέρω αποφάσεις των οίκων πιστοληπτικής ικανότητας²

Η Σερβία κατά το 2019 κατέλαβε την 48^η θέση και το 2020 την 44^η της κατάταξης της Παγκόσμιας Τράπεζας σε ότι αφορά την **ευκολία ως προς το Επιχειρείν-Ease of Doing Business**. Όμως, όσον αφορά τον **δείκτη ανταγωνιστικότητας** μεταξύ των 140 χωρών του Παγκοσμίου Οικονομικού Φόρουμ (2018-2019), η Σερβία κατέλαβε την 65^η θέση.

Σύμφωνα με την Στατιστική Υπηρεσία της Σερβίας, η αύξηση του **ΑΕΠ**, σε πραγματικούς όρους, για το **2022**, ανήλθε σε 2,5%, σε ετήσια βάση.

¹ https://www.nbs.rs/export/sites/NBS_site/documents-eng/finansijska-stabilnost/presentation_invest.pdf

² Πηγή: https://nbs.rs/en/finansijsko_trziste/informacije-za-investitore-i-analiticare/rejting_RS/

Η **βιομηχανική παραγωγή** αυξήθηκε κατά 1,7% το 2022, με κύρια συμβολή αυτή των τομέων εξόρυξης (22,6%) και της μεταποίησης (1,4%), ενώ η σημαντικότερη μείωση παρατηρήθηκε στον ενεργειακό τομέα (-7,1%). Στον τομέα της μεταποίησης, ανάπτυξη κατέγραψαν 15 από τους 24 κλάδους και η μεγαλύτερη συμβολή προήλθε από την παραγωγή πετρελαιοειδών και μηχανημάτων και εξοπλισμού. Ο κύκλος εργασιών του **λιανικού εμπορίου** αυξήθηκε κατά 5,9% το 2022. Το 2022, ο αριθμός των αφίξεων **τουριστών** και οι διανυκτερεύσεις αυξήθηκαν κατά 51,8% και 35,6% σε ετήσια βάση, αντίστοιχα. Όσον αφορά το **εξωτερικό εμπόριο** αγαθών, για το 2022, οι εξαγωγές και οι εισαγωγές αυξήθηκαν κατά 26,3% και 34,8% σε ετήσια βάση, αντίστοιχα.

Σύμφωνα με ανακοίνωση του Υπουργείου Οικονομικών της Σερβίας, το **δημοσιονομικό έλλειμμα για το 2022 ανήλθε στο 3,3% του ΑΕΠ** (235,2 δισ. δηνάρια - περίπου 2 δισ. Ευρώ), χαμηλότερο κατά 0,6% του ΑΕΠ (43,9 δισ. δηνάρια - περίπου 370 εκ. ευρώ) από ότι είχε προβλεφθεί στις εκτιμήσεις του Οκτωβρίου. Τα δημόσια έσοδα ανήλθαν σε 1.680,3 δισ. δηνάρια (περίπου 14 δισ. ευρώ) και οι δημόσιες δαπάνες σε 1.915,5 δισ. δηνάρια (16 δισ. Ευρώ). Σύμφωνα με ανάλυση που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό Nona Ekonomija, φαίνεται ότι τα έσοδα του προϋπολογισμού αυξήθηκαν όχι λόγω της τόνωσης της οικονομικής δραστηριότητας, αλλά λόγω της αύξησης του πληθωρισμού. Περίπου το ήμισυ των εσόδων προήλθε από τις εισπράξεις ΦΠΑ, οι οποίες ήταν αυξημένες κατά 18,3% σε σύγκριση με το 2021.

B. ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

B.1 Θεσμικό πλαίσιο

B.1.1 Νομικές Μορφές Εταιριών

Σύμφωνα με τη νομοθεσία περί εταιριών ("Νόμος για τις Εταιρείες") στη Σερβία υπάρχουν συνολικά τέσσερις νομικές μορφές εταιριών:

Κεφαλαιουχικές Εταιρείες (**Ανώνυμη Συμμετοχική Εταιρεία-a.d., Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης-d.o.o.**) και Προσωπικές Εταιρείες (**Ομόρρυθμη-o.d. και Ετερόρρυθμη Εταιρεία-k.d.**)³.

Ο Νόμος για τις Εταιρείες καθορίζει λεπτομερώς τις νομικές μορφές των επιχειρηματικών οντοτήτων, τη δομή εταιρικής διακυβέρνησής τους, τις ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις, τις αλλαγές του καθεστώτος (συγχωνεύσεις, "spin-offs"), τη διαχείριση και άλλα παρεμφερή θέματα⁴.

Εκτός από τα ανωτέρω, μια **ξένη εταιρεία** μπορεί να συστήσει υποκατάστημα ή γραφείο αντιπροσώπου. Στην πράξη, οι ξένοι επενδυτές συνήθως προτιμούν την εταιρεία περιορισμένης ευθύνης (Limited Liability company-d.o.o.) λόγω της απλής μορφής της. Τα πλεονεκτήματά της περιλαμβάνουν την αύξηση του κεφαλαίου, η οποία μπορεί να γίνει χωρίς την εποπτεία των ρυθμιστικών αρχών, καθώς και το ελάχιστο μετοχικό κεφάλαιο που είναι μικρότερο από 1 ευρώ (σε αντίθεση με τα περίπου 27.000 ευρώ για την ανώνυμη εταιρεία).

Ειδικότερα:

1. Εταιρεία περιορισμένης ευθύνης – ΕΠΕ (DOO)

Στη Δημοκρατία της Σερβίας, η εταιρεία περιορισμένης ευθύνης είναι η κυρίαρχη νομική μορφή της επιχειρηματικής οντότητας. Σύμφωνα με το νόμο περί εταιριών, εταιρεία περιορισμένης ευθύνης (DOO) είναι μια εταιρεία που ιδρύεται από ένα ή περισσότερα ξένα ή ημεδαπά φυσικά ή νομικά πρόσωπα που κατέχουν μερίδιο στο κεφάλαιο της εταιρείας.

Το κύριο χαρακτηριστικό μιας ΕΠΕ είναι ότι η εταιρεία ευθύνεται νομικά για τις υποχρεώσεις της με το σύνολο του ενεργητικού της, ενώ οι μέτοχοι ευθύνονται για τις υποχρεώσεις της εταιρείας μόνο μέχρι το ποσό του μεριδίου που κατέχουν στα περιουσιακά στοιχεία της εταιρείας.

Πέρα από το χαμηλό υποχρεωτικό μετοχικό κεφάλαιο, ένας ακόμη λόγος που κάνει τη μορφή αυτή ιδιαίτερα δημοφιλή είναι ότι υπάρχουν ελάχιστες δραστηριότητες που δεν μπορεί να διεξάγει μια ΕΠΕ - πιο συγκεκριμένα δραστηριότητες για τις οποίες ο νόμος ορίζει ρητά διαφορετική νομική μορφή (όπως τραπεζικές δραστηριότητες, όπου ο νόμος απαιτεί οι τράπεζες να έχουν τη μορφή μετοχικών εταιριών).

³ βλ. Guide to doing business in Serbia, JPM, σελ. 10-16, www.jpm.rs

⁴ βλ. Guide to doing business and investing in Serbia, PWC Serbia, σελ. 23-24, pwc.rs/en.html

Ίδρυση

Μια ΕΠΕ ιδρύεται από τα μέλη της, με την έκδοση μιας πράξης σύστασης η οποία μπορεί να έχει τη μορφή απόφασης ίδρυσης (σε περίπτωση ενός μόνο μέλους) ή με τη μορφή συμφωνίας σύστασης (σε περίπτωση δύο ή περισσότερων ιδρυτών), ενώ η ιδιότητα του νομικού προσώπου αποκτάται μετά την εγγραφή της εταιρείας στον Οργανισμό Μητρώου Επιχειρήσεων (BRA).

Νέες εταιρείες ιδρύονται σύμφωνα με ένα απλό σύστημα «μιας στάσης» στο BRA, το οποίο μεταξύ άλλων διατηρεί Μητρώο Εμπορικών Εταιρειών. Η ίδια η διαδικασία εγγραφής είναι σύντομη, καθώς το BRA εκδίδει απόφαση αποδοχής της αίτησης εγγραφής εντός 5 εργάσιμων ημερών από την ημερομηνία υποβολής της αίτησης.

Εισφορές/μετοχές και ιδρυτικό κεφάλαιο

Το κεφάλαιο μιας ΕΠΕ σχηματίζεται από τις εισφορές των μελών. Οι εισφορές μπορεί να είναι χρηματικές ή σε είδος, ενώ το κεφάλαιο πρέπει να ανέρχεται σε τουλάχιστον 100,00 RSD (περίπου ένα ευρώ). Τα μέλη της εταιρείας αποκτούν μερίδιο στην εταιρεία ανάλογο με την αξία των εισφορών τους στο σύνολο του ιδρυτικού κεφαλαίου της εταιρείας. Με βάση τις μετοχές τους, τα μέλη έχουν δικαιώματα ιδιοκτησίας και διαχείρισης στην εταιρεία, όπως δικαιώματα ψήφου στη Γενική Συνέλευση και δικαίωμα συμμετοχής στα κέρδη της εταιρείας.

Διαχείριση

Μια ΕΠΕ μπορεί να έχει ένα σύστημα διαχείρισης ενός επιπέδου ή ένα σύστημα διαχείρισης δύο επιπέδων.

Σε περίπτωση μονοβάθμιας διοίκησης, τα διοικητικά όργανα είναι η Γενική Συνέλευση (αποτελούμενη από όλα τα μέλη) και ένα ή περισσότερα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου. Το σύστημα διαχείρισης δύο επιπέδων, εκτός από τη Γενική Συνέλευση και έναν ή περισσότερους διευθυντές, απαιτούν επίσης ορισμένες λειτουργίες να εκτελούνται από το Εποπτικό Συμβούλιο.

Η Γενική Συνέλευση μιας ΕΠΕ είναι το ανώτατο όργανο της εταιρείας που αποφασίζει για τα σημαντικότερα θέματα που αφορούν την εταιρεία, αντλώντας την ιδιότητα αυτή από το γεγονός ότι η Γενική Συνέλευση αποτελείται από όλα τα μέλη της εταιρείας. Το εύρος των αρμοδιοτήτων της Γενικής Συνέλευσης καθορίζεται στην ιδρυτική πράξη. Το Εποπτικό Συμβούλιο διορίζεται από τη Γενική Συνέλευση. Οι κύριες εξουσίες του σχετίζονται με τον καθορισμό της επιχειρηματικής στρατηγικής της εταιρείας και τον διορισμό, την ανάκληση των διευθυντών της εταιρείας και την επίβλεψη του έργου τους.

Η εταιρεία μπορεί να έχει έναν ή περισσότερους διευθυντές που είναι και οι νόμιμοι εκπρόσωποι της εταιρείας. Όλες οι εργασίες που διεξάγονται από τους διευθυντές διεξάγονται στο όνομα και για λογαριασμό της εταιρείας. Εκτός από τη θεμελιώδη υποχρέωση της εκπροσώπησης της εταιρείας έναντι τρίτων, κύρια υποχρέωση των διευθυντών είναι η διαχείριση της εταιρείας.

Υπάρχουν δύο τρόποι πρόσληψης διευθυντή: (i) σύμβαση εργασίας, και (ii) συμφωνία για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του διευθυντή. Στην πρώτη περίπτωση ο διευθυντής είναι υπάλληλος της εταιρείας, ενώ στη δεύτερη όχι, ενώ τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις του ρυθμίζονται από την εν λόγω συμφωνία. Αυτή η διαφορά στο καθεστώς απασχόλησης του διευθυντή έχει φορολογικές συνέπειες. Εάν ο διευθυντής είναι μισθωτός, καταβάλλεται φόρος εισοδήματος επί του μισθού του. Εάν ο διευθυντής δεν έχει συνάψει σχέση εργασίας, καταβάλλεται φόρος επί των λοιπών εισοδημάτων.

2. Ανώνυμη εταιρεία

Ανώνυμη εταιρεία (AD) είναι η εταιρεία που ιδρύεται από ένα ή περισσότερα νομικά ή φυσικά πρόσωπα (μετόχους) με σκοπό την άσκηση ορισμένων δραστηριοτήτων, της οποίας το ιδρυτικό κεφάλαιο καθορίζεται και διαιρείται σε μετοχές. Η συνολική αξία όλων των μετοχών αποτελεί το αρχικό κεφάλαιο της ανώνυμης εταιρείας. Μια ανώνυμη εταιρεία, όπως μια ΕΠΕ, ευθύνεται για τις υποχρεώσεις της με όλη της την περιουσία, ενώ οι μέτοχοι ευθύνονται μόνο μέχρι το ποσό της εισφοράς τους στο κεφάλαιο της εταιρείας.

Ίδρυση

Τα δικαιολογητικά που απαιτούνται για τη σύσταση ανώνυμης εταιρείας είναι η ιδρυτική πράξη με συμβολαιογραφικές υπογραφές των μετόχων της εταιρείας και το καταστατικό, που κατατίθεται στο BRA.

Ο σκοπός της ιδρυτικής πράξης είναι μόνο η σύσταση της ανώνυμης εταιρείας, επομένως δεν υπόκειται σε αλλαγές. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο οι ανώνυμες εταιρείες υιοθετούν το Καταστατικό και όλες οι σχετικές αλλαγές στην εταιρεία ρυθμίζονται με τροποποιήσεις και συμπληρώσεις στο Καταστατικό. Η διαδικασία εγγραφής είναι παρόμοια με αυτή της ΕΠΕ στο BRA όπως έχει ήδη περιγραφεί στην ενότητα που αφορά την ίδρυση DOO.

Είδη ανωνύμων εταιρειών

Στη Σερβία οι μετοχικές εταιρείες μπορεί να είναι ανοιχτές ή κλειστές. Ανοικτή ή δημόσια ανώνυμη εταιρεία είναι αυτή της οποίας οι μετοχές μπορούν να διαπραγματευτούν στο χρηματιστήριο, ενώ μια κλειστή ανώνυμη εταιρεία δεν διαπραγματεύεται τις μετοχές της στη χρηματιστηριακή αγορά.

Εισφορές/μετοχές και ιδρυτικό κεφάλαιο

Το κεφάλαιο μιας μετοχικής εταιρείας διαιρείται σε μετοχές. Οι μετοχές είναι τίτλοι και όλες οι μετοχές της ίδιας κατηγορίας (μετοχές που παρέχουν τα ίδια δικαιώματα) έχουν την ίδια ονομαστική αξία. Στη Δημοκρατία της Σερβίας οι μετοχές είναι άυλες και το Κεντρικό Αποθετήριο και Οίκος Εκκαθάρισης Τίτλων (CSD) διατηρεί μητρώο όλων των μετοχών και των κατόχων τους. Μια ανώνυμη εταιρεία πρέπει να έχει ιδρυτικό κεφάλαιο τουλάχιστον 3.000.000 RSD (περίπου 27.000 ευρώ) . Οι εισφορές των μετόχων μπορεί να είναι χρηματικές και σε είδος, δηλαδή σε πράγματα και δικαιώματα των οποίων η αξία εκφράζεται σε δηνάρια. Ο νόμος προβλέπει τη δυνατότητα αύξησης και μείωσης του κεφαλαίου.

Εάν μια ανώνυμη εταιρεία μειώσει το κεφάλαιο της κάτω από το καθορισμένο ελάχιστο ποσό, η εταιρεία πρέπει να το αυξήσει στο καθορισμένο ποσό εντός έξι μηνών, διαφορετικά κινείται διαδικασία αναγκαστικής εκκαθάρισης κατά της εταιρείας.

Οι μετοχές δεν χρειάζεται να είναι της ίδιας κατηγορίας, δηλαδή μια ανώνυμη εταιρεία μπορεί να εκδώσει κοινές και προνομιούχες μετοχές. Οι κοινές μετοχές φέρνουν στον κάτοχό τους το «συνηθισμένο σύνολο» δικαιωμάτων, όπως ορίζει ο Νόμος περί Εταιρειών.

Από την άλλη πλευρά, οι προνομιούχες μετοχές προσφέρουν στους κατόχους τους ορισμένα πλεονεκτήματα, όπως προτεραιότητα στην πληρωμή μερισμάτων, αλλά γενικά δεν τεκμαίρουν δικαιώματα ψήφου όταν λαμβάνουν αποφάσεις. Ο Νόμος ορίζει ότι η συνολική ονομαστική αξία των προνομιούχων μετοχών δεν μπορεί να υπερβαίνει το 50% του κεφαλαίου της εταιρείας.

Κάθε κοινή μετοχή παρέχει το δικαίωμα συμμετοχής και ψήφου στη Γενική Συνέλευση, σύμφωνα με την αρχή μία μετοχή – μία ψήφος. Οι μέτοχοι έχουν επίσης δικαίωμα ετήσιας διανομής κερδών, δηλαδή μερισμάτων, βάσει απόφασης της Γενικής Συνέλευσης περί διανομής μερισμάτων. Τα μερίσματα μπορούν να καταβάλλονται σε χρήμα ή σε μετοχές της εταιρείας, σύμφωνα με την απόφαση περί καταβολής μερισμάτων.

3. Ομόρρυθμες και ετερόρρυθμες εταιρείες

Ομόρρυθμη εταιρεία

Ομόρρυθμη εταιρεία (OD) είναι μια εταιρεία που ιδρύεται από δύο ή περισσότερα φυσικά ή/και νομικά πρόσωπα με την ιδιότητα των εταίρων με σκοπό την άσκηση ορισμένων δραστηριοτήτων. Οι εταίροι έχουν απεριόριστη αλληλέγγυα ευθύνη για τις υποχρεώσεις της εταιρείας μέχρι την αξία των περιουσιακών τους στοιχείων.

Η εγγραφή στο BRA είναι υποχρεωτική και ακολουθεί παρόμοια διαδικασία με τις υπόλοιπες μορφές.

Ετερόρρυθμη εταιρεία

Ετερόρρυθμη εταιρεία (EE - KD) είναι μια εταιρεία που ιδρύεται από δύο ή περισσότερα φυσικά ή/και νομικά πρόσωπα με σκοπό την άσκηση ορισμένων δραστηριοτήτων, εκ των οποίων μελών τουλάχιστον ένα έχει απεριόριστη αλληλέγγυα ευθύνη για τις υποχρεώσεις της εταιρείας (ομόρρυθμος εταίρος), και τουλάχιστον ένα έχει περιορισμένη ευθύνη μέχρι του ποσού της εισφοράς του (ετερόρρυθμος εταίρος).

Οι ομόρρυθμοι εταίροι έχουν το ίδιο καθεστώς με τους εταίρους σε μια ομόρρυθμη εταιρεία, διαχειρίζονται τις επιχειρηματικές δραστηριότητες της εταιρείας και την εκπροσωπούν, σε αντίθεση με τους ετερόρρυθμους εταίρους που δεν είναι εξουσιοδοτημένοι να το πράξουν. Από την άλλη πλευρά, ένας ετερόρρυθμος εταίρος μπορεί να λάβει περαιτέρω δικαιώματα με απόφαση όλων των ομόρρυθμων εταίρων.

4. Ελεύθεροι Επαγγελματίες/Επιχειρηματίες (Freelancers)

Σύμφωνα με τους νόμους της Δημοκρατίας της Σερβίας, ατομικός ιδιοκτήτης ή ελεύθερος επαγγελματίας είναι φυσικό πρόσωπο, ημεδαπό ή αλλοδαπό, το οποίο είναι εγγεγραμμένο στην Υπηρεσία Μητρώων Επιχειρήσεων και μπορεί, ως επάγγελμα με σκοπό το κέρδος, να ασκεί οποιαδήποτε επιχειρηματική δραστηριότητα που δεν απαγορεύεται με νόμο. Σε αντίθεση με τις επιχειρηματικές εταιρείες, οι επιχειρηματίες δεν είναι νομικά πρόσωπα, παρόλο που υπόκεινται σε εγγραφή στο BRA. Η διαδικασία εγγραφής στον Οργανισμό Μητρώων Επιχειρήσεων είναι παρόμοια με τις άλλες μορφές εταιρειών. Επιπλέον, εάν μια συγκεκριμένη επιχειρηματική δραστηριότητα απαιτεί προηγούμενη έγκριση της αρμόδιας αρχής με τη μορφή συγκατάθεσης, άδειας ή άλλου εγγράφου, το πρωτότυπο αυτού του εγγράφου πρέπει να υποβληθεί και για σκοπούς καταχώρισης. Τέτοιες δραστηριότητες περιλαμβάνουν: υγειονομική περίθαλψη, κτηνιατρικές υπηρεσίες, εμπόριο όπλων, ανταλλακτικών όπλων και πυρομαχικών, δραστηριότητες διαχείρισης πτώχευσης κ.λπ.

Οι επιχειρηματίες ευθύνονται για όλες τις υποχρεώσεις που σχετίζονται με την άσκηση της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας μέχρι την αξία του συνόλου της περιουσίας τους, η οποία περιλαμβάνει κάθε περιουσία που αποκτούν και σχετίζεται με την επιχειρηματική τους δραστηριότητα. Η ευθύνη ενός επιχειρηματία δεν παύει με τη διαγραφή του/της από το μητρώο.

B.1.2 Διαδικασία ίδρυσης εταιρίας

Σύσταση Εταιρείας Περιορισμένης Ευθύνης - ΕΠΕ -Društvena Ograničenom Odgovornošću (d.o.o): Όπως προαναφέρθηκε, πρόκειται για τον πλέον δημοφιλή εταιρικό τύπο στη Σερβία για τους κάτωθι κυρίως λόγους:

-Το σύνολο του μετοχικού κεφαλαίου μπορεί να ανήκει σε νομικά πρόσωπα ή πολίτες οιασδήποτε χώρας.

-Η ευθύνη των μετόχων περιορίζεται στο ποσό συμμετοχής τους στο εταιρικό κεφάλαιο.

-Ελάχιστο απαιτούμενο αρχικό εταιρικό κεφάλαιο 100 RSD – δηλαδή λιγότερο από 1 Ευρώ.

Η διαδικασία ίδρυσης μιας ΕΠΕ (d.o.o.) περιλαμβάνει τα κάτωθι αναφερόμενα βήματα, ενώ από τις 18 Μαΐου 2023, οι αιτήσεις για την ίδρυση εταιρείας κατατίθεται στον Οργανισμό Μητρώου Επιχειρήσεων (<https://www.apr.gov.rs>) αποκλειστικά σε ηλεκτρονική μορφή. Σύμφωνα με τις τροποποιήσεις του Νόμου για τη Διαδικασία Εγγραφής στο Οργανισμό Μητρώου Επιχειρήσεων, με πρωτοβουλία του Υπουργείου Οικονομίας, ο Οργανισμός υποχρεούται να παραλαμβάνει τις εν λόγω αιτήσεις αποκλειστικά σε ηλεκτρονική μορφή, το οποίο πρακτικά σημαίνει ότι δεν υπάρχει πλέον η δυνατότητα αποστολής της αίτησης σε έντυπη μορφή. Σύμφωνα με τον Οργανισμό η εισαγωγή της ηλεκτρονικής διαδικασίας δημιουργεί τις προϋποθέσεις για τη μείωση του κόστους και του χρόνου που απαιτείται για την ίδρυση μιας εταιρείας, ενώ βελτιώνει και διευρύνει το επίπεδο των υπηρεσιών προς τους πολίτες και επιπλέον μειώνει τον χρόνο διεκπεραίωσης των αιτημάτων.

- (i) καταχώρηση αίτησης για την ίδρυση της εταιρείας και εγγραφή της στο Μητρώο Επιχειρήσεων (Business Registration Agency- BRA)
- (ii) άνοιγμα τραπεζικού λογαριασμού σε σερβική τράπεζα
- (iii) φορολογικές εγγραφές (όπως εγγραφή στο Φ.Π.Α κ.α.)
- (iv) απόκτηση από τον Διευθυντή της εταιρείας ψηφιακής υπογραφής
- (v) εγγραφή (registration) των φυσικών προσώπων, τελικών δικαιούχων/πραγματικών διαχειριστών της εταιρείας ("UBO")
- (vi) ψηφιακό πιστοποιητικό
- (vii) Καταχώρηση των συμβάσεων εργασίας στον Οργανισμό/Ταμείο Απασχόλησης
- (viii) Σφραγίδα

Πιο αναλυτικά:

- (i) Για την καταχώρηση στο Μητρώο Επιχειρήσεων (BRA) απαιτούνται:
  - αίτηση εγγραφής
  - καταστατικό εταιρείας
  - απόδειξη πληρωμής του τέλους εγγραφής ήτοι 5.900 RSD (περίπου 50 EUR)
  - απόδειξη καταβολής του αρχικού μετοχικού κεφαλαίου σε λογαριασμό σερβικής τράπεζας, εφόσον το καταστατικό εταιρείας δεν προβλέπει την καταβολή του αρχικού μετοχικού κεφαλαίου μετά την σύσταση της εταιρείας.

- στοιχεία του ιδρυτή (είτε είναι νομικό πρόσωπο , είτε φυσικό πρόσωπο) καθώς και του νόμιμου εκπροσώπου του (εφόσον υπάρχει). Πιο συγκεκριμένα, για τα νομικά πρόσωπα, πρόκειται για πληροφορίες σχετικά με το όνομα, τον αριθμό εγγραφής στο εμπορικό μητρώο, την έδρα, τη δομή ιδιοκτησίας και τους νομίμους εκπροσώπους τους. Για τα φυσικά πρόσωπα, απαιτείται αντίγραφο της ταυτότητας (εάν πρόκειται για Σέρβους πολίτες) ή διαβατήριο (όταν αφορά αλλοδαπούς).

Μετά την υποβολή της αίτησης, εκδίδεται από το μητρώο επιχειρήσεων (BRA) Βεβαίωση υποβολής, στην οποία αναφέρεται η ημερομηνία υποβολής της αίτησης. Κατόπιν, μέσα σε πέντε (5) εργάσιμες ημέρες, εγκρίνεται ή απορρίπτεται η αίτηση. Μέσα στο ανωτέρω χρονικό πλαίσιο το BRA οφείλει να αποστείλει τη σχετική “Βεβαίωση εγγραφής” της νέας εταιρείας, αφού επαληθεύσει τις πληροφορίες που συνοδεύουν την αίτηση και ελέγξει τα σχετικά αποδεικτικά έγγραφα αυτής, όπως και το αν υφίσταται καταχωρημένη άλλη εταιρεία με το ίδιο ή παρόμοιο όνομα.

(ii) Άνοιγμα τραπεζικού λογαριασμού

Η εταιρεία ΕΠΕ (d.o.o) πρέπει να τηρεί λογαριασμό σε εμπορική τράπεζα της Σερβίας. Τα έγγραφα που απαιτούνται για το άνοιγμα τραπεζικού λογαριασμού είναι συνήθως τα κάτωθι, παρότι μπορεί να υπάρχει διαφοροποίηση από τράπεζα σε τράπεζα:

- αντίγραφο της Βεβαίωσης εγγραφής της εταιρείας στο Μητρώο Επιχειρήσεων (BRA),
- λήψη δείγματος υπογραφής του διευθυντή ή ενδεχομένως και άλλων εκπροσώπων της εταιρείας που είναι εξουσιοδοτημένοι να διαχειρίζονται τον τραπεζικό λογαριασμό της εταιρείας και να προβαίνουν σε τραπεζικές συναλλαγές (“Έντυπο υπογραφής δείγματος”),
- αντίγραφο του διαβατηρίου ή, ανάλογα με την περίπτωση, Σερβική ταυτότητα για κάθε εκπρόσωπο της εταιρείας εξουσιοδοτημένου για τη διαχείριση του τραπεζικού λογαριασμού. Ορισμένες τράπεζες ενδέχεται να απαιτήσουν την επικύρωση του αντιγράφου (είτε “arostilled”, είτε νόμιμη επικύρωση αυτών, ανάλογα με τη χώρα)
- καθορισμός των Αντιπροσώπων (αν οι αντιπρόσωποι δεν διευκρινίζονται στην Ιδρυτική Πράξη)
- προσφάτως εκδοθείσα φορολογική ενημερότητα των ιδρυτών (όχι παλαιότερη των τριών μηνών)
- επικύρωση “arostille” και αντίγραφα από τα εμπορικά μητρώα (όχι παλαιότερα των τριών μηνών), για κάθε μέτοχο που κατέχει τουλάχιστον 25% και άνω του εταιρικού του κεφαλαίου.
- αντίγραφα των διαβατηρίων (είτε “arostille” είτε νομίμως επικυρωμένα, ανάλογα με τη χώρα) των φυσικών προσώπων, πραγματικών διαχειριστών/τελικών δικαιούχων (UBO) της εταιρείας,
- τυποποιημένο έντυπο αίτησης για άνοιγμα τραπεζικού λογαριασμού.
- υπογραφή της σχετικής τραπεζικής σύμβασης για το άνοιγμα του λογαριασμού.

(iii) Φορολογικές υποχρεώσεις

Εντός 15 ημερών από την εγγραφή της εταιρείας στο Μητρώο Επιχειρήσεων (APR), πρέπει να υποβληθεί η αρχική δήλωση φόρου εισοδήματος, με εκτίμηση εσόδων και εξόδων για την περίοδο από την ημερομηνία εγγραφής έως το τέλος του τρέχοντος έτους. Πρέπει επίσης να

υποβληθούν και δηλώσεις για το δημοτικό τέλος, τη χρήση της εταιρικής επωνυμίας καθώς και για την πληρωμή του σχετικού περιβαλλοντικού τέλους. Υποχρέωση εγγραφής στον ΦΠΑ έχει μια εταιρεία όταν ο κύκλος εργασιών της για μια συνεχή περίοδο 12 μηνών υπερβαίνει τις 8.000.000,00 RSD (περίπου 67.000,00 ευρώ). Θα πρέπει να σημειωθεί όμως ότι μια εταιρεία δύναται να εγγραφεί στο ΦΠΑ οποτεδήποτε, ακόμη και αν ο κύκλος εργασιών της δεν ξεπερνά το ανωτέρω οικονομικό κατώφλι.

(iv) Ψηφιακή υπογραφή του διευθυντή

Ο διευθυντής πρέπει να αιτηθεί και να λάβει εγκεκριμένη ψηφιακή υπογραφή προκειμένου να δύναται να υποβάλλει ψηφιακά στο Μητρώο Επιχειρήσεων (BRA) τις ετήσιες οικονομικές της καταστάσεις, οι οποίες έχουν εγκριθεί από τη συνέλευση των μετόχων (έως τις 30 Ιουνίου κάθε έτους), καθώς και τη δήλωση των διαχειριστών της εταιρείας (UBO's).

(v) Δήλωση των φυσικών προσώπων, τελικών δικαιούχων/πραγματικών διαχειριστών της εταιρείας ("UBO"). Εντός 15 ημερών από την εγγραφή της εταιρείας στο Μητρώο Επιχειρήσεων (BRA), ο διευθυντής πρέπει δηλώσει μέσω της διαδικτυακής πύλης του εν λόγω Μητρώου (BRA), τα φυσικά πρόσωπα, τελικούς δικαιούχους/πραγματικούς διαχειριστές της εταιρείας.

(vi) Απόκτηση ψηφιακού πιστοποιητικού

Το ψηφιακό πιστοποιητικό είναι προαπαιτούμενο για την διαδικτυακή υποβολή των πληροφοριών των πραγματικών δικαιούχων της εταιρείας στο Σερβικό Μητρώο Επιχειρήσεων.

Το ψηφιακό πιστοποιητικό μπορεί να αποκτηθεί σε οποιονδήποτε από τους κατωτέρω αρμόδιους Σερβικούς φορείς πιστοποίησης, είτε με τη μορφή «έξυπνης κάρτας», είτε ως "USB":

- Εμπορικό επιμελητήριο (<http://www.pks.rs/Usluga.aspx?IDUsluga=4&t=2>).
- Ταχυδρομείο της Σερβίας (http://www.ca.posta.rs/postupak_izdavanja.htm).
- Halcom a.d. (<http://www.halcom.rs/rs/proizvodi/kvalifikovani-sertifikat/narucivanje-pravnalica/>).

Το σύνηθες για τους ιδιοκτήτες είναι να επισκέπτονται το Εμπορικό Επιμελητήριο για να αποκτήσουν το ψηφιακό πιστοποιητικό, αφού η διαδικασία αυτή μπορεί να γίνει εντός λίγων ωρών. Το ψηφιακό πιστοποιητικό πρέπει να λαμβάνεται κατ' ιδίαν.

Εάν ο θεσμικός εκπρόσωπος είναι Σέρβος πολίτης, το ψηφιακό πιστοποιητικό του/της πρέπει να περιλαμβάνει τον μοναδικό κύριο αριθμό πολίτη (JMBG στα Σερβικά). Όταν ο θεσμικός εκπρόσωπος είναι αλλοδαπός, απαιτείται ένας ειδικός αριθμός εγγραφής για την κατηγορία αυτή.

(vii) Καταχώρηση των συμβάσεων εργασίας στον Οργανισμό/Ταμείο Απασχόλησης

Ο εργαζόμενος πρέπει να καταθέτει αίτηση για εγγραφή με κοινωνική ασφάλιση, ασφάλεια υγείας και ασφάλεια κατά της ανεργίας (για αίτηση βλέπε: <http://www.pio.rs>). Από τον Ιανουάριο του 2018, η εγγραφή του εργαζομένου πρέπει να προηγείται της έναρξης εργασίας του. Οι εταιρίες μπορούν να εγγράψουν τους εργαζομένους τους διαδικτυακά στο www.crosc.gov.rs. Η εταιρία, ως εργοδότης, είναι αναγκασμένη να καταβάλει τα

παρακάτω δεδομένα κατά την εγγραφή του κάθε εργαζομένου, είτε στο Δημόσιο Ταμείο Υγειονομικής Ασφάλισης ή στο Ταμείο Συνταξιοδοτήσεως και Ασφάλισης Αναπηρίας :

- Μοναδική αίτηση τύπου Μ (που μπορεί να την βρει κανείς δωρεάν στην σελίδα του Δημοσίου Ταμείου Υγειονομικής Ασφάλισης www.rzso.rs),
- Συμβόλαιο Εργαζομένου,
- Ταυτότητα και
- Παλαιό βιβλιάριο υγειονομικής φροντίδας (εφόσον είναι εφαρμοστέο).

(viii) Σφραγίδα

Παρ' όλο που, βάσει της νομοθεσίας, δεν απαιτείται πλέον η χρήση σφραγίδας, η πλειοψηφία των εταιρειών της Σερβίας, λόγω παλαιών πρακτικών, κατάλοιπων του παρελθόντος, τη χρησιμοποιούν ακόμη κατά τις καθημερινές εργασίες, σε επιστολές και έγγραφα των επιχειρήσεων. Επίσης, κάποιες δημόσιες αρχές συνεχίζουν να ζητούν την χρήση σφραγίδας. Η δημιουργία της, ανάλογα με τον αριθμό λέξεων, σχεδιασμό, κλπ, μπορεί να κοστίζει από 13 μέχρι 24 ευρώ, και απαιτούνται συνήθως 1-2 μέρες για την δημιουργία της.

Μια συνοπτική περιγραφή κόστους έναρξης μιας εταιρείας:

- Τέλος Εγγραφής: περίπου 50ευρώ
- Επικύρωση του Καταστατικού : περίπου 20 ευρώ (αν γίνει στη Σερβία)
- Μετάφραση διαφόρων εγγράφων : περίπου 12ευρώ για κάθε σελίδα 1800 χαρακτήρων.
- Επικύρωση των αντιγράφων (σε περίπτωση που τα αυθεντικά έγγραφα δεν επαρκούν): περίπου 3-5 ευρώ ανά σελίδα.
- Τέλος εγκεκριμένης ψηφιακής υπογραφής: περίπου 25 ευρώ
- Ψηφιακό πιστοποιητικό: περίπου 25 ευρώ (χωρίς ΦΠΑ)
- Σφραγίδα: κόστος ανάλογα με το σχεδιασμό, μέσο κόστος μεταξύ 14 και 24 ευρώ.

Περαιτέρω διευκρινήσεις και πληροφορίες για σύσταση εταιρείας και φορολογικές υποχρεώσεις, βλ. Radovanović Stojanović & Partners, Dr Saša Stojanović, LLM Partner, Qualified Serbian-Greek and Austrian (www.rspartners.rs)

Νομοθεσία περί πτωχεύσεων

Η βασική νομοθεσία που διέπει την πτώχευση εταιρειών είναι ο Νόμος περί Πτωχεύσεως (Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας της Σερβίας, 104/2009, 99/2011, 71/2012, 83/2014, 113/2017, 44/2018 and 95/2018).

Ο Νόμος περί Πτωχεύσεως δεν αναγνωρίζει υποχρεωτική πτώχευση, παρά μόνο εθελοντική. Εκτός της περίπτωσης όπου ο διορισμένος διαχειριστής αποφανθεί κατά τη διάρκεια της ολοκλήρωσης των διαδικασιών ρευστοποίησης, ότι η εταιρία δεν έχει αρκετά περιουσιακά στοιχεία για να εκπληρώσει όλες τις εκκρεμότητές της. Στη περίπτωση αυτή ο ίδιος ο διαχειριστής είναι υποχρεωμένος να εκκινήσει διαδικασίες πτώχευσης ενώπιον του αρμόδιου δικαστηρίου. Οι διαδικασίες αναδιάρθρωσης διέπονται από την ίδια Αρχή.

Η πτώχευση εκτελείται είτε με την έννοια της πώλησης περιουσιακών στοιχείων ή μέσω της πώλησης του οφειλέτη ως νομική οντότητα. Η δε αναδιάρθρωση μπορεί να διεκπεραιωθεί μέσω ενός ανάλογου «πλάνου» ή μέσω ενός σχεδίου προπαρασκευαστικής αναδιοργάνωσης.

Ο βασικός στόχος των διαδικασιών πτώχευσης είναι να εξασφαλιστεί ο πιο ευνοϊκός συλλογικός διακανονισμός μεταξύ των πιστωτών, επιτυγχάνοντας την υψηλότερη δυνατή αξία του χρεοκοπημένου οφειλέτη ή των περιουσιακών του στοιχείων.

Μετά την συμπλήρωση της αίτησης πτωχεύσεως, το δικαστήριο εξετάζει εάν οι όροι για τη εκκίνηση των διαδικασιών πτωχεύσεως εκπληρώνονται κατά το προκαταρκτικό στάδιο. Το στάδιο αυτό μπορεί να διαρκέσει μέχρι 30 μέρες από την ημέρα συμπλήρωσης της αίτησης πτώχευσης από έναν εξουσιοδοτημένο αιτούντα. Η υπό πτώχευση επιχείρηση πρέπει να εντάσσεται σε μια εκ των παρακάτω κατηγοριών:

- Μόνιμη πτώχευση
- Εκκρεμής πτώχευση
- Υπερχρεωμένη εταιρία, ή
- Αδυναμία να εκπληρώσει το σχέδιο αναδιάρθρωσης

Αμέσως μετά ο αρμόδιος για την πτώχευση δικαστής, εξετάζει εάν η εταιρεία διαθέτει αρκετά περιουσιακά στοιχεία. Σε θετική περίπτωση, προχωρά στη διάνοιξη των διαδικασιών πτωχεύσεως και στο διορισμό «διαχειριστή» πτωχεύσεως (ένας προσωρινός «διαχειριστής» μπορεί να διοριστεί κατά τη διάρκεια των προκαταρκτικών διαδικασιών πτωχεύσεως). Επιπρόσθετα με τον δικαστή και τον «διαχειριστή» πτωχεύσεως που θα έχουν την βασική αρμοδιότητα στο συντονισμό των διαδικασιών, σημαντική συμβολή διαδραματίζουν, επίσης, η συνέλευση και το συμβούλιο των πιστωτών, με πολλαπλές αρμοδιότητες.

Όσον αφορά την διαδικασία αναδιάρθρωσης, βασικός στόχος της είναι να επιτρέψει σε εταιρίες με οικονομικές δυσκολίες να συνεχίσουν τις δραστηριότητές τους αλλάζοντας την σύνθεση, τις συνθήκες ή τη δομή των περιουσιακών στοιχείων και των υποχρεώσεων ή της κεφαλαιακής δομής τους, συμπεριλαμβανομένων των πωλήσεων περιουσιακών στοιχείων τους κλπ.

Η διαφορά μεταξύ των δύο τύπων αναδιάρθρωσης που αναφέρονται ανωτέρω είναι η χρονική στιγμή που το «πλάνο» αναδιοργάνωσης συμπληρώνεται, πριν ή μετά την έναρξη των διαδικασιών πτώχευσης.

Στην πρώτη περίπτωση το σχέδιο προπαρασκευαστικής αναδιοργάνωσης συμπληρώνεται συγχρόνως με την αίτηση πτώχευσης. Αντίθετα η αναδιάρθρωση μετά τη διάνοιξη των διαδικασιών πτωχεύσεως βασίζεται σε ένα «πλάνο» που συμπληρώνεται εντός 90 ημερών από τη έναρξη των πτωχευτικών διαδικασιών.

Για την λειτουργική κατάσταση μιας επιχείρησης, πληροφορίες υπάρχουν στο Μητρώο Επιχειρήσεων (<https://www.apr.gov.rs/searches.4090.html>), καθώς και στον Εποπτικό Φορέα Πτωχεύσεων (<https://alsu.gov.rs/en/>).

B.1.3 Καθεστώς αδειοδοτήσεων

Σύστημα one-stop-shop: Ο τροποποιημένος νόμος Σχεδιασμού και Κατασκευής προσφέρει σημαντικές βελτιώσεις στη διαδικασία απόκτησης της των αδειών κατασκευής και χρήσης, με την καθιέρωση της ενιαίας διαδικασίας, ενός συστήματος «one-stop-shop», το οποίο επιτρέπει να ληφθούν όλα τα απαραίτητα έγγραφα για την κατασκευή ενώπιον μιας ενιαίας δημόσιας αρχής. Ο τροποποιημένος νόμος συντομεύει τις προθεσμίες για την έκδοση αδειών.

Πριν την έναρξη της κατασκευής στη Σερβία, απαιτείται οικοδομική άδεια. Σε αυτήν την περίπτωση, απαιτούνται δύο αιτήσεις: μια για την άδεια οικοδομής και μια για την άδεια κατασκευαστικών εργασιών. Και οι δύο υποβάλλονται στην τοπική αρχή που είναι αρμόδια για τις κατασκευαστικές δραστηριότητες.

Ειδικότερα, οικοδομική άδεια απαιτείται για δύο τύπους κατασκευής. Πρώτον για την κατασκευή μιας εντελώς νέας εγκατάστασης και, δεύτερον, για την προσαρμογή υπάρχοντος κτιρίου που λογίζεται ως μετατροπή εγκατάστασης, επέκταση, αναβάθμιση ή κατασκευή γκαράζ. Δεν απαιτείται οικοδομική άδεια για εργασίες συντήρησης και επισκευής.

Ωστόσο, είναι σημαντική η πρότερη επικοινωνία με τα αρμόδια γραφεία της αρμόδιας τοπικής αυτοδιοίκησης, ιδιαίτερα εάν οι εργασίες αφορούν σε υδραυλικές εγκαταστάσεις, αποχέτευση, θέρμανση/ψύξη, περιβαλλοντικά έργα.

Η διαδικασία υποβολής αίτησης για άδεια οικοδομής είναι τυπική σε όλους τους δήμους της Σερβίας, όπως ορίζει ο νόμος. Το μέρος για να μάθετε περισσότερες πληροφορίες και να κάνετε αίτηση για άδεια εξαρτάται από τον δήμο σας. Τα τοπικά δημοτικά γραφεία βοήθειας μπορούν να σας κατευθύνουν στο σωστό γραφείο έκδοσης οικοδομικών αδειών.

Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη νομοθεσία και τη διαδικασία για την έκδοση οικοδομικής άδειας, υπάρχουν στην ιστοσελίδα του αρμόδιου Υπουργείου: <https://www.mgsi.gov.rs/cir/dokumenti-list/7/179>

Παρόλο που η διαδικασία έκδοσης οικοδομικής άδειας διέπεται από πληθώρα κανονισμών που συνεπάγονται την εκπλήρωση πολλών προϋποθέσεων, τα βασικά στάδια είναι τα ακόλουθα:

-λήψη πληροφοριών σχετικά με την τοποθεσία, τους όρους χωροθέτησης και την προετοιμασία της τεχνικής τεκμηρίωσης

-λήψη οικοδομικής άδειας·

- ειδοποίηση έναρξης εργασιών και κατασκευής της εγκατάστασης·

- τεχνικός έλεγχος της εγκατάστασης και λήψη άδειας χρήσης.

Λήψη πληροφοριών για την τοποθεσία, τους όρους χωροθέτησης και την προετοιμασία της τεχνικής τεκμηρίωσης

Το πρώτο βήμα στην υλοποίηση του έργου για την κατασκευή μιας εγκατάστασης είναι η επιλογή μιας τοποθεσίας και η λήψη πληροφοριών σχετικά με την τοποθεσία. Σύμφωνα με τις διατάξεις του Νόμου περί Χωροταξίας και Κατασκευών (ο «Νόμος») οι πληροφορίες για την τοποθεσία περιέχουν δεδομένα σχετικά με τις δυνατότητες και τους περιορισμούς δόμησης στο κτηματολογικό αγροτεμάχιο, με βάση το έγγραφο σχεδιασμού. Οι πληροφορίες για την τοποθεσία περιλαμβάνουν πληροφορίες σχετικά με τη χρήση γης, τους κανόνες κατασκευής και άλλα. Σύμφωνα με το Νόμο οι πληροφορίες για την τοποθεσία

εκδίδονται από την αρχή που είναι αρμόδια εντός 8 ημερών από την ημερομηνία υποβολής του αιτήματος.

Πριν από την προετοιμασία της τεχνικής τεκμηρίωσης, είναι απαραίτητο να ληφθούν οι όροι χωροθέτησης, οι οποίοι περιλαμβάνουν όλες τις πολεοδομικές, τεχνικές και άλλες απαιτήσεις και δεδομένα που είναι απαραίτητα για τη σύνταξη του εννοιολογικού σχεδιασμού, της μελέτης για την οικοδομική άδεια και τη μελέτης εκτέλεσης. Οι όροι χωροταξίας εκδίδονται για το κτηματολογικό αγροτεμάχιο που πληροί τις προϋποθέσεις για οικοδομικό αγροτεμάχιο. Η αρχή που είναι αρμόδια για την έκδοση των όρων τοποθεσίας καθορίζεται με βάση το ποια αρχή είναι αρμόδια για την έκδοση οικοδομικής άδειας, επομένως, μπορεί να είναι το Υπουργείο Κατασκευών, Μεταφορών και Υποδομών ("MCTI") ή η αρμόδια τοπική αρχή ανάλογα με την πολυπλοκότητα της εγκατάστασης. Οι όροι χωροθέτησης ισχύουν για δύο χρόνια από την ημερομηνία έκδοσης ή μέχρι τη λήξη της οικοδομικής άδειας που εκδίδεται σύμφωνα με τους όρους αυτούς.

Με βάση τους χωροταξικούς όρους, συντάσσεται η τεχνική τεκμηρίωση (εννοιολογική λύση, εννοιολογική μελέτη, μελέτη για άδεια οικοδομής, μελέτη για την εκτέλεση και άλλα) που είναι απαραίτητη για τη φάση λήψης οικοδομικής άδειας.

Λήψη οικοδομικής άδειας

Το αίτημα για την έκδοση οικοδομικής άδειας υποβάλλεται στο Υπουργείο ή στην αρμόδια αρχή τοπική αρχή. Χορηγείται στον επενδυτή που έχει το κατάλληλο δικαίωμα επί του οικοπέδου ή της εγκατάστασης και έχει προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία για την καταβολή των απαραίτητων τελών, αποζημιώσεων και λοιπών εγγράφων που προβλέπονται από την πράξη που ρυθμίζει αναλυτικότερα την εφαρμογή της ενιαίας διαδικασίας.

Κατασκευή της εγκατάστασης

Η κατασκευή μπορεί να διεξαχθεί με βάση την τελική απόφαση για την οικοδομική άδεια και την προκήρυξη εργασιών. Η κατασκευή ιδιαίτερα πολύπλοκων εγκαταστάσεων (ρητά αναφέρεται στο άρθρο 133 του Νόμου), μπορεί να γίνει αποκλειστικά από νομικό πρόσωπο ή επιχειρηματία που είναι εγγεγραμμένος στο κατάλληλο μητρώο για την κατασκευή αυτού του τύπου εγκαταστάσεων που διατηρεί το Υπουργείο.

Τεχνικός έλεγχος και λήψη άδειας χρήσης

Μετά την ολοκλήρωση των εργασιών διενεργείται τεχνικός έλεγχος προκειμένου να ελεγχθεί η καταλληλότητα της εγκατάστασης προς χρήση. Αυτή η επιθεώρηση διενεργείται από επιτροπή ή εταιρεία ή άλλο νομικό πρόσωπο στο οποίο ο επενδυτής εμπιστεύεται την εκτέλεση των δραστηριοτήτων αυτών και το οποίο είναι εγγεγραμμένο στο κατάλληλο μητρώο για την εκτέλεση των δραστηριοτήτων αυτών. Μετά τη διενέργεια του τεχνικού ελέγχου, ξεκινά η διαδικασία έκδοσης άδειας χρήσης.

Τον Αύγουστο του 2023, η Κυβέρνηση ενέκρινε σχέδιο τροποποιήσεων του νόμου περί Πολεοδομίας και Δόμησης, το οποίο επιταχύνει τις διαδικασίες έκδοσης οικοδομικών αδειών, αίρει εμπόδια, όπως το τέλος μετατροπής χρήσης της γης, και καθιστά τη διαδικασία έκδοσης αδειών πιο διαφανή. Ειδικότερα, οι νέες τροποποιήσεις εισάγουν την υποχρέωση έκδοσης «πράσινου» πιστοποιητικού για όλα τα δημόσια κτίρια, καθώς και για όλα τα κτίρια

άνω των 10.000 τετραγωνικών μέτρων. Επίσης, σε οικιακές εγκαταστάσεις και εγκαταστάσεις γραφείων καθώς και στα πρατήρια βενζίνης, θα πρέπει να υπάρχει ένας συγκεκριμένος αριθμός θέσεων φόρτισης ηλεκτρικών αυτοκινήτων.

Επιπλέον καθορίζεται ότι ο επενδυτής, για να λάβει την άδεια εκμετάλλευσης θα πρέπει πρώτα να έχει προχωρήσει σε ασφάλιση του έργου για ζημιές σε τρίτους, αλλά και να υποβάλλει αποδεικτικά για τη ορθή διακίνηση των οικοδομικών απορριμμάτων. Υποχρεώνεται επίσης να επισκευάσει, με δικά του έξοδα, τους δρόμους που έχουν υποστεί ζημιές από τη διέλευση φορτηγών κατά την υλοποίηση του έργου. Εφόσον κρίνεται αναγκαίο από τις αρμόδιες αρχές θα πρέπει επίσης να προβαίνει σε μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

Εισήχθησαν επίσης νέοι κανόνες για τα πιστοποιητικά ενεργειακής απόδοσης για τα κτίρια. Στο εξής, τα πιστοποιητικά αυτά ισχύουν για 10 χρόνια από την ημερομηνία έκδοσής τους και θα απαιτούνται ως παράρτημα και αναπόσπαστο μέρος της πιστοποίησης συμφωνιών αγοραπωλησίας ακινήτων ή σύναψης συμβάσεων μίσθωσης. Εάν το αντικείμενο της συμφωνίας αγοραπωλησίας είναι κτίριο ή τμήμα κτιρίου υπό κατασκευή, το πιστοποιητικό ενεργειακής απόδοσης του κτιρίου δεν αποτελεί προϋπόθεση για την επαλήθευση της συμφωνίας, αλλά θα πρέπει να κατατεθεί μετά την έγκριση της άδειας κατοχής και την εγγραφή στο Κτηματολόγιο. Όλα τα νέα κτίρια πρέπει να διαθέτουν πιστοποιητικό ενεργειακής απόδοσης, ενώ οι ιδιοκτήτες υφιστάμενων κτιρίων υποχρεούνται να το αποκτήσουν εντός 3 έως 10 ετών, ανάλογα με το αν πρόκειται για οικιστικά, εμπορικά ή δημόσια κτίρια. Η μη συμμόρφωση θα τιμωρείται με πρόστιμα που κυμαίνονται από 50.000 RSD έως 100.000 RSD.

Το Πιστοποιητικό Πράσινου Κτιρίου είναι διαφορετικό από το Πιστοποιητικό Ενεργειακής Απόδοσης Κτιρίων. Το Πιστοποιητικό Ενεργειακής Απόδοσης Κτιρίων είναι ένα έγγραφο που δείχνει την ενεργειακή απόδοση ενός κτιρίου και εκδίδεται από το Κεντρικό Μητρώο Πιστοποιητικών Ενεργειακής Απόδοσης (CREP). Το Πιστοποιητικό Πράσινου Κτιρίου εκδίδεται από το Διεθνές Σύστημα Πιστοποίησης Πράσινου Κτιρίου, και επαληθεύει ότι το κτίριο πληροί τα καθιερωμένα κριτήρια και χρησιμεύει για την αξιολόγηση της ποιότητας και του βαθμού συμμόρφωσης με τα κριτήρια πράσινης δόμησης. Οι επενδυτές σε κτίρια με πράσινη βεβαίωση δόμησης θα δικαιούνται μείωση 10% των εισφορών για την αξιοποίηση της γης. Τα πιστοποιητικά πράσινων κτιρίων χορηγούνται από τον Οργανισμό Χωροταξίας και Πολεοδομίας.

Σε σχετική ανακοίνωση του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών, αναφέρεται ότι ένα από τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά του νόμου είναι η μεγαλύτερη διαφάνεια και ότι οι αρμόδιοι για την έκδοση οικοδομικών αδειών θα έχουν μεγαλύτερη ευθύνη αν δεν τις εκδώσουν έγκαιρα, καθώς και ότι οι δημόσιοι φορείς έκδοσης αδειών δεν θα μπορούν να αλλάξουν τις αποφάσεις που έχουν ήδη λάβει.

B.1.4 Σήμανση / πιστοποίηση προϊόντων (ετικέτες, πιστοποιήσεις, πρότυπα, τεχνικές προδιαγραφές)

Η Σερβία έχει τις απαιτήσεις σήμανσης **εναρμονισμένες ως επί το πλείστον με την ΕΕ**. Οι Έλληνες εξαγωγείς θα πρέπει να συμβουλευούνται σχετικά τον Σέρβο εισαγωγέα τους πριν από την αποστολή οποιουδήποτε προϊόντος προς στην τοπική αγορά.

Σε όλα τα εισαγόμενα προϊόντα στη Σερβία υπάρχει **υποχρέωση αναγραφής των ακόλουθων στοιχείων**: τίτλος του προϊόντος, πλήρης διεύθυνση του παραγωγού ή του εισαγωγέα, χώρα προέλευσης, καθαρή ποσότητα, βάρος, όγκος, συστατικά, τρόπος αποθήκευσης (μεταφορά, χρήση συντήρησης) και σχετικές προφυλάξεις για τους καταναλωτές. Τα τεχνικά περίπλοκα προϊόντα πρέπει να συνοδεύονται από οδηγίες χρήσης, τις προδιαγραφές του κατασκευαστή, έναν κατάλογο εξουσιοδοτημένων γραφείων συντήρησης, περίοδο εγγύησης και άλλα ισχύοντα δεδομένα. Όλες οι πληροφορίες πρέπει να είναι στη Σερβική γλώσσα και να συνοδεύουν κάθε προϊόν πριν από τον εκτελωνισμό. Ορισμένα βιομηχανικά προϊόντα που δεν αποτελούν τρόφιμα, θα πρέπει να έχουν επίσης προσαρτημένη την Σερβική ένδειξη συμμόρφωσης (γνωστή και ως 3A). Για προϊόντα που καλύπτονται από τις Ευρωπαϊκές οδηγίες, αυτή η ένδειξη συμμόρφωσης θα χρησιμοποιείται αντί της ευρωπαϊκής ένδειξης CE έως ότου και εφόσον η χώρα ενταχθεί στην ΕΕ.

Σύμφωνα με τον νόμο για την προστασία του περιβάλλοντος, η οικολογική σήμανση μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε καταναλωτικά αγαθά - εκτός από τρόφιμα, ποτά και φαρμακευτικά προϊόντα. Τα προϊόντα αυτά θα πρέπει να παράγουν λιγότερη περιβαλλοντική ρύπανση κατά τη διάρκεια του κύκλου ζωής τους σε σύγκριση με άλλα παρόμοια προϊόντα ή εκείνα που λαμβάνονται από την ανακύκλωση αποβλήτων. Ο κανονισμός που διέπει τη χρήση οικολογικών ετικετών καταρτίστηκε σύμφωνα με το κοινοτικό σύστημα οικολογικού σήματος.

Ειδικοί κανονισμοί σήμανσης εφαρμόζονται στα **γεωργικά προϊόντα**. Το 2013, η Σερβία ενέκρινε τροπολογίες στον Κανονισμό για τη «Δήλωση και Σήμανση των συσκευασμένων τροφίμων» («Επίσημη Εφημερίδα» αριθ. 4/04, 12/04 και 48/04). Το τροποποιημένο βιβλίο κανόνων ονομάζεται «Δήλωση, Σήμανση και Μάρκετινγκ Τροφίμων» («Επίσημη Εφημερίδα» αριθ. RS 85/13 και αρ. 101/13). Περιλαμβάνει μια λίστα ουσιών που μπορούν να προκαλέσουν αλλεργίες ή και δυσανεξία, χορηγεί πρόσθετες πληροφορίες για τα τρόφιμα που πρέπει να προσφέρονται σε εστιατόρια και καταστήματα τροφίμων κλπ. Σύμφωνα με αυτόν τον κανονισμό, **μια ετικέτα** πρέπει να υπάρχει τόσο σε προϊόντα λιανικής όσο και σε "χύμα" συσκευασμένα τρόφιμα και **οφείλει να αναφέρει τα ακόλουθα**: ημερομηνία λήξης, τύπο και περιεκτικότητα σε πρόσθετα τροφίμων, τύπο και περιεκτικότητα σε πρόσθετες βιταμίνες, μέταλλα και άλλα συστατικά που προστίθενται για εμπλουτισμό του προϊόντος, διατροφική αξία κλπ. Όλα τα τρόφιμα πρέπει να φέρουν την **ετικέτα στη σερβική γλώσσα** και πάντα με σεβασμό ως προς τις υπογεγραμμένες διεθνείς συμφωνίες .

B.1.5 Τελωνειακή νομοθεσία(Διαδικασία – Αρχές)

α. Κανονισμοί εισαγωγών-εξαγωγών

Από το έτος 2008, κατά το μεγαλύτερο μέρος τους, οι κανονισμοί της Δημοκρατίας της Σερβίας εναρμονίζονται προοδευτικά με το Κοινοτικό τελωνιακό καθεστώς (E.E.), όπως και με αυτό του Εναρμονισμένου Συστήματος του Παγκόσμιου Οργανισμού Τελωνείων (World Customs Organisation's Harmonised System). Επιπλέον, οι Αρχές της Σερβίας υπέβαλαν αίτηση στον ΠΟΕ για ένταξη της χώρας σε αυτόν. Η Σερβία αποτελεί, ακόμη, μια από τις ελάχιστες χώρες-μέλη του ΟΗΕ, μη-μέλος του ΠΟΕ.

Συνεπώς ισχύουν και για την Σερβία οι συνήθεις κανονισμοί εισαγωγών ή εξαγωγών με αυτούς της ΕΕ κλπ (άδειες εισαγωγής, ποσοτικοί περιορισμοί μέσω ποσοστώσεων για συγκεκριμένους λόγους όπως, προστασία του ισοζυγίου πληρωμών, της υγείας ανθρώπων, ζώων και φυτών, εθνικής ασφάλειας, περιβάλλοντος και φυσικών πόρων κλπ). Προβλέπεται ειδικό κανονιστικό πλαίσιο για το εμπόριο χρυσού και αργύρου.

Σύμφωνα με το νόμο για το εξωτερικό εμπόριο, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, η κυβέρνηση της Δημοκρατίας της Σερβίας έχει το δικαίωμα να λαμβάνει ορισμένα προληπτικά μέτρα όπως:

1. μέτρα “αντιντάμπινγκ” (antidumping) υπό μορφή ειδικής επιβάρυνσης για τις εισαγωγές αγαθών που εισήχθησαν στη Δημοκρατία της Σερβίας σε τιμή χαμηλότερη από το κόστος παραγωγής τους (κλπ) στη χώρα προέλευσής τους.
2. αντισταθμιστικά μέτρα υπό μορφή ειδικής επιβάρυνσης κατά την εισαγωγή εμπορευμάτων που επωφελήθηκαν επιδοτήσεων στη χώρα καταγωγής τους.
3. μέτρα για την προστασία από υπερβολικές εισαγωγές, εφόσον αυτές προκαλούν ή απειλούν να προκαλέσουν σοβαρή ζημία στον αντίστοιχο τοπικό παραγωγικό κλάδο, παρόμοιων ή άμεσα ανταγωνιζόμενων προϊόντων και
4. μέτρα για την προστασία του ισοζυγίου πληρωμών, ώστε να αποφευχθεί ο επικείμενος κίνδυνος σημαντικής μείωσης των συναλλαγματικών διαθεσίμων κλπ.

Όσον αφορά τις σερβικές εξαγωγές, ο νόμος για το εξωτερικό εμπόριο καθορίζει ποσοτικούς περιορισμούς που δύναται να επιβάλλονται προσωρινά, για την αποφυγή κρίσιμων ελλείψεων βασικών αγαθών, την προστασία των ειδών χλωρίδας και πανίδας που απειλούνται με αφανισμό, της ζωής και της υγείας των ανθρώπων, των πολιτιστικών αγαθών όπως των καλλιτεχνικών, ιστορικών και αρχαιολογικών αξιών, της εθνικής ασφάλειας κ.α. Τέλος προβλέπονται ειδικοί ποσοτικοί κανονισμοί όσον αφορά το εμπόριο χρυσού και αργύρου. Η έκδοση άδειας εξαγωγής, κατόπιν αιτήσεως του αιτούντος, εκδίδεται από το υπουργείο που είναι υπεύθυνο για τις εξωτερικές οικονομικές σχέσεις όσον αφορά την εισαγωγή, την εξαγωγή ή τη διαμετακόμιση ορισμένων αγαθών .

Τα εξαγόμενα εμπορεύματα τέλος, πρέπει να πληρούν υγειονομικές, κτηνιατρικές και φυτοϋγειονομικές απαιτήσεις.

β. Δασμοί

Οι εισαγωγικοί και εξαγωγικοί δασμοί καθορίζονται από το νόμο για το δασμολόγιο (“Νόμος για το Δασμολόγιο”) όσον αφορά εμπορεύματα καταγωγής χωρών στις οποίες εφαρμόζεται ο βασικός κανόνας του ΠΟΕ, η ρήτρα του μάλλον ευνοούμενου κράτους ή από χώρες που τηρούν αυτή τη ρήτρα στα εμπορεύματα που προέρχονται από τη Δημοκρατία

της Σερβίας. Το δασμολόγιο της Σερβίας εναρμονίζεται με τη Συνδυασμένη Ονοματολογία (ΣΟ) της Ε.Ε. και με τις διεθνείς δεσμεύσεις που συνάπτονται στο πλαίσιο συμφωνιών ελεύθερων συναλλαγών (Σ.Ε.Σ.). Πρέπει να σημειωθεί ότι η Δημοκρατία της Σερβίας απελευθέρωσε τις εισαγωγές από την Ευρωπαϊκή Ένωση διατηρώντας παράλληλα την τελωνειακή προστασία ορισμένων αγροτικών προϊόντων (μηδενικοί εισαγωγικοί δασμοί προϊόντων για τα κράτη μέλη της ΕΕ, αλλά και για τη Μεγάλη Βρετανία).

Οι τελωνειακοί δασμοί που καθορίζονται στις συμφωνίες ελεύθερων συναλλαγών αφορούν, φυσικά, μόνο τις εισαγωγές εμπορευμάτων καταγωγής των χωρών με τις οποίες η Δημοκρατία της Σερβίας έχει συνάψει τέτοιες συμφωνίες. Για τις εισαγωγές από άλλες χώρες εφαρμόζονται τα ποσοστά που καθορίζονται στο δασμολόγιο, αυξημένα κατά 70%. Οι **εισαγωγικοί δασμοί της Σερβίας** αναφέρονται **στο link:**

https://www.carina.rs/upload/media/2023/1/31/56006/36_Regulation_on_harmonization_of_the_Customs_Tariff_nomenclature_for_the_2023_Consolidated.pdf

γ. Τελωνειακή Διοίκηση

Η Τελωνειακή Αρχή της Σερβίας, υπάγεται στο Υπουργείο Οικονομικών και οργανώνεται διοικητικά σε 15 μονάδες – Τελωνεία (βλ. www.carina.rs).

Σε κάθε «πύλη εισόδου» της χώρας υπάρχουν τελωνειακοί σταθμοί, όπου τα εμπορεύματα τίθενται «υπό επιτήρηση» μέχρι την ολοκλήρωση της τελωνειακής διαδικασίας. Η «τελωνειακή διασάφηση» που συνοδεύει τα εμπορεύματα, εκτός από τη δήλωση βούλησης για την υπαγωγή τους σε συγκεκριμένο τελωνειακό καθεστώς, πρέπει να περιλαμβάνει την περιγραφή αυτών, την αξία και την ποσότητά τους, πληροφορίες που απαιτούνται για την ανάλυση κινδύνου, κυρίως για λόγους ασφάλειας, καθώς και άλλα έγγραφα (όπως π.χ. πιστοποιητικά εισαγωγής, πιστοποιητικά καταγωγής κ.α).

Το Σερβικό τελωνιακό καθεστώς προβλέπει και απλοποιημένες διαδικασίες εισαγωγών/εξαγωγών για συγκεκριμένες περιπτώσεις (πχ συχνές εξαγωγές αγαθών από μια εταιρεία, ηλεκτρονικές δηλώσεις, επίδειξη τιμολογίου αντί δήλωσης, χρήση εξουσιοδοτημένου οικονομικού πράκτορα-"Authorized Economic Operator"- κλπ).

δ. Νέος τελωνειακός νόμος

Η Εθνοσυνέλευση της Δημοκρατίας της Σερβίας ενέκρινε στις 7 Δεκεμβρίου 2018 το σχέδιο του νέου τελωνειακού νόμου, ο οποίος δημοσιεύθηκε στην Επίσημη Εφημερίδα, αρ. 95 της 8ης Δεκεμβρίου 2018, τέθηκε σε ισχύ στις 16 Δεκεμβρίου 2018 και εφαρμόζεται από τις 17 Ιουνίου 2019. Ο νέος τελωνειακός Νόμος εναρμονίζει την εθνική νομοθεσία με το κοινοτικό κεκτημένο εντός των προθεσμιών που συμφωνήθηκαν κατά την έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων -Κεφάλαιο 29 - Τελωνειακή Ένωση και εναρμόνιση με τον Τελωνειακό Κώδικα της Ένωσης - UCC ("Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ" αρ. 952/13). Ο **τελωνειακός νόμος είναι διαθέσιμος** στην αγγλική γλώσσα εδώ:

https://www.carina.rs/upload/media/2021/6/30/50830/Customs_Law.pdf

Πιο συγκεκριμένα, μεταξύ των καινοτομιών του τελωνειακού αυτού νόμου επισημαίνουμε τις παρακάτω διατάξεις:

1. Ηλεκτρονικός εκτελωνισμός: ηλεκτρονική υποβολή τελωνειακών διασαφήσεων κá εγγράφων, ηλεκτρονική επεξεργασία τους, καθώς και ηλεκτρονική ανταλλαγή πληροφοριών.
2. Έκδοση αποφάσεων από τις τελωνειακές αρχές με υποχρεωτική επικοινωνία μεταξύ του τελωνείου και του αιτούντος όταν πρόκειται για απόρριψη της αίτησης. Οι τελωνειακές αρχές δεν μπορούν πια να απορρίπτουν αυτόματα μια αίτηση, αλλά οφείλουν να ενημερώνουν τον αιτούντα πριν λάβουν δυσμενή απόφαση αναφορικά με την αίτησή του. Με τον τρόπο αυτόν, ο αιτών έχει το δικαίωμα να προβεί σε επεξηγήσεις για την περίπτωση του, πχ να προσκομίσει περαιτέρω δικαιολογητικά έγγραφα ή αποδεικτικά στοιχεία.
3. Μη προτιμησιακοί κανόνες καταγωγής: Η εφαρμογή του κανόνα καταγωγής της χώρας εισαγωγής / προορισμού είναι δυνατή κατά την έκδοση του πιστοποιητικών όταν η χώρα καταγωγής είναι η Σερβία.
4. Τελωνειακές αξίες: Ο κανόνας σύμφωνα με τον οποίο η τιμή συναλλαγής γίνεται αποδεκτή ως βάση για αποτίμηση μόνο στην περίπτωση της πρώτης πώλησης αγαθών για εξαγωγή στη Σερβία, δεν είναι πλέον υποχρεωτικός. Αυτή η μέθοδος αποτίμησης μπορεί να εφαρμόζεται όταν ο εισαγωγέας είναι και ο αγοραστής σε συναλλαγή που πραγματοποιείται μετά την εξαγωγή.
5. Εγγύηση για τελωνειακή οφειλή: Πρόσθετα πλεονεκτήματα έχουν εισαχθεί για τη χρήση συνολικής εγγύησης από επιχειρηματική οντότητα που έχει το καθεστώς εξουσιοδοτημένου προσώπου - Authorized Economic Operator- στον οποίο παρέχεται το δικαίωμα χρήσης συνολικής εγγύησης σε μειωμένο ποσό, χωρίς πρόσθετη επαλήθευση της εκπλήρωσης των απαιτήσεων.
6. Έλεγχος μετά την απελευθέρωση του φορτίου: Ο έλεγχος αυτός διεξάγεται αυτεπάγγελα. Ταυτόχρονα ο προσφεύγων έχει το δικαίωμα, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, να ζητήσει τροποποίηση της τελωνειακής διασάφησης μετά την παραλαβή των εμπορευμάτων και μόνον, ώστε να συμμορφωθεί με τις υποχρεώσεις του για την υπαγωγή τους υπό ειδικό τελωνειακό καθεστώς.
7. Πληρωμή τόκων σε μεταγενέστερο τελωνειακό έλεγχο: Για τελωνειακό χρέος που καθορίζεται στη διαδικασία μεταγενέστερου ελέγχου, θα χρεώνονται τόκοι υπερημερίας από την ημέρα που προέκυψε το χρέος μέχρι την ημέρα κοινοποίησης του χρέους.
8. Κατάργηση μερικών τελωνειακών διαδικασιών: Ορισμένες τελωνειακές διαδικασίες καταργούνται (πχ διαδικασία ενεργητικής τελειοποίησης υπό τελωνιακό έλεγχο και καθεστώς τελειοποίησης προς επανεξαγωγή στο σύστημα εξοφλήσεων κεφαλαίου).
9. Νέα κατηγοριοποίηση των τελωνειακών διαδικασιών: διαδικασίες με οικονομικό αντίκτυπο, μέσω του παρόντος νόμου ορίζονται ως «ειδικές διαδικασίες»: διαμετακόμιση (εξωτερική και εσωτερική διαμετακόμιση), διαδικασίες αποθήκευσης (τελωνειακών αποθηκών και ελεύθερων ζωνών), επεξεργασίας (καθεστώς τελειοποίησης προς επανεξαγωγή και καθεστώς τελικής επεξεργασίας), διαδικασίες για ειδική χρήση (προσωρινής εισαγωγής και τελικής χρήσης).

B.1.7 Διαδικασίες εισαγωγής / περιορισμοί εισαγωγών

Οι διαδικασίες εισαγωγής διέπονται από τον Τελωνιακό Νόμο, σύμφωνα με τον οποίο, όλα τα εισαγόμενα εμπορεύματα πρέπει να δηλώνονται και οι τελωνειακές διασαφήσεις κατατίθενται στο Μοναδικό Τελωνιακό Έγγραφο (Jedinstvena Carinska Isprava). Αυτό το υποχρεωτικό έντυπο πρέπει να περιλαμβάνει όλα τα στοιχεία και τα πρόσθετα έγγραφα που είναι απαραίτητα για την εφαρμογή των διατάξεων του συγκεκριμένου τελωνιακού καθεστώτος βάσει του οποίου διασαφίζονται τα εμπορεύματα.

1. Τελωνιακές διαδικασίες

1.1 Εισαγωγή

Η διαδικασία εισαγωγής πρέπει να ολοκληρωθεί προκειμένου τα εισαγόμενα εμπορεύματα να τεθούν σε ελεύθερη κυκλοφορία στη σερβική αγορά. Η διαδικασία συνεπάγεται τεκμηρίωση και πληρωμή όλων των εισαγωγικών δασμών, φόρων και άλλων εισφορών.

Η ενδεδειγμένη τελωνιακή διαδικασία διενεργείται στο αρμόδιο τελωνείο, το οποίο εξετάζοντας τα υποβληθέντα έγγραφα, αξιολογεί κάθε συγκεκριμένη περίπτωση και διενεργεί τη διαδικασία σύμφωνα με τους ισχύοντες κανονισμούς.

• **Απαραίτητα έγγραφα:** διασάφηση + εμπορικά και μεταφορικά έγγραφα + έγγραφα από άλλες αρμόδιες αρχές, ανάλογα με τον τύπο των εμπορευμάτων, εάν είναι απαραίτητα για την εφαρμογή της κατάλληλης τελωνιακής διαδικασίας

1.2 Διαμετακόμιση (Transit)

Διαμετακόμιση είναι η διακίνηση εμπορευμάτων υπό τελωνιακή επιτήρηση μέσω του τελωνιακού εδάφους με σκοπό την περαιτέρω μεταφορά. Το καθεστώς διαμετακόμισης αρχίζει όταν τα εμπορεύματα δηλώνονται στο σημείο εισόδου και λήγει όταν τα εμπορεύματα παραδίδονται στο τελωνείο προορισμού σε αμετάβλητη κατάσταση. Τα εμπορεύματα που υπόκεινται σε διαμετακόμιση δεν υπόκεινται σε δασμούς.

• **Απαραίτητα έγγραφα:** δήλωση + τιμολόγιο + φορτωτική + ασφάλιση

1.3 Αποθήκευση

Η τελωνιακή αποθήκευση επιτρέπει την αποθήκευση ξένων εμπορευμάτων σε τελωνιακές αποθήκες υπό τελωνιακή επιτήρηση χωρίς να υπόκεινται σε τελωνιακούς δασμούς μέχρι την απόσυρσή τους. Δεν υπάρχει προθεσμία για την απόσυρση των εμπορευμάτων και κατά τη διάρκεια της αποθήκευσης τα εμπορεύματα δύναται να υποστούν ενέργειες για λόγους συντήρησης, βελτίωσης της εμφάνισης ή της ποιότητας ή προετοιμασίας για την αγορά. Εάν «γεννηθεί» τελωνιακή υποχρέωση κατά τη διάρκεια της διαδικασίας τελωνιακής αποθήκευσης, το ύψος της καθορίζεται βάσει των κανόνων υπολογισμού των τελωνιακών και άλλων δασμών, που εφαρμόζονται στα εμπορεύματα τη στιγμή της γένεσης της τελωνιακής οφειλής.

Η ενδεδειγμένη τελωνιακή διαδικασία διενεργείται στο αρμόδιο τελωνείο, το οποίο εξετάζοντας τα υποβληθέντα έγγραφα, αξιολογεί κάθε συγκεκριμένη περίπτωση και διενεργεί τη διαδικασία σύμφωνα με τους ισχύοντες κανονισμούς.

- **Απαραίτητα έγγραφα:** διασάφηση + εμπορικά και μεταφορικά έγγραφα + τυχόν απαραίτητα έγγραφα από άλλες αρμόδιες αρχές

1.4 Τελειοποίηση προς επανεξαγωγή

Η τελειοποίηση προς επανεξαγωγή συνεπάγεται την εκτέλεση ουσιαστικών μεταποιητικών δραστηριοτήτων σε εισαγόμενα αγαθά που προορίζονται για επανεξαγωγή. Οι δραστηριότητες μπορεί να περιλαμβάνουν τη σύνθεση αγαθών, την ενσωμάτωση αγαθών σε άλλα αντικείμενα και την επισκευή αγαθών. Στο πλαίσιο του καθεστώτος τελειοποίησης προς επανεξαγωγή, μη εγχώρια εμπορεύματα μπορούν να χρησιμοποιηθούν στο τελωνιακό έδαφος της Δημοκρατίας της Σερβίας σε μία ή περισσότερες μεταποιητικές εργασίες χωρίς τα εμπορεύματα αυτά να υπόκεινται σε εισαγωγικούς δασμούς ή άλλες επιβαρύνσεις.

Η διαδικασία διενεργείται στο αρμόδιο τελωνείο, το οποίο εξετάζοντας τα υποβληθέντα έγγραφα, αξιολογεί κάθε συγκεκριμένη περίπτωση και διενεργεί τη διαδικασία σύμφωνα με τους ισχύοντες κανονισμούς.

- **Απαραίτητα έγγραφα:** εμπορικά και μεταφορικά έγγραφα + τυχόν απαραίτητα έγγραφα από άλλες αρμόδιες αρχές

1.5 Προσωρινή εισαγωγή

Το καθεστώς προσωρινής εισαγωγής ισχύει μόνο για εμπορεύματα που προορίζονται για επανεξαγωγή σε αμετάβλητη κατάσταση. Οι τελωνιακές αρχές καθορίζουν την προθεσμία εντός της οποίας πρέπει να εξαχθούν τα εμπορεύματα και εγκρίνει την πλήρη ή μερική απαλλαγή από την πληρωμή των δασμών.

Η ενδεδειγμένη τελωνιακή διαδικασία διενεργείται στο αρμόδιο τελωνείο, το οποίο εξετάζοντας τα υποβληθέντα έγγραφα, αξιολογεί κάθε συγκεκριμένη περίπτωση και διενεργεί τη διαδικασία σύμφωνα με τους ισχύοντες κανονισμούς.

- **Απαραίτητα έγγραφα:** εμπορικά και μεταφορικά έγγραφα + δελτίο ΑΤΑ (προαιρετικό) + τυχόν απαραίτητα έγγραφα από άλλες αρμόδιες αρχές

1.6 Τελειοποίηση προς επανεισαγωγή

Η τελειοποίηση προς επανεισαγωγή είναι το τελωνιακό καθεστώς κατά το οποίο τα εμπορεύματα εξάγονται προσωρινά από το τελωνιακό έδαφος για σκοπούς μεταποίησης στο εξωτερικό. Προϊόντα αυτού του είδους μπορούν να τεθούν σε ελεύθερη κυκλοφορία στη σερβική αγορά, με ολική ή μερική απαλλαγή από εισαγωγικούς δασμούς.

- **Απαραίτητα έγγραφα:** εμπορικά και μεταφορικά έγγραφα+ τυχόν απαραίτητα έγγραφα από άλλες αρμόδιες αρχές

1.7 Εξαγωγή

Για να μπορέσει να κινηθεί η διαδικασία εξαγωγής, ο εξαγωγέας πρέπει πρώτα να λάβει άδεια εξαγωγής από τις τελωνιακές αρχές. Η διαδικασία εξαγωγής υποχρεώνει τον εξαγωγέα να εξαγει εμπορεύματα στην ίδια ακριβώς κατάσταση που ήταν τη στιγμή που έγινε αποδεκτή η διασάφηση εξαγωγής. Η διασάφηση εξαγωγής υποβάλλεται στις αρμόδιες τελωνιακές αρχές στον τόπο κατοικίας του εξαγωγέα ή στον τόπο όπου τα εμπορεύματα

συσκευάζονται και φορτώνονται για εξαγωγή. Κατά τη διαδικασία εξαγωγής πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στους κανόνες που διέπουν την απόδειξη καταγωγής των εμπορευμάτων.

- **Απαραίτητα έγγραφα:** σύμβαση αγοράς + τιμολόγιο + έγγραφα μεταφοράς + προδιαγραφές εμπορευμάτων + πιστοποιητικό ποιότητας + πιστοποιητικό προέλευσης (προαιρετικό) + δελτίο αποστολής

1.8 Προσωρινή εξαγωγή

Η διαδικασία προσωρινής εξαγωγής ισχύει μόνο για την εξαγωγή εμπορευμάτων που πρόκειται να επανεισαχθούν σε αμετάβλητη κατάσταση. Οι τελωνειακές αρχές καθορίζουν την προθεσμία εντός της οποίας πρέπει να εξαχθούν και να επανεισαχθούν τα εμπορεύματα.

- **Απαραίτητα έγγραφα:** δήλωση + τιμολόγιο + φορτωτική + δελτίο ATA (προαιρετικό)

2. Προτιμολόγιο

Εκτός από τα τυπικά τιμολόγια που είναι στην πραγματικότητα λογαριασμοί που εκδίδονται από τον πωλητή κατά την παράδοση, υπάρχουν και το Προτιμολόγιο, το οποίο εκδίδεται πριν από την παράδοση των εμπορευμάτων και χρησιμεύει για τη λήψη οικονομικής πίστωσης για την άδεια εισαγωγής. Τα τιμολόγια pro-forma επιβεβαιώνουν τη δέσμευση μεταξύ αγοραστή και πωλητή σχετικά με την τιμή και την παράδοση των αγαθών. Μπορεί να είναι ένα μεμονωμένο έγγραφο ή συνημμένο σε μια προσφορά. Στην περίπτωση που εμπορίου αγαθών που υπόκεινται σε σημαντικές απώλειες βάρους κατά τη μεταφορά, όπως ζώα, απαιτείται προτιμολόγιο για την αποθήκευση αυτών των εμπορευμάτων. Το προτιμολόγιο είναι μια εκτίμηση των τιμολογημένων αγαθών και υπηρεσιών που αποστέλλονται σε έναν αγοραστή πριν από την παράδοση. Τα προτιμολόγια χρησιμοποιούνται συνήθως στην τελειοποίηση προς επανεξαγωγή όταν δεν υπάρχει μεταβίβαση κυριότητας.

3. Έγγραφο μεταφοράς

Το είδος της φορτωτικής ή του συμβολαίου μεταφοράς που απαιτείται εξαρτάται από το μέσο μεταφοράς των εμπορευμάτων. Φορτωτική είναι ένα έγγραφο που εκδίδεται από έναν μεταφορέα που παρέχει λεπτομέρειες και οδηγίες σχετικά με την αποστολή μιας αποστολής εμπορευμάτων. Τυπικά περιλαμβάνει τα ονόματα του αποστολέα και του παραλήπτη, το σημείο προέλευσης της αποστολής, τον προορισμό και τη διαδρομή της.

3.1 CIM για σιδηροδρομικές μεταφορές

Τα εμπορεύματα που προορίζονται για σιδηροδρομική μεταφορά πρέπει να συνοδεύονται από φορτωτική CIM. Αυτό το έγγραφο δείχνει την ημερομηνία φόρτωσης της αποστολής, τον προορισμό, την προέλευση, τα ονόματα αποστολέα και παραλήπτη, τον τίτλο των εμπορευμάτων, τον αριθμό των βαγονιών, το υλικό συσκευασίας και το μεικτό βάρος.

3.2 CMR για οδικές μεταφορές

Τα εμπορεύματα που προορίζονται για οδικές μεταφορές απαιτούν φορτωτική CMR. Αυτό το έγγραφο περιλαμβάνει το όνομα του αποστολέα, το όνομα και τη διεύθυνση του μεταφορέα, τον τόπο και την ημερομηνία φόρτωσης, τον τόπο παράδοσης, τον τόπο και τη διεύθυνση του παραλήπτη, περιγραφή των εμπορευμάτων, το υλικό συσκευασίας, το μεικτό βάρος των εμπορευμάτων, έξοδα μεταφοράς και πιθανές οδηγίες.

3.3 Άλλα μέσα μεταφοράς

Οι θαλάσσιες μεταφορές απαιτούν ειδική φορτωτική, η οποία πέρα από τα δεδομένα των άλλων μορφών μεταφοράς, έχει την ιδιαιτερότητα ότι αντιπροσωπεύει μια ασφάλεια σύμφωνα με τον νομικό ορισμό, και επομένως είναι ένα εμπορεύσιμο χρηματοοικονομικό περιουσιακό στοιχείο του οποίου η ιδιοκτησία μπορεί να μεταβιβασθεί. Οι ποτάμιες και οι αεροπορικές μεταφορές απαιτούν η καθεμία αντίστοιχες φορτωτικές.

4. Δελτίο ΑΤΑ

Το δελτίο ΑΤΑ είναι ένα διεθνές τελωνειακό έγγραφο που επιτρέπει την αφορολόγητη και αδασμολόγητη προσωρινή εξαγωγή και εισαγωγή αγαθών που προορίζονται για προσωπική ή επαγγελματική χρήση, συμπεριλαμβανομένων δειγμάτων, επαγγελματικού και επιστημονικού εξοπλισμού, εκθέσεων και εκθεσιακών αντικειμένων. Το δελτίο ΑΤΑ χρησιμοποιείται συνήθως για την προσωρινή εισαγωγή υπολογιστών, εργαλείων, φωτογραφικών μηχανών, εξοπλισμού γραφείου, ενδυμάτων, βιομηχανικών και αγροτικών μηχανημάτων, αλόγων ιπποδρομιών, ζώων για εκθέσεις, μουσικών οργάνων και διακόσμησης θεάτρου. Το δελτίο ΑΤΑ εκδίδεται από το Σερβικό Εμπορικό Επιμελητήριο.

5. Άλλα έγγραφα

5.1 Έγγραφο προδιαγραφών αγαθών

Αυτό το έγγραφο είναι απαραίτητο όταν μια αποστολή περιέχει ένα αριθμό διαφορετικών αντικειμένων που έχουν διαφορετικά τελωνειακά τιμολόγια. Μια προδιαγραφή εμπορευμάτων αναφέρει όλα τα είδη που περιέχονται στην αποστολή.

5.2 Λίστα συσκευασίας

Αυτό το έγγραφο συνοδεύει πάντα το τιμολόγιο και περιλαμβάνει μια λίστα με τα εμπορεύματα ανά καρότσι, ανά κιβώτιο ή ανά εμπορευματοκιβώτιο στο οποίο μεταφέρονται τα εμπορεύματα. Η λίστα συσκευασίας σημειώνει επίσης το περιεχόμενο και την τιμή κάθε μονάδας συσκευασίας.

5.3 Λογαριασμός αποθήκης

Μια αποθήκη εκδίδει αυτό το έγγραφο τη στιγμή που τα εμπορεύματα παραδίδονται για αποθήκευση. Με το έγγραφο αυτό μεταφέρεται νόμιμα η υποχρέωση επίβλεψης των εμπορευμάτων στην αποθήκη.

5.4 Κανονιστική ρύθμιση

Απαιτείται κανονιστική ρύθμιση στις τελωνειακές διαδικασίες τελειοποίησης προς επανεξαγωγή και επανεισαγωγή καθώς και στη μεταποίηση υπό τελωνειακό έλεγχο. Ο κανονισμός ορίζει ποια συστατικά χρησιμοποιούνται για το τελικό προϊόν σε ποιες ποσότητες, ως ένα είδος «συνταγής» για την επεξεργασία.

6. Αγαθά που απαιτούν ειδικά έγγραφα και άδειες

Ο παρακάτω Πίνακας περιέχει τα αγαθά για τα οποία απαιτούνται ειδικά έγγραφα και άδειες καθώς και τους αρμόδιους φορείς για την έκδοση αυτών.

Εμπορεύματα	Φορέας
Όπλα, στρατιωτικός εξοπλισμός και αγαθά διπλής χρήσης	Άδεια που εκδίδεται από το Υπουργείο Εσωτερικού και Εξωτερικού Εμπορίου
Προστατευόμενα είδη άγριας χλωρίδας και πανίδας	Άδεια που εκδίδεται από το Υπουργείο Προστασίας Περιβάλλοντος
Πολιτιστικά αγαθά	Άδεια που εκδίδεται από το Υπουργείο Πολιτισμού
Απόβλητα	Άδεια που εκδίδεται από το Υπουργείο Προστασίας Περιβάλλοντος
Τηλεφωνικές συσκευές, συσκευές ραδιοπλοήγησης	Άδεια που εκδίδεται από τον Τομέα ηλεκτρονικών επικοινωνιών και ταχυδρομικών υπηρεσιών
Προϊόντα που αντιπροσωπεύουν πηγή ιοντίζουσας ακτινοβολίας	Άδεια που εκδίδεται από τη Σερβική Διεύθυνση Ακτινοβολίας και Πυρηνικής Ασφάλειας
Φάρμακα και ιατροτεχνολογικά προϊόντα	Άδεια που εκδίδεται από τον Οργανισμό Φαρμάκων και Ιατρικών Συσκευών της Σερβίας
Ναρκωτικά	Άδεια που εκδίδεται από το Υπουργείο Υγείας
Ζώα, ζωικά προϊόντα (τρόφιμα), τρόφιμα	Άδειες που εκδίδονται από τα Υπουργεία Γεωργίας και Προστασίας Περιβάλλοντος
Επικίνδυνα υλικά	Άδεια που εκδίδεται από το Υπουργείο Προστασίας Περιβάλλοντος
Προϊόντα που απαιτούν πιστοποιητικό αναγνώρισης	Άδεια που εκδίδεται από την Υπηρεσία Οδικής Ασφάλειας

7. Επιθεωρήσεις-Έλεγχοι Ποιότητας

Οι επιθεωρήσεις αποτελούν προϋπόθεση για την εισαγωγή, την εξαγωγή και τη διαμετακόμιση ορισμένων εμπορευμάτων, με τα εμπορεύματα αυτά να έχουν συνήθως ήδη λάβει άδεια. Κατά την επιθεώρηση γίνονται έλεγχοι για να διασφαλιστεί ότι τα εμπορεύματα συμμορφώνονται με τα δεδομένα της άδειας.

Οι επιθεωρήσεις πραγματοποιούνται στα συνοριακά σημεία διέλευσης ή στα τελωνεία. Εάν τα εμπορεύματα πληρούν όλες τις απαιτήσεις κατά την επιθεώρηση, αυτό επισημαίνεται με την επικύρωση της άδειας ή την έκδοση θετικής απόφασης. Υπάρχουν τέσσερις τύποι επιθεωρήσεων.

7.1 Υγειονομική επιθεώρηση

Ο υγειονομικός έλεγχος συνεπάγεται υγειονομική εξέταση όλων των προϊόντων που έρχονται σε επαφή με το δέρμα ή τον βλεννογόνο. Έτσι, τα τρόφιμα, το νερό, τα ποτά και πολλά άλλα προϊόντα γενικής χρήσης πρέπει να υποβληθούν σε υγειονομικό έλεγχο.

7.2 Φυτοϋγειονομική επιθεώρηση

Η φυτοϋγειονομική επιθεώρηση είναι υπεύθυνη για την ασφάλεια των τροφίμων και την ασφάλεια των τροφίμων φυτικής και μικτής προέλευσης, καθώς και λιπασμάτων και ενισχυτικών εδάφους.

7.3 Κτηνιατρική επιθεώρηση

Η κτηνιατρική επιθεώρηση είναι αρμόδια για τον έλεγχο του ζωικού κεφαλαίου, των προϊόντων ζωικής προέλευσης και των ζωοτροφών.

7.4 Συνθήκες αφορολόγητων ειδών

Υπό ορισμένες συνθήκες, τα εισαγόμενα και εξαγόμενα εμπορεύματα εξαιρούνται από την καταβολή τελωνειακών δασμών ή άλλων μέτρων εμπορικής πολιτικής του κράτους. Δεν απαιτείται πληρωμή τελωνειακών δασμών στις ακόλουθες περιπτώσεις:

- Προϊόντα Διαφήμισης
- Δείγματα εμπορευμάτων, έργων και λοιπών τεχνικών εγγράφων
- Εξοπλισμός για γραφείο αντιπροσωπείας, υποκαταστήματος ή επένδυσης σε άλλα νομικά πρόσωπα
- Εισαγωγές/εξαγωγές που προορίζονται για ανθρωπιστικούς, επιστημονικούς, εκπαιδευτικούς, πολιτιστικούς, υγειονομικούς, περιβαλλοντικούς, κοινωνικούς, αθλητικούς, θρησκευτικούς και άλλους μη εμπορικούς σκοπούς
- Στην περίπτωση αντιμετώπισης των συνεπειών φυσικών καταστροφών και άλλων μορφών ανωτέρας βίας
- Σε περίπτωση εκπλήρωσης υποχρεώσεων που προβλέπονται από σύμβαση (επιστροφές χρημάτων/αντικατάσταση αγαθών)
- Ανθρωπιστική βοήθεια

8. Απλοποιημένες Τελωνειακές Διαδικασίες

Η προτεραιότητα της Τελωνειακής Διοίκησης είναι να υποστηρίξει την ανάπτυξη της σερβικής οικονομίας και με αυτό το σκεπτικό λαμβάνονται συγκεκριμένα μέτρα προκειμένου να μπορέσουν οι εταιρείες να δραστηριοποιούνται ευκολότερα και ταχύτερα. Προκειμένου να βελτιωθούν οι σχέσεις με την επιχειρηματική κοινότητα, ως ένας από τους σημαντικότερους εταίρους της, η Τελωνειακή Διοίκηση συνεχίζει να χορηγεί άδεια για την εφαρμογή απλουστευμένων τελωνειακών διαδικασιών σε εταιρείες που δραστηριοποιούνται ευσυνείδητα και σύμφωνα με τη νομοθεσία. Οι απλουστευμένες τελωνειακές διαδικασίες επιτρέπουν έναν πιο αποτελεσματικό και οικονομικό τρόπο επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Η Τελωνειακή Διοίκηση ξεκίνησε την πολιτική της για απλοποιημένες τελωνειακές διαδικασίες τον Οκτώβριο του 2010 και έκτοτε ο αριθμός των εταιρειών που τις χρησιμοποιούν αυξάνεται συνεχώς.

Το 2022, 220 εταιρείες έκαναν τις τελωνειακές διασαφήσεις τους «με τιμολόγιο» και 123 εταιρείες με τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν τη «διαδικασία τοπικού εκτελωνισμού». Ένας άλλος τύπος απλουστευμένης τελωνειακής διαδικασίας είναι το σύστημα των Εξουσιοδοτημένων Οικονομικών Φορέων. Αυτή τη στιγμή 48 εταιρείες έχουν έγκριση ΕΟΦ.

8.1 Τελωνειακή δήλωση με τιμολόγιο

Αυτή η απλοποιημένη τελωνειακή διαδικασία επιτρέπει στις εργασίες να γίνονται ευκολότερα και ταχύτερα αντικαθιστώντας τις διατυπώσεις της τελωνειακής διασάφησης με το τιμολόγιο ως μέσο τελωνειακής διασάφησης. Αυτή η διαδικασία εφαρμόζεται σε απλά και χαμηλού κινδύνου εμπορεύματα που είναι δυνατός ο έλεγχος στις συνοριακές διελεύσεις.

8.2. Διαδικασία τοπικής εκκαθάρισης

Ο τοπικός εκτελωνισμός είναι μια ακόμη πιο απλουστευμένη διαδικασία, η οποία επιτρέπει τη μεταφορά εμπορευμάτων απευθείας από τη συνοριακή διέλευση σε καθορισμένους χώρους ενδοχώρας για εκτελωνισμό. Η διαδικασία τοπικού εκτελωνισμού θέτει τα εμπορεύματα σε τελωνειακό καθεστώς χωρίς να απαιτείται άμεση υποβολή δήλωσης στις τελωνειακές αρχές.

Αυτός ο τύπος απλουστευμένης τελωνειακής διαδικασίας εισήχθη για να δώσει τη δυνατότητα στις εταιρείες που σέβονται τις τελωνειακές διατυπώσεις να αυξήσουν την αποτελεσματικότητα και την ανταγωνιστικότητά τους, μειώνοντας ταυτόχρονα το κόστος τους.

8.3 Σύστημα Εξουσιοδοτημένων Οικονομικών Φορέων (ΕΟΦ)

Το σύστημα των Εξουσιοδοτημένων Οικονομικών Φορέων (ΕΟΦ) εισήχθη το 2014 σύμφωνα με τα πρότυπα της ΕΕ και ως μέρος της διαδικασίας εναρμόνισης των σερβικών τελωνειακών πρακτικών με εκείνες της ΕΕ. Ο διορισμός μιας εταιρείας ως ΕΟΦ σηματοδοτεί μια ανεπτυγμένη συνεργασία μεταξύ του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα στις τελωνειακές υποθέσεις. Το σύστημα ΕΟΦ αντιπροσωπεύει τη σημαντικότερη καινοτομία στη σερβική τελωνειακή νομοθεσία.

Οι εταιρείες στις οποίες χορηγείται το καθεστώς του ΕΟΦ από την Τελωνειακή Διοίκηση πρέπει να είναι μακροπρόθεσμοι και σταθεροί εταίροι στις δραστηριότητες εξωτερικού εμπορίου της Σερβίας. Το καθεστώς του ΕΟΦ επιτρέπει σε αυτές τις εταιρείες να χρησιμοποιούν απλουστευμένες τελωνειακές διαδικασίες, γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα τον ταχύτερο εκτελωνισμό των προϊόντων, διασφαλίζοντας έτσι μεγαλύτερη ανταγωνιστικότητα και πιο αποτελεσματικές λειτουργίες.

Η ιδιότητα του ΕΟΦ διατίθεται μόνο σε εταιρείες που υπόκεινται σε αυστηρούς ελέγχους σε όλους τους τομείς της επιχείρησής τους. Ο έλεγχος αυτός διαπιστώνει εάν η εταιρεία πληροί αυστηρά ευρωπαϊκά πρότυπα και εάν είναι σε θέση να εγγυηθεί ασφάλεια στην παραγωγή, αποθήκευση, διανομή και αποστολή των προϊόντων της.

Τα βασικά πλεονεκτήματα που προσφέρει το σύστημα ΕΟΦ είναι οι δυνατότητες απλουστευμένων τελωνειακών διαδικασιών. Μια εταιρεία με καθεστώς ΕΟΦ απαιτεί λιγότερους ελέγχους και λιγότερη τεκμηρίωση. Μια τέτοια εταιρεία απολαμβάνει προνομιακής μεταχείρισης στις τελωνειακές διατυπώσεις και μπορεί να επιλέξει τον τόπο εκτελωνισμού της. Ως εκ τούτου, το καθεστώς του ΕΟΦ αντιπροσωπεύει μια πλεονεκτική θέση στην αγορά για εταιρείες που δραστηριοποιούνται μακροπρόθεσμα και σταθερά στη Σερβία.

9. Νέο Μηχανογραφημένο Σύστημα Διαμετακόμισης (NCTS)

Το Νέο Μηχανογραφημένο Σύστημα Διαμετακόμισης (NCTS) είναι ένα πανευρωπαϊκό σύστημα που βασίζεται σε ηλεκτρονικές δηλώσεις και επεξεργασία. Έχει σχεδιαστεί για να διασφαλίζει την καλύτερη διαχείριση και έλεγχο της διαμετακόμισης εμπορευμάτων μεταξύ κρατών μελών της ΕΕ και χωρών CTC (Ισλανδία, Βόρεια Μακεδονία, Νορβηγία, Σερβία, Ελβετία, Τουρκία, Ουκρανία και Ηνωμένο Βασίλειο). Η εισαγωγή του NCTS αποτελεί υποχρέωση και προϋπόθεση για την πλήρη ένταξη της Σερβίας στην ΕΕ. Η υιοθέτηση αυτού του ευρωπαϊκού συστήματος διαμετακόμισης από τη Σερβία το 2015 έκανε το NCTS την πρώτη αποκλειστικά ηλεκτρονική, τελωνειακή διαδικασία στη Σερβία. Έκτοτε η μηχανογραφική διαδικασία επεξεργάζεται κατά μέσο όρο 2.000 έως 4.000 τελωνειακές διασαφήσεις καθημερινά. Η εισαγωγή του στη Σερβία χρηματοδοτήθηκε και υποστηρίχθηκε από την Ε.Ε ενώ υπολογίζεται ότι χάρη στο NCTS, το κόστος μεταφοράς και οι απαραίτητες τραπεζικές εγγυήσεις έχουν μειωθεί σημαντικά. Η Τελωνειακή Διοίκηση αναμένει ότι η επιτυχής εφαρμογή του θα αυξήσει την ανταγωνιστικότητα του Πανευρωπαϊκού Διαδρόμου 10 έναντι άλλων διαδρόμων της περιοχής, οδηγώντας έτσι στη δημιουργία περισσότερων κερδών από τη διαμετακόμιση, ως σημαντική οικονομική δραστηριότητα.

Η Τελωνειακή Διοίκηση προσφέρει κάθε είδους υποστήριξη πελατών για την επιχειρηματική κοινότητα στη χρήση του NCTS. Υπάρχουν εκπαιδευτικά μαθήματα για εμπορευματικές εταιρείες και μεταφορείς, δωρεάν διαδικτυακή εφαρμογή για μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις και υπηρεσία help desk, με ανοιχτής επικοινωνίας για όλες τις ερωτήσεις σχετικά με την εφαρμογή του NCTS: helpdesk@carina.rs

Το Τμήμα Διαδικασιών Διαμετακόμισης και Εξαγωγών της Διεύθυνσης Τελωνειακών Υποθέσεων είναι αρμόδιο να απαντά σε ερωτήσεις σχετικά με την εφαρμογή των διαδικασιών διαμετακόμισης: transit@carina.rs

10. Εμπόδια

Παρά τις βελτιώσεις των τελευταίων ετών, κατά περιόδους υφίστανται καθυστερήσεις λόγω των συνοριακών υγειονομικών ελέγχων ποιότητας, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται επιπρόσθετα κόστη και δυσκολίες κατά την εισαγωγή προϊόντων στη Σερβία, επηρεάζουν αρνητικά την ανταγωνιστικότητα αυτών.

Κατά τη διαδικασία του εκτελωνισμού στη Σερβία αντιμετωπίζονται επίσης τεχνικά εμπόδια ενώ αυτή διαφοροποιείται από τελωνείο σε τελωνείο. Συχνά προβλήματα αποτελούν, για παράδειγμα, η σερβική απαίτηση, αναφορικά με το εμπορικό έγγραφο, να φέρει τη σφραγίδα του Έλληνα πωλητή (παρόλο που διεθνώς η ύπαρξη σφραγίδας δεν αποτελεί προϋπόθεση), η απαίτηση γραπτής σύμβασης ακόμη και αν αυτή δεν είναι υποχρεωτική και τέλος, η προσκόμιση τιμολογίου σε πρότυπη γραπτή και όχι ηλεκτρονική μορφή.

B.1.8 Εξασφάλιση πιστώσεων-χρηματοδοτήσεων

α. Τραπεζικό Σύστημα

Στη Δημοκρατία της Σερβίας, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, μέσω των τραπεζικών χορηγήσεων, αποτελούν την κύρια πηγή άντλησης κεφαλαίων των επιχειρήσεων όλων των κλάδων της οικονομίας, τόσο για ικανοποίηση της ρευστότητάς τους, όσο και για χρηματοδότηση καινοτόμων επενδυτικών σχεδίων τους. Αντίθετα στην ίδια χώρα, η εξασφάλιση άμεσων κεφαλαίων μέσω χρηματοπιστωτικών αγορών, όπως αγορά ομολόγων και μετοχών, είναι σπάνια και περιορισμένη.

i) **Η Εθνική Τράπεζα της Σερβίας** (ΕΤΣ ή NBS - <https://www.nbs.rs/internet/english/>), κεντρική τράπεζα της χώρας, υπόκειται στον έλεγχο της Εθνοσυνέλευσης της Δημοκρατίας της Σερβίας. Η ΕΤΣ, λειτουργικά ανεξάρτητη, αποτελεί τον συντονιστή των εγχώριων τραπεζών σε ό,τι αφορά την γενική πολιτική τους και εποπτεύει τις εμπορικές τράπεζες. Στις κύριες αρμοδιότητές της περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, η παρακολούθηση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, η διαχείριση κρατικών και συναλλαγματικών αποθεμάτων, η έκδοση, διαχείριση και ο έλεγχος των χαρτονομισμάτων και κερμάτων σε κυκλοφορία. Στόχοι της Εθνικής Τράπεζας της Σερβίας, όπως κάθε κεντρικής τράπεζας, είναι η επίτευξη και η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών και η ενίσχυση του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

ii) Οι **εμπορικές τράπεζες** (Ε.Τ.- https://www.nbs.rs/internet/english/50/50_2.html)

Οι Τράπεζες στη Σερβία αποτελούν επιχειρήσεις, οι οποίες διαθέτουν τη νομική μορφή της ανώνυμης εταιρείας, αδειοδοτούνται ως προς την λειτουργία τους από την Εθνική Τράπεζα της Σερβίας (ΕΤΣ) και εγγράφονται σε ειδικό μητρώο. Οι Ε.Τ. ασκούν τις δραστηριότητές τους με σκοπό την κερδοφορία, διασφαλίζοντας την επάρκεια ρευστότητας.

Πιο συγκεκριμένα, στο μετοχικό κεφάλαιο μια εμπορικής τράπεζας δύνανται όπως συμμετέχουν γηγενείς ή ξένοι επενδυτές εφόσον η κεφαλαιακή συμμετοχή τους ανέρχεται τουλάχιστον σε € 10.000.000 ισοδύναμο σε RSD .

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Εθνικής Τράπεζας της Σερβίας, λειτουργούν σήμερα στην χώρα είκοσι τρεις (23) εμπορικές τράπεζες.

Ο τραπεζικός τομέας στη Σερβία χαρακτηρίζεται από υψηλά επιτόκια εξαιτίας των υψηλών κινδύνων επιχειρηματικής δραστηριότητας, του πληθωρισμού, του περιορισμού της νομισματικής πολιτικής, του ελλιπούς ανταγωνισμού (κ.α), καθώς και από αυξανόμενες εγγραφές επισφαλειών λόγω της υπερχρέωσης και της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης.

Μετά τον τελευταίο πόλεμο στη Σερβία, οι μεγάλες ελληνικές τράπεζες εγκαταστάθηκαν μέσω θυγατρικών τους στη χώρα. Το συνολικό ύψος των επενδύσεων χαρτοφυλακίου υπερέβαινε τα δύο δισ. ευρώ. Όμως κατά την οικονομική κρίση που γνώρισε η ελληνική οικονομία, από το έτος 2010, αποφασίστηκε η πώληση των περισσότερων, συνήθως κερδοφόρων, θυγατρικών των ελληνικών τραπεζών στο εξωτερικό. Στη Σερβία παρέμεινε μόνο η Eurobank (<https://www.eurobank.rs/pocetna.1.html>) με 97 υποκαταστήματα κατά το έτος 2022, και μετά την συγχώνευσή της το 2021 με την Direktna Bank (συμπεριλαμβάνει και θυγατρική της πρώην Πειραιώς). Τελικά στις αρχές του 2022, ανακοινώθηκε η συμφωνία

εξαγοράς της –τελευταίας ελληνικών συμφερόντων τράπεζας – Eurobank Direktna από τη Σερβική AIK Banka, του Ομίλου MK Group

Σημειώνεται ότι στις 22 Δεκεμβρίου 2020, η Εθνική Τράπεζα της Σερβίας ενέκρινε τις τροποποιήσεις της Οδηγίας σχετικά με τους όρους και τον τρόπο εκτέλεσης συναλλαγών στο εξωτερικό ενώ η σχετική Απόφαση εφαρμόζεται την 1η Απριλίου 2021. Οι εντολές πληρωμής στο εξωτερικό για τις πράξεις εισαγωγής / εξαγωγής αγαθών (ισχύει μόνο για τον κωδικό 112 - Εμπορεύματα) πρέπει να περιλαμβάνουν επιπλέον δεδομένα, όπως:

- Στην εντολή είσπραξης, η οποία υποβάλλεται από την εμπορική τράπεζα, έχει εισαχθεί το πεδίο 12a, το οποίο αναφέρει τον αριθμό, το έτος και το ποσό του τιμολογίου / pro-forma, σύμφωνα με τα δεδομένα από το πρόγραμμα εισροών.
- Στην εντολή πληρωμής έχει εισαχθεί το πεδίο 7a που αναφέρει τον αριθμό, το έτος και το ποσό του τιμολογίου / pro-forma που πρέπει να πληρωθεί με την εκδοθείσα παραγγελία. Ο αριθμός του τιμολογίου / pro-forma που αναφέρεται στο χρονοδιάγραμμα εισροών / εντολών πληρωμής, πρέπει να αντιστοιχεί στον αριθμό του τελωνειακού εγγράφου (θέση 44), ώστε να γίνεται εξακρίβωση κατά πόσο ο εκτελωνισμός των εμπορευμάτων δεν έχει εκτελεστεί.

Σύμφωνα με τις νέες διατάξεις, οι εταιρείες είναι υπεύθυνες για την ακρίβεια των δεδομένων που έχουν εισαχθεί στα τιμολόγια. Οι δε τράπεζες υποχρεούνται να υποβάλλουν όλα τα στατιστικά δεδομένα από το χρονοδιάγραμμα εισροών και εντολών πληρωμής στην Εθνική Τράπεζα της Σερβίας. Ως εκ τούτου, από την 1η Απριλίου 2021, στο χρονοδιάγραμμα εισροών / εντολών πληρωμής παρέχονται τα εξής δεδομένα: αριθμός, ποσό και έτος τιμολογίου / pro-forma, σύμφωνα με τον κωδικό 112.

β. Δυνατότητες Χρηματοδότησης στους τομείς ενέργειας, υποδομών και βιομηχανίας

Αξίζει να αναφερθεί ότι υπάρχουν ποικίλες δυνατότητες χρηματοδότησης καθώς και φορείς που συνδέονται με τα σχεδιαζόμενα έργα στη Σερβία. Συνοπτικά αναφέρουμε ότι έργα υποδομών, ενεργείας, περιβάλλοντος και βιομηχανίας κα χρηματοδοτούνται κυρίως από:

1. Τη Σερβική Κυβέρνηση και τα συναρμόδια Υπουργεία ή φορείς (τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο)
2. Την ΕΕ μέσω διαφόρων κοινοτικών προγραμμάτων και χρηματοδοτικών εργαλείων.
3. Το Πρόγραμμα των Ην. Εθνών για την Ανάπτυξη (UNDP).
4. Την Παγκόσμια Τράπεζα (World Bank).
5. Την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (EIB).
6. Την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (EBRD).
7. Λοιπούς οργανισμούς διμερούς αναπτυξιακής βοήθειας, όπως η USAID, η Γερμανική Τράπεζα Εξωτερικής Βοήθειας κα.

Τα έργα δημοσίων υποδομών, συνήθως, αυτό-χρηματοδοτούνται ή χρηματοδοτούνται μέσω δανείου που λαμβάνεται από διεθνή χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, όπως η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, η Παγκόσμια Τράπεζα και η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης κ.α.

Υπάρχει επίσης στη Δημοκρατία της Σερβίας, η πρακτική ιδιωτικών επενδύσεων σε έργα δημόσιας υποδομής, κυρίως μέσω συμπράξεων δημόσιου και ιδιωτικού τομέα με ξένους επενδυτές. Κατά γενικό κανόνα οι “κλασικές” μορφές χρηματοδότησης έργων εφαρμόζονται στα τοπικά όσο και διεθνούς χρηματοδότησης έργα. Για παράδειγμα, ένα δάνειο που

χρησιμοποιείται για τη χρηματοδότηση ενός έργου, αποπληρώνεται από τα έσοδα που προέρχονται από το ίδιο έργο ενώ τα περιουσιακά στοιχεία, τα δικαιώματα και οι τόκοι του έργου διατηρούνται ως δευτερεύουσα ασφάλεια ή εγγύηση.

Άλλες μορφές χρηματοδότησης, όπως η ενδιάμεση χρηματοδότηση (intermediate funding) και οι εκδόσεις ομολόγων, σπανίζουν τόσο τον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα.

Όσον αφορά τη χρηματοδότηση διεθνών έργων, δεν υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ αυτών και τοπικών έργων. Συνήθως, μια ξένη τράπεζα παρέχει ένα δάνειο σε έναν δανειολήπτη μέσω της τοπικής θυγατρικής της τράπεζας.

γ. Χρηματοδοτική Μίσθωση

Ο Νόμος για τη χρηματοδοτική μίσθωση ορίζει τα βασικά δικαιώματα και υποχρεώσεις των συμφωνούντων μερών και προβλέπει την εποπτεία της δραστηριότητας αυτής στην Εθνική Τράπεζα της Σερβίας, η οποία, όπως και στον ασφαλιστικό τομέα, είναι υπεύθυνη για τη σχετική αδειοδότηση, ελέγχει και εγκρίνει το νόμιμο των ενεργειών, επιβάλλει διορθωτικά μέτρα στις εταιρείες κ.α.

Αντικείμενο της χρηματοδοτικής μίσθωσης μπορεί να είναι τόσο η κινητή όσο και η ακίνητη περιουσία. Αναλόγως με το είδος, η Νομοθεσία καθορίζει διαφορετικές ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις. Ειδικότερα, μια εταιρεία χρηματοδοτικής μίσθωσης κινητών πρέπει να έχει ελάχιστο κεφάλαιο 500.000 ευρώ, ενώ ακινήτων, οφείλει να διαθέτει ελάχιστο κεφάλαιο 5.000.000 ευρώ.

Σήμερα, έχουν λάβει την έγκριση της Εθνικής Τράπεζας της Σερβίας και δραστηριοποιούνται στη σερβική αγορά 16 εταιρείες χρηματοδοτικής μίσθωσης με το συνολικό ενεργητικό τους να ανέρχεται σε 626 εκατομμύρια ευρώ. Ξένοι επενδυτές κατέχουν επτά από αυτές τις εταιρείες, άμεσα ή έμμεσα. Οι υπόλοιπες εννέα ανήκουν εξ' ολοκλήρου σε εγχώριους επενδυτές. Από αυτές οκτώ εταιρείες ελέγχονται από εγχώριες τράπεζες με ξένο κεφάλαιο.

δ. Ασφάλιση

Εποπτική αρχή των ασφαλιστικών εταιρειών στη Σερβία σύμφωνα με το νόμο είναι η Εθνική Τράπεζα της Σερβίας. Ειδικότερα, στο πλαίσιο της εποπτείας της, παρακολουθεί της ασφαλιστική δραστηριότητα, είναι υπεύθυνη για τη σχετική αδειοδότηση, ελέγχει και εγκρίνει το νόμιμο των ενεργειών κ.α.

Σε εναρμόνιση με τις Οδηγίες της ΕΕ, ο **Νόμος περί ασφαλιστικών εταιρειών** διακρίνει την ασφαλιστική κάλυψη σε ασφάλεια ζωής και ζημιών. Μια ασφαλιστική εταιρεία δεν μπορεί να προσφέρει παράλληλα ασφάλειες ζωής και ζημιών, εκτός ελαχίστων εξαιρέσεων που προβλέπονται ρητά από τη Νομοθεσία.

Η σερβική ασφαλιστική αγορά δεν έχει επιδείξει ιδιαίτερη πρόοδο σε προϊόντα, όπως ασφάλιση ζωής, υγείας και ακινήτων. Αναφέρουμε ενδεικτικά ότι το συνολικό ετήσιο ασφαλιστρο στη σερβική ασφαλιστική αγορά υπερέβη τα 594 εκατομμύρια ευρώ κατά την διετία 2018-2019. Κυρίαρχο ποσοστό αυτού, δηλαδή το 77,5%, αφορά ασφάλειες ζημιών. Κατά την ίδια χρονική περίοδο τα ασφαλιστρα ζωής μειώθηκαν σε ετήσια βάση από 23,2% το έτος 2016 σε 22,5% το έτος 2017, ήτοι σε αξία το ποσό των 133,6 εκατομμυρίων ευρώ.

ε. Προστασία των Χρηστών Χρηματοοικονομικών Υπηρεσιών

Ο Νόμος για την προστασία των χρηστών χρηματοοικονομικών υπηρεσιών που παρέχονται από χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, παρέχει πρόσθετη προστασία σε φυσικά πρόσωπα, επιχειρηματίες και παραγωγούς γεωργικών προϊόντων. Πιο συγκεκριμένα, τους προστατεύει από το εκάστοτε χρηματοπιστωτικό ίδρυμα, που ως ισχυρότερο μέρος, θα μπορούσε να επιβάλει δυσμενείς όρους και προϋποθέσεις στους συγκριτικά «αδύναμους» πελάτες του. Υποχρέωση συμμόρφωσης με το νόμο αυτό έχουν τόσο οι τράπεζες όσο και οι εταιρείες χρηματοδοτικής μίσθωσης. Ειδικότερα σε αυτόν το Νόμο, ορίζονται ζητήματα όπως π.χ. ότι οι απαιτήσεις μιας τράπεζας έναντι χρηστών χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, δεν μπορούν να μεταβιβαστούν/εκχωρηθούν σε άλλο πρόσωπο/οντότητα που δεν είναι τράπεζα. Στον πυρήνα του προαναφερθέντος νόμου βρίσκονται : (i) η αρχή της ισότητας, (ii) το δικαίωμα στην πληροφόρηση, (iii) το δικαίωμα συνδιαμόρφωσης/καθορισμού των συμβατικών υποχρεώσεων, (iv) η αρχή της ίσης μεταχείρισης/καταπολέμησης των διακρίσεων και (v) το δικαίωμα προστασίας των δικαιωμάτων και συμφερόντων του χρήστη.

B.1.9 Καθεστώς ιδιοκτησίας

Δικαίωμα των αλλοδαπών πολιτών να αποκτήσουν ακίνητα

Το Σύνταγμα της Δημοκρατίας της Σερβίας εγγυάται το δικαίωμα απόκτησης τίτλου ακίνητης περιουσίας σε ξένα φυσικά και νομικά πρόσωπα. Η απόκτηση ακίνητης περιουσίας ρυθμίζεται από το Υπουργείο Εμπορίου, το οποίο γνωμοδοτεί για το κατά πόσον τα ακίνητα που σχεδιάζει να αποκτήσει μια αλλοδαπή εταιρεία είναι απαραίτητα για την άσκηση της επιχειρηματικής της δραστηριότητας.

Ο Νόμος για τον Σχεδιασμό και την Κατασκευή επιτρέπει την ιδιωτική ιδιοκτησία.

Προβλέπεται επίσης, η μεταφορά άδειας οικοδόμησης μαζί με τη μεταβίβαση δικαιωμάτων ιδιοκτησίας πάνω σε κτίριο / γη. Για την απόκτηση της κυριότητας πρέπει να υπογραφεί μια σύμβαση που έχει πιστοποιηθεί προηγουμένως από τον αρμόδιο δημόσιο συμβολαιογράφο. Γενικά, η νομοθεσία της Σερβίας αναγνωρίζει τρεις (3) τύπους γης: (i) γεωργική γη, (ii) γη κατασκευής και (iii) δασική γη. Η μετατροπή της γεωργικής γης σε γη κατασκευής είναι δυνατή και ακολουθεί διάφορα στάδια που απαιτούνται για την εκπλήρωση ορισμένων νομικών απαιτήσεων.

Η απόκτηση **γεωργικής γης** διέπεται από το Νόμο για τα γεωργικά εδάφη. Σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία η απόκτηση γεωργικής γης αποτελούσε δικαίωμα αποκλειστικά για τους Σέρβους πολίτες μέχρι τις τελευταίες τροποποιήσεις του Νόμου (2017). Εκείνο το έτος χορηγήθηκε το ίδιο δικαίωμα και σε αλλοδαπούς, δηλαδή στους πολίτες χωρών που είναι μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με την προϋπόθεση ότι πληρούν ορισμένες προϋποθέσεις. Οι προϋποθέσεις είναι ότι ο αλλοδαπός διαθέτει μόνιμη κατοικία στο έδαφος της τοπικής αυτοδιοίκησης όπου βρίσκεται η γη επί δέκα τουλάχιστον χρόνια, ότι είναι κάτοχος "βεβαίωσης καλλιέργειας" αυτής της γεωργικής γης για τουλάχιστον 3 χρόνια, ότι η έκταση της δεν έχει επιφάνεια μεγαλύτερη από 2 εκτάρια και ότι διαθέτει τα απαραίτητα μέσα για την καλλιέργειά της. Επιπλέον, οι αλλοδαποί μπορούν να αποκτήσουν μόνο ιδιωτική αγροτική γη, δηλαδή δεν προβλέπεται η απόκτηση γης απευθείας από τη Δημοκρατία της Σερβίας.

Οι κρατικές γεωργικές εκτάσεις μπορούν να εκμισθωθούν σε πρόσωπα που πληρούν τις νομικές απαιτήσεις για περίοδο από τρία έως τριάντα έτη. Η κρατική γεωργική γη εκμισθώνεται με δημόσιο πλειστηριασμό.

Η Σερβία διαθέτει επαρκές σύνολο νόμων για την **προστασία των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας**, αλλά η επιβολή των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας μέσω του δικαστικού συστήματος μπορεί να είναι πολύ αργή. Πολλοί παράγοντες μπορεί να περιπλέξουν τους τίτλους ιδιοκτησίας - αξιώσεις αποκατάστασης, μη αδειοδοτημένες και παράνομες κατασκευές, περιορισμός των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας στα «δικαιώματα χρήσης», απρόσκοπτη απάτη ιδιοκτησίας και άλλα ζητήματα. Οι επενδυτές θα πρέπει να διερευνήσουν διεξοδικά όλα τα ζητήματα τίτλων ιδιοκτησίας σε γη που προορίζεται για επενδυτικά έργα.

Κατά τη διάρκεια των σοσιαλιστικών χρόνων της χώρας, οι ιδιοκτήτες εθνικοποιημένης γης έγιναν «χρήστες» της γης και απέκτησαν «δικαιώματα χρήσης» που μέχρι το 2003 δεν μπορούσαν να πωληθούν ή να μεταβιβαστούν ελεύθερα. Τον Ιούλιο του 2015, η κυβέρνηση υιοθέτησε ένα νόμο ο οποίος επιτρέπει τη μετατροπή των δικαιωμάτων χρήσης σε δικαιώματα ιδιοκτησίας με καταβολή τέλους. Ο νόμος διαχώριζε επίσης την έκδοση αδειών από τα ζητήματα μετατροπής. Οι τροπολογίες αυτές περιόρισαν τη διοικητική προθεσμία για την έκδοση οικοδομικών αδειών για υποψήφιο επενδυτή σε 30 ημέρες και καθιέρωσαν ένα σύστημα ενιαίας εξυπηρέτησης για τις ηλεκτρονικές οικοδομικές άδειες. Το 2023 οι διαδικασίες απλοποιήθηκαν περαιτέρω ενώ απαλείφθηκε η υποχρέωση πληρωμής τέλους για την μετατροπή χρήσης της γης. Σύμφωνα με την αιτιολόγηση, τα τελευταία χρόνια, όσο ίσχυε ο νόμος αυτός, η αξία του εισοδήματος που προέκυψε με βάση το τέλος ανήλθε σε περίπου 30 εκατ. ευρώ. Παρά την εφαρμογή αυτού του νόμου, πάνω από το 98% των μετατροπών πραγματοποιήθηκαν χωρίς χρέωση, επειδή ο νόμος για τη μετατροπή παρείχε τη δυνατότητα στον επενδυτή ή τον ιδιοκτήτη να λάβει, επίσης χωρίς καταβολή οποιουδήποτε ποσού, εκτός από το οικόπεδο στο οποίο κατασκευάστηκαν οι κύριες εγκαταστάσεις, και την περιβάλλουσα γη που ήταν απαραίτητη για τακτική χρήση αυτών (όπως π.χ. χώροι στάθμευσης, χώροι πρόσβασης, κλπ).

Οι διαδικασίες μετατροπής που πραγματοποιήθηκαν σύμφωνα με αυτόν τον νόμο διαρκούσαν έως και 10 χρόνια η καθεμία και εκτιμάται ότι οι καθυστερημένες επενδύσεις σε περίπου 5.000 τοποθεσίες (15.000.000 m²) είχαν ως αποτέλεσμα την απώλεια εισοδήματος που προέκυψε από επενδύσεις, έσοδα από εισφορές για οικοδομική γη, ΦΠΑ ή φόρο ακίνητης περιουσίας. Η κατάργησή του, αναμένεται ότι θα απελευθερώσει σημαντικές εκτάσεις οικοδομικής γης για νέες επενδύσεις, επιλύοντας σε μεγάλο βαθμό το ζήτημα δεκαετιών της μετατροπής της γης σε ιδιοκτησία.

Οι εγκριθείσες τροπολογίες προβλέπουν επίσης ότι ο τίτλος του κτηματολογικού οικοπέδου καταχωρείται υπέρ του νομικού προσώπου που είναι εγγεγραμμένο ως ιδιοκτήτης του αντικειμένου που βρίσκεται στο οικόπεδο, δηλαδή του προσώπου που είναι εγγεγραμμένος ως κάτοχος του δικαιώματος χρήσης του οικόπεδου, ανεξάρτητα από το προηγούμενο καθεστώς (είτε ιδιωτικοποιήθηκε είτε όχι), δηλαδή τον λόγο για τον οποίο το άτομο απέκτησε το δικαίωμα χρήσης του οικοπέδου.

Εξαιρέσεις από αυτόν τον κανόνα αφορούν φορείς των οποίων η τοποθεσία καθορίζεται από τον νόμο περί αθλητισμού, καθώς και σωματεία, αγροτικούς και οικιστικούς οργανισμούς και κοινωνικές επιχειρήσεις. Η καταχώριση των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας

πραγματοποιείται αυτεπάγγελτα από την αρμόδια για την τοπογραφία και το κτηματολόγιο αρχή.

Επιπλέον, η καθορισθείσα ίδρυση της Υπηρεσίας Περιφερειακού Σχεδιασμού και Πολεοδομίας της Σερβίας αναμένεται να ανακουφίσει τις κρατικές αρχές δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για αποτελεσματική εφαρμογή και βελτίωση της πολιτικής σχεδιασμού και εδαφικής ανάπτυξης, ενώ οι τοπικές πολεοδομικές αρχές θα συνεισφέρουν επί θεμάτων χωροταξικού σχεδιασμού και αστικοποίησης.

Επιπροσθέτως, διευρύνεται το φάσμα των αρχών που θα είναι σε θέση να παρέχουν πληροφορίες τοποθεσίας. Η Υπηρεσία Περιφερειακού Σχεδιασμού και Πολεοδομίας, καθώς και συμβολαιογράφοι, νομικά πρόσωπα ή επιχειρηματίες που είναι εγγεγραμμένοι για την κατάρτιση περιφερειακών και πολεοδομικών εγγράφων, θα μπορούν πλέον να εκδίδουν τις πληροφορίες τοποθεσίας, καθιστώντας τη διαδικασία απόκτησης των απαραίτητων εγγράφων για την κατασκευή πολύ πιο αποτελεσματικό.

Σημειώνεται ότι το σύστημα εγγραφής ακινήτων της Σερβίας βασίζεται σε δημοτικό κτηματολόγιο και βιβλία γης. Η Σερβία έχει τη βάση για ένα οργανωμένο σύστημα κτηματογράφησης ακινήτων και τίτλων ιδιοκτησίας. Ωστόσο, η νομιμοποίηση δεκάδων χιλιάδων κατασκευών που κατασκευάστηκαν τα τελευταία είκοσι χρόνια χωρίς κατάλληλες άδειες παραμένει μια τεράστια πρόκληση.

Οι συναλλαγές ακινήτων ρυθμίζονται διεξοδικά από τη σερβική νομοθεσία. Για τη μεταβίβαση των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας ακίνητης περιουσίας είναι απαραίτητη η ύπαρξη κατάλληλης συμφωνίας που πρέπει να συναφθεί σε έγγραφη (έντυπη) μορφή, με ή χωρίς συμφωνημένη αποζημίωση και να φέρει τις υπογραφές των συμβαλλομένων. Η συμφωνία πρέπει να επικυρωθεί από συμβολαιογράφο (*forma ad solemnitatem*), διαφορετικά η συμφωνία θα είναι άκυρη. Να σημειωθεί εδώ ότι η τιμή αγοράς της ακίνητης περιουσίας μπορεί να εκφραστεί σε ευρώ. Πριν από την πιστοποίηση της συμφωνίας, ο συμβολαιογράφος υποχρεούται να ελέγξει εάν για το ακίνητο έχει εκδοθεί οριστική άδεια κατασκευής και χρήσης, εάν ο πωλητής έχει συνάψει προηγουμένως σύμβαση με άλλον αγοραστή και να ενημερώσει τα συμβαλλόμενα μέρη. Κατά κανόνα, η συμβολαιογραφική πράξη συντάσσεται στη σερβική γλώσσα, στο κυριλλικό αλφάβητο, αλλά μπορεί να συνταχθεί και σε ξένη γλώσσα, κατόπιν αιτήματος ενός συμβαλλόμενου μέρους της συμφωνίας, εάν ο συμβολαιογράφος έχει την ιδιότητα δικαστικού διερμηνέα για τη γλώσσα αυτή και εάν η συμφωνία προορίζεται για χρήση στο εξωτερικό. Εναλλακτικά, ο συμβολαιογράφος μπορεί να επαληθεύσει τη δίγλωσση σύμβαση εάν δικαστικός διερμηνέας επιβεβαιώσει την ταυτότητα της συμφωνίας σε ξένη γλώσσα με τη συμφωνία στα σερβικά.

Ο συμβολαιογράφος που έχει επικυρώσει τη συμφωνία υποχρεούται να υποβάλει αμέσως επικυρωμένο αντίγραφο στο αρμόδιο δικαστήριο για την τήρηση ειδικών αρχείων των συναφθεισών συμβάσεων ακινήτων, εντός 24 ωρών, στο Κτηματολόγιο Ακινήτων, και εντός δέκα ημερών στον αρμόδιο φορέα για τον προσδιορισμό και την είσπραξη δημοσίων εσόδων.

Για να γίνει κάποιος ιδιοκτήτης δικαιώματος ακίνητης περιουσίας πρέπει να είναι εγγεγραμμένος στο Κτηματολόγιο Ακινήτων («Κτηματολόγιο»). Η εγγραφή στο αρμόδιο Κτηματολόγιο γίνεται κατά κανόνα αυτεπάγγελτως από τα δικαστήρια, τους

συμβολαιογράφους, και άλλους φορείς που εξέδωσαν ή πιστοποίησαν το έγγραφο που αποτελεί τη νομική βάση για την απόκτηση του δικαιώματος ιδιοκτησίας.

Το Κτηματολόγιο τηρεί τη βασική καταγραφή της ακίνητης περιουσίας και των δικαιωμάτων επί αυτών. Περιέχει στοιχεία για γη (ονομασία κτηματολογικού δήμου, αριθμός, σχήμα, έκταση, τρόπος χρήσης, πιστοληπτική ικανότητα, κτηματολογική τάξη και εισόδημα κτηματολογίου κτηματολογικού αγροτεμαχίου), κτίρια, διαμερίσματα και επαγγελματικούς χώρους, άλλες κατασκευαστικές εγκαταστάσεις, καθώς και στοιχεία για τα δικαιώματα επί αυτών και τους κατόχους των δικαιωμάτων αυτών, τα βάρη και τους περιορισμούς.

Το αρμόδιο Κτηματολόγιο, ο γεωδαιτικός οργανισμός και ο συμβολαιογράφος μπορούν να εκδώσουν απόσπασμα του Κτηματολογίου το οποίο είναι επίσημο έγγραφο που περιέχει πληροφορίες για επιλεγμένα ακίνητα. Επίσης, υπάρχει δυνατότητα παρακολούθησης της κατάστασης των ακινήτων μέσω της ηλεκτρονικής βάσης δεδομένων του Κτηματολογίου στον ακόλουθο σύνδεσμο <https://katastar.rgz.gov.rs/eKatastarPublic/>.

Όσον αφορά τις άδειες οικοδομής (βλ.ανωτέρω), ο νόμος περί χωροταξίας και κατασκευής ορίζει ότι η κατασκευή μπορεί να εκτελεστεί από εκείνον που είναι εγγεγραμμένος στο σχετικό μητρώο και ο οποίος έλαβε την αναγκαία βεβαίωση ότι πληρούνται οι όροι για την εκτέλεση αυτών των τύπων κατασκευών (άδεια που εκδίδεται σε περίοδο 2 ετών). Μια ξένη εταιρεία, η οποία σκοπεύει να συνάψει σύμβαση έργου με επενδυτή, πρέπει να έχει τοπική παρουσία στη Σερβία (τουλάχιστον υπό τη μορφή υποκαταστήματος), να λάβει τέτοια άδεια ή να προσλάβει έναν υπεργολάβο που διαθέτει ανάλογη άδεια κλπ. Βασικές προϋποθέσεις για την απόκτηση της άδειας είναι (i) η σύναψη σύμβασης εργασίας με δύο πιστοποιημένους μηχανικούς και (ii) η αποδεδειγμένη εμπειρία για παρόμοιο έργο στη χώρα ή στο εξωτερικό.

Παρόλο που η διαδικασία απόκτησης άδειας οικοδόμησης στη Σερβία έχει απλουστευτεί, υπάρχουν ακόμη αρκετές καθυστερήσεις και εμπόδια στην απόκτηση ως προς την απόκτηση επί πλέον απαραίτητων ειδικών εγγράφων καθώς και όσον αφορά την καταχώρηση των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας του για τις νεόδμητες εγκαταστάσεις.

B.1.10 Εργασιακό καθεστώς

Εργατική Νομοθεσία

Το σερβικό εργατικό δίκαιο και σχετικό νομικό πλαίσιο βρίσκονται σε διαδικασία συμμόρφωσης με τα πρότυπα ή τις συστάσεις της ΕΕ και της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας.

Θέματα που δεν ορίζονται στο εργατικό δίκαιο, ρυθμίζονται από τις συλλογικές συμβάσεις ή και τις εσωτερικές πράξεις των εργοδοτών, οι οποίες δεν μπορούν να παρέχουν λιγότερο ευνοϊκούς όρους από εκείνους που προβλέπονται στο εργατικό δίκαιο.

Οι συλλογικές συμβάσεις συνάπτονται ως αποτέλεσμα διαπραγματεύσεων μεταξύ συνδικάτων και εργοδότη ή ένωσης εργοδοτών.

Τα αντιπροσωπευτικά εργατικά σωματεία, οργανωμένα σε διάφορα επίπεδα (κράτος, εδαφική μονάδα, υποκατάστημα και εργοδότης) διαπραγματεύονται και συνάπτουν συλλογικές συμβάσεις. Η δραστηριότητα Ενώσεων εργαζομένων, συμπεριλαμβανομένων των κριτηρίων αντιπροσωπευτικότητας των συνδικάτων, ρυθμίζεται από το εργατικό δίκαιο.

Επί του παρόντος, δεν υπάρχει έγκυρη Γενική Συλλογική Σύμβαση και ισχύουν μόνο λίγες βιομηχανικές συλλογικές συμβάσεις, κυρίως στον δημόσιο τομέα.

Μεταξύ των πολυάριθμων κανονισμών που ρυθμίζουν το πεδίο του εργατικού δικαίου και των εργασιακών σχέσεων, ο πιο σημαντικός είναι ο εργατικός νόμος, αλλά υπάρχουν επίσης πολλοί ειδικοί νόμοι που ρυθμίζουν θέματα που σχετίζονται με την πρόσληψη και την εργασία, όπως: Ο Νόμος σχετικά με την υγεία και την ασφάλεια στην εργασία, τις απεργίες, την απασχόληση αλλοδαπών πολιτών, την πρόληψη της παρενόχλησης στην εργασία, τα αρχεία απασχόλησης, τις προϋποθέσεις απόσπασης εργαζομένων στο εξωτερικό και την προστασία τους, την πρόληψη των διακρίσεων των ατόμων με ειδικές ανάγκες, τη φιλική επίλυση εργασιακών διαφορών, την εποπτεία επιθεώρησης, καθώς και τις εισφορές στην κοινωνική ασφάλιση. Ειδικότερα:

- Ο Νόμος για την προστασία αυτών που προβαίνουν σε καταγγελίες, ρυθμίζει τη διαδικασία καταγγελίας, τις υποχρεώσεις του κράτους και άλλων φορέων, οργανισμούς, νομικά και φυσικά πρόσωπα που σχετίζονται με την καταγγελία, καθώς και άλλα σχετικά θέματα.
- Ο "Νόμος για την απασχόληση και την ασφάλιση κατά της ανεργίας" ρυθμίζει τα καθήκοντα που σχετίζονται με την πρόσληψη εργαζομένων και τα άτομα που φέρουν την εν λόγω ευθύνη, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των εργοδοτών και των εργαζομένων, την ασφάλιση κατά της ανεργίας, την αύξηση της απασχόλησης καθώς και την πρόληψη της μακροχρόνιας ανεργίας.
- Ο Νόμος για τους αλλοδαπούς ρυθμίζει τις προϋποθέσεις εισόδου, κυκλοφορίας και διαμονής αλλοδαπών στο έδαφος της Δημοκρατίας της Σερβίας, καθώς και τις ανάλογες αρμοδιότητες και τα καθήκοντα των κρατικών διοικητικών οργάνων.
- Ο Νόμος για την απασχόληση ξένων πολιτών ρυθμίζει τις απαιτήσεις και τη διαδικασία πρόσληψης αλλοδαπών στη Δημοκρατία της Σερβίας, καθώς και άλλα θέματα που σχετίζονται με την εργασία των ξένων στη Σερβία.
- Το εγχειρίδιο για τις άδειες εργασίας περιγράφει λεπτομερώς τον τρόπο έκδοσης ή ανανέωσης αδειών εργασίας, απόδειξης της εκπλήρωσης των προϋποθέσεων έκδοσης αδειών εργασίας και τη μορφή και το περιεχόμενο των αδειών εργασίας.

β. Προϋποθέσεις πρόσληψης και απόλυσης

Στη Δημοκρατία της Σερβίας δεν προβλέπεται καθορισμένος ελάχιστος αριθμός ατόμων που πρέπει να απασχολεί ένας εργοδότης, ούτε ελάχιστος αριθμός υπηκόων. Επιπλέον, ο νόμος δεν υποχρεώνει τον εργοδότη να ανακοινώνει κενές θέσεις εργασίας. Οι θέσεις μπορούν να συμπληρωθούν χωρίς αναγγελία, εκτός από ορισμένες περιπτώσεις που σχετίζονται με την πρόσληψη αλλοδαπών πολιτών.

Κατά τη σύναψη σχέσης εργασίας, ο υποψήφιος πρέπει να υποβάλει στον εργοδότη όλα τα έγγραφα και άλλα αποδεικτικά στοιχεία για την εκπλήρωση των απαιτήσεων για εργασία στη θέση στην οποία πρόκειται να απασχοληθεί. Ωστόσο ο εργοδότης δεν επιτρέπεται να ζητήσει πληροφορίες σχετικά με την οικογενειακή κατάσταση και τον οικογενειακό προγραμματισμό, άλλα αποδεικτικά στοιχεία που δεν σχετίζονται άμεσα με την εργασία για την οποία προσλαμβάνεται ο υποψήφιος και λοιπά.

Εργασιακή σχέση μπορεί να συνάπτεται με άτομο ηλικίας τουλάχιστον 15 ετών που πληροί τις προϋποθέσεις για εργασία σε συγκεκριμένες θέσεις, όπως ορίζεται από το νόμο ή / και τους κανόνες για την οργάνωση και τη συστηματοποίηση της εργασίας. Ωστόσο, η σύναψη εργασιακής σχέσης με άτομο ηλικίας κάτω των 18 ετών είναι δυνατή μόνο με τη συγκατάθεση ενός γονέα, ενός θετού γονέα ή ενός κηδεμόνα, υπό την προϋπόθεση ότι τέτοια εργασία δεν θέτει σε κίνδυνο την υγεία, την ηθική και την εκπαίδευση του παιδιού, και εφόσον τέτοια εργασία δεν απαγορεύεται από το Νόμο.

Σε περίπτωση τερματισμού της εργασίας, πριν από τη λήξη της εργασίας λόγω παραβίασης των εργασιακών καθηκόντων / εργασιακής πειθαρχίας, ο εργοδότης υποχρεούται να προειδοποιήσει γραπτώς τον εργαζόμενο για τη διαπραχθείσα παραβίαση. Δηλαδή ο εργοδότης πρέπει να υποβάλλει στον υπάλληλο προειδοποίηση για ύπαρξη λόγων καταγγελίας και να του δοθεί η δυνατότητα να δηλώσει τυχόν ενστάσεις του.

Ορίζεται ειδική διαδικασία σε περίπτωση λύσης της εργασίας λόγω απολύσεως, έλλειψης δεξιοτήτων και γνώσεων ή τερματισμού με αμοιβαία συμφωνία. Υπάρχουν επίσης ειδικές κατηγορίες εργαζομένων που προστατεύονται από την απόλυση, όπως οι εργαζόμενες σε άδεια μητρότητας, η άδεια για τη φροντίδα του παιδιού κλπ.

Σε περίπτωση τερματισμού της απασχόλησης, ο εργοδότης υποχρεούται να καταβάλει στον εργαζόμενο όλες τις οφειλόμενες απολαβές.

γ. Μισθός και άλλες απολαβές

Ο μισθός καταβάλλεται γενικά μία φορά το μήνα. Σύμφωνα με την τελευταία αύξηση που αποφασίσθηκε τον Σεπτέμβριο του 2023, ο ελάχιστος καθαρός μισθός από την 1^η Ιανουαρίου 2024, ορίζεται στα 271 δηνάρια (περίπου 2,3 ευρώ) ανά ώρα εργασίας, ή σε 47.154 δηνάρια (περίπου 400 ευρώ) σε μηνιαίο επίπεδο. Ο μέσος καθαρός μισθός στα τέλη του ά εξαμήνου του 2023, σε περίπου 730 ευρώ (85.539 δηνάρια) ενώ ο μεικτός σε περίπου 1000 ευρώ (118.025 δηνάρια) . Ο βασικός μισθός πρέπει να ορίζεται στη σύμβαση εργασίας. Επιπλέον, ο εργαζόμενος δικαιούται αυξημένο μισθό με βάση τις υπερωρίες, τις νυκτερινές εργασίες ή κατά τη διάρκεια των διακοπών και την εργασία σε βάρδιες. Για κάθε έτος απασχόλησης προβλέπεται αύξηση κατά 0,4%.

Η πλήρης απασχόληση μπορεί να κυμαίνεται από 36 έως 40 ώρες την εβδομάδα, με την επιφύλαξη της απόφασης του εργοδότη. Οι υπερωρίες δεν μπορούν να υπερβαίνουν τις τέσσερις ώρες την ημέρα και οκτώ ώρες την εβδομάδα.

Η Εθνική Υπηρεσία Απασχόλησης ανακοινώνει την πρόσκληση για χορήγηση επιδοτήσεων απασχόλησης σε εργοδότες που απασχολούν άνεργα άτομα που ανήκουν στην κατηγορία των εργαζομένων με δυσκολία απασχόλησης σε νέες θέσεις εργασίας.

δ. Σύστημα κοινωνικής ασφάλισης

Η υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση στη Σερβία καλύπτει ασφάλιση σύνταξης και αναπηρίας, ασφάλιση υγείας και ασφάλιση σε περίπτωση ανεργίας. Εισφορές κοινωνικής ασφάλισης επιβάλλονται τόσο στον εργοδότη όσο και στον εργαζόμενο (βλ. Κεφ.Φορολογία)

ε. Προσωπικό από τρίτες χώρες

Όσον αφορά το προσωπικό από τρίτες χώρες, στη Σερβία, δεν υπάρχουν γενικοί περιορισμοί σχετικά με τον αριθμό των αλλοδαπών εργαζομένων ή τη διάρκεια της απασχόλησής τους. Ούτε κάποια εθνικότητα θα αντιμετωπίσει ασυνήθιστες δυσκολίες εισόδου στη χώρα για επαγγελματικούς σκοπούς.

Αναφορικά με την άδεια παραμονής, ο Νόμος περί αλλοδαπών ρυθμίζει μεταξύ άλλων το καθεστώς θεωρήσεων και τη διαμονή αλλοδαπών. Η προσωρινή διαμονή δίνει τη δυνατότητα παραμονής στη Σερβία για περισσότερες από 90 ημέρες, μέχρι ένα ακόμη έτος και δυνατότητα παράτασης για το ίδιο χρονικό διάστημα, εφόσον ο αλλοδαπός έχει θεώρηση τύπου D.

Οι όροι χορήγησης θεωρήσεων για προσωρινή άδεια παραμονής και προσωρινή άδεια διαμονής είναι οι ίδιοι. Οι λόγοι προσωρινής διαμονής είναι: εργασία, απασχόληση, εκτέλεση εμπορικής ή επαγγελματικής δραστηριότητας, εκπαίδευση και κατάρτιση, οικογενειακή επανένωση και άλλοι δικαιολογημένοι λόγοι. Προκειμένου να εκδοθεί πιστοποιητικό προσωρινής διαμονής, ο αλλοδαπός πρέπει να αποδεικνύει την ασφάλιση υγείας, τα επαρκή μέσα για τη στήριξη και τους λόγους προσωρινής διαμονής.

Η παράταση της άδειας διαμονής μπορεί να υποβληθεί το αργότερο 30 ημέρες πριν από τη λήξη της εν λόγω άδειας. Ένας αλλοδαπός υποχρεούται να εγγραφεί στον Αστυνομικό Σταθμό του τόπου όπου επιθυμεί να διαμείνει για περισσότερες από 24 ώρες, εντός 24 ωρών από την άφιξή του. Η διαμονή σε ξενοδοχείο ή φιλοξενία από κάποιον οικοδεσπότη, καταχωρείται εντός 24 ωρών.

Οι γενικές προϋποθέσεις για τους αλλοδαπούς που εργάζονται στη Σερβία είναι: i) άδεια προσωρινής διαμονής ή άδεια μόνιμης διαμονής και ii) άδεια εργασίας.

Η άδεια για εργασία μπορεί να εκδοθεί ως άδεια εργασίας και ειδική άδεια εργασίας. Ειδική άδεια εργασίας λαμβάνεται για άτομα που βρίσκονται σε αποστολή, σε περίπτωση ενδοεπιχειρησιακής απασχόλησης, ανεξάρτητων επαγγελματιών, επαγγελματικής κατάρτισης και ανάπτυξης. Η άδεια εργασίας εκδίδεται από τον Οργανισμό Απασχόλησης. Για τους κατόχους άδειας προσωρινής διαμονής, ο εργοδότης υποβάλλει αίτηση για άδεια εργασίας.

Μετά τις τροποποιήσεις του Νόμου περί απασχόλησης αλλοδαπών που ψηφίσθηκαν το 2023 και θα τεθούν σε ισχύ από τον Ιανουάριο του 2024, φαίνεται να επιλύονται τα προβλήματα καθυστερήσεων που προέκυπταν λόγω των διατάξεων που όριζαν ότι η άδεια εργασίας μπορεί να εκδοθεί βάσει της προσωρινής άδειας διαμονής του αλλοδαπού εργαζομένου. Με τις νέες διατάξεις ορίζεται ότι οι διαδικασίες για την έκδοση των δύο αδειών θα μπορούν να «πρέχουν» ταυτόχρονα.

στ. «Παράλληλη» οικονομία»

Η ύπαρξη παραοικονομίας σε μια χώρα φαίνεται από την παρουσία διαφόρων "ενδείξεων" όπως:

- Εργασία χωρίς γραπτό συμβόλαιο με τον εργοδότη
- Ύπαρξη αποκλίσεως μεταξύ της «επίσημης» μισθολογίας που αναγράφεται στο συμβόλαιο, και της πραγματικής, γεγονός που έχει συμφωνηθεί προφορικά μεταξύ των μερών
- Μη ύπαρξη κοινωνικής ασφάλισης του εργαζομένου από τον εργοδότη

- Όταν ο αναγραφόμενος στο συμβόλαιο μισθός, ο οποίος αποτελεί της βάση για τις εισφορές των κοινωνικών ασφαλίσεων, είναι χαμηλότερος από τον πραγματικό, υπάρχει διαφορά μεταξύ των καταβληθέντων εισφορών και αυτών που θα έπρεπε να αποδοθούν.
- Μη ύπαρξη ασφάλισης υγείας στην βασική εργασία

Σε γενικές γραμμές, η Σερβία, την περίοδο 2016-2019, ήταν η μόνη χώρα στα δυτικά βαλκάνια όπου σημειώθηκε υποχώρηση της παραοικονομίας στην επικράτειά της, σε ποσοστό 5,7%, διατηρώντας ωστόσο υψηλό το επίπεδο συνεισφοράς της στην οικονομία της χώρας (14,9% του ΑΕΠ). Το 2021, εκτιμάται ότι το 41,3% των Σέρβων πολιτών εργάζονται αδήλωτοι, με το 17,5% να μην αναφέρονται στα επίσημα στατιστικά στοιχεία του συνόλου των εργαζομένων, ενώ σημαντικά είναι επίσης τα ποσοστά αυτών που τους καταβάλλονται μεγαλύτερα ποσά από όσα αναγράφονται στο συμβόλαιό τους. Μεγάλο παραμένει και το ποσοστό αυτών που εργάζονται δίχως κοινωνική ασφάλιση ή ασφάλιση υγείας, αλλά παρατηρείται πτώση της τάσης αυτής κατά τα τελευταία έτη. Οι βασικοί τομείς που εντοπίζεται η ύπαρξη “γκρίζας” οικονομίας είναι ο αγροτικός κλάδος, όπου σημειώνονται φαινόμενα “αμισθί” εργασίας, ο οικοδομικός και ο τομέας της εστίασης. Επίσης, υπάρχει η πεποίθηση σε μεγάλα ποσοστά του λαού ότι η καταβολή φόρων δεν είναι υποχρεωτική. Αυτό διορθώθηκε μέσω διαφόρων δράσεων, όπως το «get the receipt to win», αλλά και με την εμφάνιση του θεσμού του μυστικού αγοραστή από τους εμπορικούς επιθεωρητές, για να ελέγχονται φαινόμενα παράνομων αγορών. Επίσης, το “ξέπλυμα χρήματος” στην χώρα, αν και σε μειούμενους ρυθμούς από το 2019, εξακολουθεί να αποτελεί σημαντικό πρόβλημα.

B.2 Στρατηγική Εισόδου στην Αγορά της Σερβίας

B.2.1 Συνεργασία με Αντιπροσώπους/διανομείς

Η προσεκτική επιλογή ενός συνεργάτη, είτε πρόκειται για τοπικό αντιπρόσωπο ή διανομέα, είναι καθοριστικής σημασίας για την είσοδο στη σερβική αγορά. Τέτοιοι τοπικοί εταίροι μπορούν να συμβάλουν στην επιτυχία μιας εταιρείας μειώνοντας τον χρόνο εισόδου της και ενισχύοντας τη θέση της στην αγορά. Τα οφέλη ενός τοπικού συνεργάτη περιλαμβάνουν μια αφοσιωμένη τοπική παρουσία που είναι εξοικειωμένη με την τοπική γλώσσα και την επιχειρηματική κουλτούρα και έχει πρόσβαση σε επιχειρηματικά κανάλια. Ένας τοπικός εταίρος μπορεί να εκμεταλλευτεί τις ευκαιρίες που εμφανίζονται γρήγορα, να απορροφήσει ορισμένα έξοδα της επιχειρηματικής δραστηριότητας και να διαχειριστεί την επιμελητεία της εισαγωγής, του μάρκετινγκ προϊόντων και της διανομής.

Κατά την εξέταση ενός πιθανού αντιπροσώπου ή διανομέα, η διενέργεια της κατάλληλης διαδικασίας δέουσας επιμέλειας (due diligence) είναι σημαντική πριν από την υπογραφή μιας σύμβασης. Αν και τα αγγλικά ομιλούνται ευρέως στην επιχειρηματική κοινότητα και μεταξύ νέων επαγγελματιών, είναι σημαντική η συνεργασία με εκπρόσωπο με ισχυρές δεξιότητες στη σερβική γλώσσα και πολιτιστικές γνώσεις. Επιπλέον, οι επιχειρηματικές συναλλαγές στη Σερβία διεξάγονται σε μεγάλο βαθμό μέσω προσωπικής επαφής.

Για αρχικές πληροφορίες σχετικά με τις εταιρείες που είναι εγγεγραμμένες στη Σερβία, πέρα από το Γραφείο μας, οι εταιρείες μπορούν να επικοινωνήσουν απευθείας με τα ακόλουθα ιδρύματα:

-Το Μητρώο Επιχειρήσεων της Σερβίας διατηρεί μητρώο όλων των εταιρειών που είναι εγγεγραμμένες στη Σερβία, συμπεριλαμβανομένων βασικών οικονομικών δεδομένων και πληροφοριών φερεγγυότητας

-Η Αναπτυξιακή Υπηρεσία της Σερβίας, (RAS), διατηρεί μια λεπτομερή βάση δεδομένων Σέρβων προμηθευτών στα αγγλικά, με εξαιρετικά φίλτρα, που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τον εντοπισμό πιθανών πελατών B2B.

Το Σερβικό Πιστωτικό Γραφείο- Serbian Credit Bureau, το οποίο είναι συνδεδεμένο με την Ένωση Σερβικών Τραπεζών, παρέχει πληροφορίες σχετικά με την αξιολόγηση πιστοληπτικής ικανότητας τοπικών εταιρειών και αποτελεί σημαντικό πόρο για την επαλήθευση της αξιοπιστίας ενός πιθανού τοπικού εταίρου.

B.2.2 Δημιουργία θυγατρικής/υποκαταστήματος/αντιπροσωπίας/κοινοπραξίας

Σύμφωνα με τη σερβική νομοθεσία, μια θυγατρική είναι μια νομικά ανεξάρτητη δομή και επέκταση ξένης εταιρείας που είναι 100% ευέλικτη. Μπορεί να έχει διαφορετικό όνομα και δραστηριότητες από τη μητρική εταιρεία Το μετοχικό κεφάλαιο μιας θυγατρικής στη Σερβία ανήκει στην εταιρεία από το εξωτερικό.

Οι θυγατρικές στη Σερβία υπόκεινται στις ίδιες αρχές και πλεονεκτήματα που ισχύουν για τις τοπικές εταιρείες στη χώρα. Η σύσταση θυγατρικής ξεκινά με δήλωση της ξένης εταιρείας που ενδιαφέρεται να ασκήσει τις δραστηριότητές της στη Σερβική επικράτεια. Ακολουθεί η προετοιμασία του Καταστατικού των υπολοίπων εγγράφων και η κατάθεση τους στην Υπηρεσία Μητρώου Επιχειρήσεων στη Σερβία, η οποία είναι το ίδρυμα που εκδίδει το πιστοποιητικό σύστασης ως θυγατρική (βλ. Κεφ. Σύσταση εταιρείας).

Μια θυγατρική στη Σερβία ενεργεί όπως κάθε άλλο είδος εταιρείας που είναι εγγεγραμμένη στη χώρα, πράγμα που σημαίνει ότι οι ακόλουθες πτυχές είναι υποχρεωτικές κατά την ίδρυση:

- Εγγραφή στο ΦΠΑ και στα Ταμεία Κοινωνικών Εισφορών (Συντάξεων και Υγείας) εταιρεία.
- Απόκτηση Εταιρικής Σφραγίδας
- πρέπει να ανοιχτεί τοπικός τραπεζικός λογαριασμός για μελλοντικές οικονομικές δραστηριότητες της θυγατρικής στη Σερβία – οποιοδήποτε νόμισμα είναι αποδεκτό. Κατά την προετοιμασία των εγγράφων θα πρέπει επίσης να ανοιχτεί τραπεζικός λογαριασμός για την καταβολή του ελάχιστου μετοχικού κεφαλαίου. Στην περίπτωση των θυγατρικών στη Σερβία, η διαδικασία δημιουργίας τραπεζικού λογαριασμού μπορεί να διαρκέσει περίπου 4-5 εβδομάδες
- οι συμβάσεις εργασίας πρέπει να έχουν υπογραφεί και κατατεθεί στις Αρχές πριν από οποιαδήποτε δραστηριότητα της επιχείρησης
- τουλάχιστον 1 μέτοχος και 1 διευθυντής επαρκούν για την ίδρυση της

Υποκατάστημα

Μια εταιρεία μπορεί να ασκεί τις επιχειρηματικές της δραστηριότητες μέσω υποκαταστημάτων, τα οποία αποτελούν ξεχωριστές οργανικές μονάδες. Το υποκατάστημα δεν είναι νομικό πρόσωπο και διενεργεί νομικές συναλλαγές στο όνομα και για λογαριασμό της εταιρείας, πράγμα που σημαίνει ότι η εταιρεία που ίδρυσε το υποκατάστημα έχει

απεριόριστη ευθύνη για υποχρεώσεις έναντι τρίτων που σχετίζονται με τις επιχειρηματικές δραστηριότητες του υποκαταστήματός της.

Σερβικές ή ξένες εταιρείες μπορούν να λάβουν αποφάσεις για την ίδρυση υποκαταστημάτων. Από το 2018 η εγγραφή υποκαταστημάτων BRA είναι υποχρεωτική.

Όσον αφορά τη φορολογική μεταχείριση, ένα υποκατάστημα αλλοδαπής εταιρείας υποχρεούται να καταβάλει όλους τους ισχύοντες φόρους που ισχύουν για τις επιχειρηματικές δραστηριότητες των σερβικών νομικών προσώπων.

Μερικές βασικές πληροφορίες για την ίδρυση υποκαταστημάτων στη Σερβία:

-πρέπει να εκδοθεί δήλωση από τη μητρική εταιρεία που να δηλώνει την πρόθεση να ανοίξει ένα υποκατάστημα στη Σερβία·

-απαιτείται επίσης άνοιγμα τραπεζικού λογαριασμού και κατάθεση του μετοχικού κεφαλαίου που παρέχεται από την ξένη επιχείρηση.

-η εγγραφή για φορολογικούς σκοπούς είναι υποχρεωτική και στα Ταμεία Απασχόλησης, Ασφάλισης και Συντάξεων όπως και για κάθε είδους εταιρεία.

Ειδικότερα τα ακόλουθα έγγραφα είναι απαραίτητα να υποβληθούν στη Σερβική Υπηρεσία Μητρώου Επιχειρήσεων:

- η απόφαση για άνοιγμα υποκαταστήματος που εκδόθηκε από τη μητρική εταιρεία
- απόδειξη ότι η αλλοδαπή εταιρεία είναι εγγεγραμμένη στη χώρα προέλευσης
- πιστοποιητικό εγγραφής και τα έγγραφα σύστασης της μητρικής εταιρείας·
- το καταστατικό της εταιρείας με πλήρη στοιχεία για τους ιδιοκτήτες
- κατάλογος των μελών του διοικητικού συμβουλίου της εταιρείας και των μελών του εποπτικού συμβουλίου
- το όνομα του υποκαταστήματος και ο λόγος για τον οποίο άνοιξε.
- το όνομα του αντιπροσώπου της εταιρείας και τα δικαιώματά του

Τα υποκαταστήματα στη Σερβία μπορούν να εγγραφούν με ελάχιστο μετοχικό κεφάλαιο 1 ευρώ, και η διαδικασία διαρκεί περίπου 5 εβδομάδες. Το άνοιγμα υποκαταστημάτων στη Σερβία εμπίπτει στις διατάξεις του σερβικού νόμου για τις εταιρείες. Ακόμη και αν δεν θεωρείται νομικό πρόσωπο, ένα ξένο υποκατάστημα μπορεί να εκτελεί νομικές συναλλαγές και δραστηριότητες στο όνομα της μητρικής εταιρείας στη σερβική επικράτεια.

Γραφείο αντιπροσωπείας

Ένα αλλοδαπό νομικό πρόσωπο μπορεί επίσης να ασκεί επιχειρηματική δραστηριότητα μέσω γραφείου αντιπροσωπείας. Οι δραστηριότητες που μπορεί να διεξάγει ένα γραφείο αντιπροσωπείας περιορίζονται σε προκαταρκτικές δραστηριότητες και προετοιμασία για τις νομικές συναλλαγές του ιδρυτή του. Δεν επιτρέπεται να διενεργεί εμπορικές συναλλαγές (εκτέλεση συμβάσεων, πληρωμή ή εισπραξη βάσει εμπορικών συμβάσεων). Κατ' εξαίρεση, ένα γραφείο αντιπροσωπείας μπορεί να διενεργεί νομικές συναλλαγές που σχετίζονται με τις τρέχουσες επιχειρηματικές του δραστηριότητες. Ο ιδρυτής του γραφείου αντιπροσωπείας ευθύνεται για όλες τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τέτοιες επιχειρηματικές δραστηριότητες.

Όσον αφορά τη φορολογική μεταχείριση, ένα γραφείο αντιπροσωπείας υποχρεούται να πληρώσει φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων μόνο εάν πραγματοποιήσει κέρδος. Ωστόσο, εάν ασκεί μόνο προκαταρκτικές και προπαρασκευαστικές δραστηριότητες, δεν υποχρεούται να καταβάλει φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων.

Το γραφείο αντιπροσωπείας επίσης εγγράφεται στο BRA και θεωρείται εγγεγραμμένο εντός 5 ημερών από την ημερομηνία υποβολής της αίτησης εγγραφής (και των λοιπών απαραίτητων δικαιολογητικών). Παρά την υποχρέωση εγγραφής, δεν αποκτά την ιδιότητα του νομικού προσώπου.

B.2.3 Δίκτυα Διανομής

Η Εμπορική Νομοθεσία της Σερβίας είναι συμβατή με τους κανονισμούς της ΕΕ και διαιρεί το εμπορικό εμπόριο σε χονδρικές και λιανικές πωλήσεις. Εκτός από τα αδειοδοτημένα σημεία πώλησης, οι καταναλωτές μπορούν να πραγματοποιούν συναλλαγές εξ αποστάσεως (π.χ. μέσω Διαδικτύου, καταλόγου, ταχυδρομικής παραγγελίας ή τηλεμάρκετινγκ) ή χωρίς προηγούμενη παραγγελία (ή συγκατάθεση) μέσω άμεσης προσφοράς (π.χ. πωλητές από πόρτα σε πόρτα) μέσω εξουσιοδοτημένων αντιπροσώπων. Άλλα σημεία πώλησης περιλαμβάνουν εμπόριο από φορητά ή κινητά αντικείμενα (περίπτερο, πάγκος, όχημα κ.λπ.). Ο Εμπορικός Νόμος της Σερβίας ορίζει επίσης ειδικούς θεσμούς της αγοράς, όπως αγορές εμπορευμάτων, εκθέσεις και άλλες εμπορικές εκθέσεις του κλάδου, συμπεριλαμβανομένων των πράσινων αγορών, των αγορών χονδρικής και των οίκων δημοπρασιών. Ο νόμος απαγορεύει τη δημιουργία πυραμιδικών συστημάτων εμπορίου και μάρκετινγκ.

Σύμφωνα με την "Euromonitor", ο κύκλος εργασιών λιανικής στη σερβική αγορά είναι περίπου 5,5 δισ. ευρώ ετησίως, που αντιπροσωπεύει μια μάλλον μικρή αγορά. Ο τομέας λιανικής στη Σερβία έχει υποστεί μεγάλη αναδιάρθρωση τα τελευταία χρόνια καθώς κρατικές επιχειρήσεις ιδιωτικοποιήθηκαν και αποκτήθηκαν από μεγαλύτερες ξένες εταιρείες. Αυτό οδήγησε στη δημιουργία σημαντικών αλυσίδων λιανικής, ταυτόχρονα με την παρουσία πολλών λιανοπωλητών.

Υπάρχουν πολλές ξένες αλυσίδες λιανικής στη Σερβία, συμπεριλαμβανομένων περιφερειακών και διεθνών παικτών. Οι ξένες αλυσίδες λιανικής διατηρούν τα δύο τρίτα της συνολικής αγοράς λιανικής. Τα εμπορικά κέντρα έχουν γίνει δημοφιλή στη Σερβία. Το κλειδί της επιτυχίας είναι η προσφορά μιας αυξανόμενης ποικιλίας νέων προϊόντων και υπηρεσιών στον Σέρβο καταναλωτή.

Τα κεφαλαιουχικά αγαθά συνήθως πωλούνται απευθείας σε κατασκευαστές και επιχειρήσεις. Ένας καλός αντιπρόσωπος είναι απαραίτητος για την πώληση των προϊόντων αυτών.

Υπάρχουν μεγάλες, μεσαίες και μικρότερες εταιρείες διανομής. Η σερβική λιανική αγορά διαιρείται κυρίως μεταξύ της Delhaize που ανήκει στο Βέλγιο (ιδιοκτήτης των αλυσίδων λιανικής Maxi και Tempo) και της Σλοβένικης Fortenova Group (ιδιοκτήτης των αλυσίδων λιανικής Idea, Roda και Mercator), ενώ σημαντική παρουσία έχουν και οι : Atlantic Grupa, Orbico Srbija, Philip Morris, Gold Distribution d.o.o., Pepsico, AWT, Dmt distribution, Omnico, Alka Trgovina κ.α. Οι ακόλουθες εγχώριες αλυσίδες λιανικής αντιπροσωπεύουν περίπου το 20% της σερβικής αγοράς: Dis, Univerexport και Gomex.

Θεωρούμε χρήσιμο ν' αναφέρουμε την δραστηριοποίηση, μεταξύ των super markets, και της μικρής αλυσίδας Super Vero - επτά super markets- ελληνικών συμφερόντων, ιδιοκτησίας Ν. Βερόπουλου. Ο τελευταίος εκπροσωπεί στη Σερβία και τα καταστήματα "Jumbo". Στη Σερβία υπάρχουν και μικροί διανομείς, ατομικές επιχειρήσεις, που εξειδικεύονται σε μικρό αριθμό ελληνικών προϊόντων (πχ ούζο, ελαιόλαδο κα). Τέσσερις από αυτές είναι ελληνικών συμφερόντων, όπως οι Hrana Meditera, Fast Start, Extra Coffee ή Olimp-Ex και εξειδικεύονται, κυρίως, στον τομέα των τροφίμων. Όμως δραστηριοποιούνται κυρίως στην περιοχή Βελιγραδίου και όχι σε όλη την επικράτεια της Σερβίας.

Οι κύριες αλυσίδες "σούπερ μάρκετ" είναι οι Ahold Delhaize (Maxi, Tempo, Shop & Go), Schwarz (Lidl), Metro (Metro Cash & Carry), Mercator (Idea, Super Idea, Velpro, Roda), DOMACI TRGOVACKI LANAC (DIS και DIS Cash & Carry), Gomex, Domaca Trgovina, Univerexport, Aman, και Persu

Επισκόπηση συμμετεχόντων στην αγορά σύμφωνα με τον αριθμό των καταστημάτων λιανικής

ΑΛΥΣΙΔΑ	# ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ (2019)	% ΑΓΟΡΑΣ (2019)	# ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ (2020)	% ΑΓΟΡΑΣ (2020)
1. AHOLD DELHAIZE SERBIA DOO	427	15.01%	444	20.60%
2. LIDL SERBIA DOO	16	12.8%	37	16.2%
3. MERCATOR-S DOO	329	11.56%	323	12.8%
4. AMAN DOO	208	7.31%	257	6.5%
5. GOMEX DOO	163	5.73%	191	5.5%
6. TSV BRAVE DOO	154	5.41%		
7. BB TRADE AD	139	4.89%	148	4.5%
8. PODUNAVLJE AD	133	4.67%	125	3.8%
9. MIKROMARKET NS DOO	118	4.15%	134	4.2%
10. UNIVEREXPORT DOO	103	3.62%	156	3.8%

Πηγή: Ανάλυση Αγοράς - Λιανεμπορίου, Επιτροπή Ανταγωνισμού Σερβίας (2020)

Σύμφωνα με τα δεδομένα του ανωτέρω πίνακα, όπως και τα προηγούμενα χρόνια, το έτος 2020, ο μεγαλύτερος αριθμός κτιρίων (444) ανήκε στην Ahold Delhaize Serbia d.o.o. Λαμβάνοντας ως βάση μια "ομάδα" 2.500 καταστημάτων λιανικής, η Ahold Delhaize εξακολουθεί να είναι ο σημαντικότερος λιανοπωλητής στη Σερβία, με τα υψηλότερα έσοδα και τον μεγαλύτερο αριθμό καταστημάτων. Η Mercator-S διατηρείται επί χρόνια στη δεύτερη θέση και η γερμανική αλυσίδα "σούπερ μάρκετ" Lidl κατέχει την τρίτη θέση. Η ανωτέρω κατάσταση δεν έχει υποστεί σημαντικές διαφοροποιήσεις έως σήμερα.

Οι μεγάλοι διανομείς αποτελούν τον πιο σίγουρο τρόπο για την εισαγωγή ενός νέου προϊόντος μέσω τοπικών προμηθευτών, όπως η Z.I.M. Company και η Soulfood1. Κατά γενικό κανόνα, οι εν λόγω διανομείς δεν προβαίνουν σε εισαγωγές, παρά μόνο σε φρέσκα προϊόντα. Ταυτόχρονα οι μεγάλοι αυτοί "retailers" είναι επιλεκτικότεροι ως προς των αριθμό προϊόντων που θα τοποθετήσουν στο "ράφι" και αναφορικά με τους προμηθευτές τους, λόγω του κορεσμού της αγοράς. Οι δε όροι που διαπραγματεύονται με τους προμηθευτές τους είναι πιο αυστηροί από αυτούς των άλλων διανομέων (πχ πολύ μικρότερα περιθώρια κέρδους για τους προμηθευτές, "μπλοκάρισμα" λογαριασμών κατοπληρωτών κλπ).

Η επικρατούσα τάση στον τομέα της λιανικής της Σερβίας υποδηλώνει ότι η ενοποίηση της αγοράς -μετά από αρκετές συγχωνεύσεις την τελευταία δεκαετία, όπως προαναφέρθηκε- οδήγησε σε υψηλή συγκέντρωση. Ωστόσο, το μεγαλύτερο μέρος των αγορών επικεντρώνεται σε φρέσκα προϊόντα και σε μικρές ποσότητες. Οι κύριοι τόποι αγοράς είναι οι λαϊκές αγορές και τα πολυκαταστήματα. Τα μικρά τοπικά καταστήματα αποτελούν μεγάλο μέρος του τομέα διανομής. Ο τομέας των τροφίμων περιλαμβάνει 20.000 έως 30.000 σημεία πώλησης. Οι τιμές είναι συχνά χαμηλότερες από αυτές των "σούπερ μάρκετ". Ο εκσυγχρονισμός στον τομέα του λιανικού εμπορίου προχωρά με αργούς ρυθμούς. Είναι σημαντικό να αναφέρουμε και τις διαδικτυακές αγορές, ως "κανάλι" που αποκτά συνεχώς μεγάλο αριθμό νέων πελατών.

Η αγορά φαίνεται ότι παρέχει ευκαιρίες ενώ υπάρχουν και σημαντικά εμπορικά κέντρα (malls), όπως: Delta City, Usce, Galerija, Ada, Plaza Shopping Center, Rajiceva Shopping Center, Mercator κα. Υπογραμμίζουμε επίσης, την ύπαρξη του ελληνικών συμφερόντων εμπορικού κέντρου, Robne Kuce Beograd d.o.o.

Μια σημαντική εξέλιξη αναμένεται τα επόμενα χρόνια, μαζί με την άνοδο των υπεραγορών. Οι τομείς έτοιμων ενδυμάτων και αξεσουάρ είναι σήμερα οι πιο αντιπροσωπευτικοί, αλλά η λιανική πώληση προϊόντων αναψυχής, καλλωπισμού και ιδίως προϊόντων οικιακής (πχ Do it Your Self-DIY), αναμένεται να αυξηθεί.

Πηγές περαιτέρω πληροφόρησης σχετικά με τα δίκτυα διανομής και το λιανεμπόριο είναι οι ακόλουθες:

- Serbian Association of Managers
- Serbian Chamber of Commerce
- Foreign Investor Council of Serbia
- Serbian Ministry of Economy
- Online Serbian Business Director <http://www.b2b-serbia.com/Online-32>

B.2.4 Προώθηση – Διαφήμιση

Όπως και σε πολλές άλλες χώρες, η επιθετική προώθηση προϊόντων και η διαφήμιση αποτελούν αποτελεσματικά εργαλεία στη Σερβία, ειδικά για τα καταναλωτικά αγαθά, όπου η "εικόνα" τους είναι σημαντική. Σημειώτέον ότι τα εισαγόμενα προϊόντα αντιμετωπίζουν έντονο ανταγωνισμό τόσο από τοπικούς όσο και από αλλοδαπούς πωλητές. Οι τηλεοπτικές και ραδιοφωνικές διαφημίσεις είναι οι πιο αποτελεσματικές. Η τηλεόραση, που καλύπτει το 90% των νοικοκυριών, έχει την ευρύτερη εμβέλεια όλων των μέσων. Η Σερβία διαθέτει δύο κρατικά και τρία ιδιωτικά τηλεοπτικά κανάλια με εθνική κάλυψη (RTS, Pink, Prva, Happy TV, RTV). Υπάρχουν, επίσης, πέντε περιφερειακά κανάλια. Ο σερβικός νόμος περιορίζει τη διαφήμιση στην κρατική τηλεόραση σε έξι λεπτά ανά ώρα. Η διαφήμιση σε ιδιόκτητους (περιφερειακούς και τοπικούς) τηλεοπτικούς σταθμούς δεν μπορεί να υπερβαίνει το 20 τοις εκατό της συνολικής διάρκειας του προγράμματος. Τα προϊόντα που διαφημίζονται περισσότερο είναι αυτά των τηλεπικοινωνιών, των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, τα οχήματα, τα ποτά, οι εφημερίδες ή τα προϊόντα υγιεινής. Ο σερβικός νόμος απαγορεύει τη τηλεοπτική διαφήμιση καπνού και αλκοόλ. Η ψηφιακή εκτύπωση και τα εμπορικά γραφικά χρησιμοποιούνται ευρέως στη Σερβία, συμπεριλαμβανομένων διαφημιστικών πινακίδων που καλύπτουν ολόκληρη την πρόσοψη του κτιρίου.

Οι εκδηλώσεις και οι εκθέσεις προώθησης του εμπορίου εξακολουθούν να είναι δημοφιλείς στη Σερβία, αν και δεν διαθέτουν το επίπεδο άλλων αγορών. Η Έκθεση του Βελιγραδίου διατηρεί την παράδοσή της να διοργανώνει εκθέσεις με επίκεντρο τη βιομηχανία ή εξειδικευμένες δραστηριότητες, όπως αυτοκίνητα, κατασκευαστικά μηχανήματα, έπιπλα, μόδα, ιατρικά, φαρμακευτικά, βιβλία, τουρισμός κ.λπ. Παρόλο που είναι μικρή, η Έκθεση του Βελιγραδίου προσελκύει και ξένους εκθέτες. Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με αυτές τις εκδηλώσεις μπορούν να αναζητηθούν μέσω του αρμόδιου σερβικού εκθεσιακού φορέα (<https://sajam.rs>). Επιπλέον, η Novi Sad Fair διοργανώνει τη μεγαλύτερη εμπορική έκθεση γεωργίας στη Σερβία (<https://www.sajam.net/en/>)

Υπάρχουν πολλές εγχώριες διαφημιστικές εταιρείες, αλλά οι περισσότερες είναι μικρές. Περισσότερα από 10.000 διαφημιστικά πλαίσια χρησιμοποιούνται στη Σερβία. Οι τιμές διαφέρουν ανάλογα με την τοποθεσία, τη συχνότητα και την κατηγορία. Οι πινακίδες χρησιμοποιούνται συχνά για πολιτικές ή εκλογικές εκστρατείες και σημειώνουν ζήτηση σε αστικές περιοχές για καταναλωτικά αγαθά και υπηρεσίες. Τα σημαντικότερα διαφημιστικά γραφεία είναι τα ακόλουθα: OMD Serbia, DNA Communications, Direct Media, Leo Burnett Serbia και McCann Beograd.

Εδώ και κάποια χρόνια, η διαφήμιση των προϊόντων και των υπηρεσιών μιας μικρομεσαίας ελληνικής επιχείρησης είναι δυνατή μέσω του Member2Member, έντυπο της Hellenic Business Association. Το έντυπο είναι δομημένο έτσι ώστε να δημιουργεί δυνατότητες για αλληλεπίδραση μεταξύ επιχειρήσεων τοπικών και αλλοδαπών, και το οποίο, από το 2020, κυκλοφορεί και σε διαδικτυακή μορφή.

Τέλος ο έντυπος και ηλεκτρονικός τύπος αποτελούν ένα "παραδοσιακό" διαφημιστικό εργαλείο: Βλ. Ekarija, SeeNews Serbia, Blic (in Serbian), Glas Javnosti (in Serbian), Politika (in Serbian), Vecernje Novosti (in Serbian), Nin (in Serbian), Vreme (in Serbian) (κά).

B.2.5 Πρακτικές οδηγίες

Για τους Έλληνες εξαγωγείς που σκοπεύουν να δραστηριοποιηθούν στην αγορά της Σερβίας, είναι σημαντικό να γνωρίζουν τις διακριτές διαφορές μεταξύ Σερβίας και Ελλάδας, παρότι σε γενικές γραμμές οι δύο λαοί έχουν πολλά κοινά, πολιτισμικά κυρίως, στοιχεία. Όπως προαναφέρθηκε, η σερβική αγορά φέρει ακόμη κάποια χαρακτηριστικά των πρώην σοσιαλιστικών καθεστώτων που προσπαθούν να προσαρμοστούν στην ελεύθερη οικονομία και αυτά θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη.

- Πριν από κάθε απόφαση επιχειρηματικής συνεργασίας απαιτείται έρευνα αγοράς για την εξέταση των όποιων εμποδίων πρόσβασης στην σερβική αγορά, όπως και του ανταγωνισμού, κόστους, τιμών, νομοθεσίας, πρότυπων τυποποίησης και συσκευασίας, σήμανσης, πιστοποίησης, μεταφοράς, καθορισμού της "αγοράς-στόχου" (κλπ), επιλογής της κατάλληλης στρατηγικής εισόδου, ενδεχομένως ενός αξιόπιστου επιχειρηματικού συμβούλου, ενός εταίρου ή ενός εισαγωγέα-διανομέα. Όσοι δε επιχειρηματίες ενδιαφέρονται για εμπειρισταωμένες μελέτες αγοράς, αυτές χορηγούνται έναντι αμοιβής από αρκετά διεθνή ή εντόπια Γραφεία Συμβούλων (πχ EUROMONITOR κλπ).

- Όπως σε κάθε νέα αγορά-στόχο παγκοσμίως, είναι χρήσιμη η αναζήτηση ενός αξιόπιστου τοπικού (συν) εταίρου. Η πρακτική απέδειξε ότι αυτό ισχύει και για αγορές που θεωρούνται «συγγενικές» με την ελληνική, ιδιαίτερα σε παραγωγικούς τομείς όπου δεν

εφαρμόζονται εύκολα οι κανόνες του ελεύθερου ανταγωνισμού, αλλά επηρεάζονται από ολιγοπωλιακά ή μονοπωλιακά συμφέροντα. Στη περίπτωση αυτή, εφόσον επιλεγεί ο κατάλληλος, έμπειρος, αξιόπιστος εταίρος, εκτός από μια “ξεκάθαρη “σύναψη επιχειρηματικής συμφωνίας, θα ήταν χρήσιμη και η πρόβλεψη ρήτρας προσφυγής σε διεθνές διαιτητικό όργανο, παρότι χρονοβόρα διαδικασία, σε περίπτωση οικονομικής (κλπ) διαφοράς.

- Για αναζήτηση επιχειρηματικής φήμης, πληροφορίες διατίθενται από το Σερβικό Μητρώο Εταιρειών (www.apr.gov.rs). Οι βασικές πληροφορίες χορηγούνται δωρεάν ενώ οι λοιπές έναντι ανταποδοτικού τέλους, όπως εξάλλου συμβαίνει και με ιδιωτικές “ηλεκτρονικές πλατφόρμες” (πχ EΚapиja - www.ekapija.com).

- Η προσπάθεια έναρξης επιχειρηματικές συνεργασίας χωρίς συναντήσεις, μέσω απλής αποστολής μηνυμάτων από μακρόθεν (e-mails), δεν φέρει συγκεκριμένα αποτελέσματα. Επισκέψεις σε διεθνείς εκθέσεις και κυρίως στην έδρα των σερβικών εταιρειών αποτελούν προϋπόθεση για καλύτερη ενημέρωση ως προς την κατάσταση της σερβικής εταιρείας, δημιουργία διαπροσωπικών σχέσεων και έναρξης σοβαρών διαπραγματεύσεων.

- Μια άξια λόγου συμφωνία θα πρέπει να προβλέπει τις αμοιβαίες υποχρεώσεις των δύο μερών, όπως πχ την ευθύνη εκτελωνισμού, το ενδεχόμενο κόστος προβολής και τον μεταξύ τους επιμερισμό του κλπ.

- Εφόσον επιτευχθεί η πρώτη είσοδος προϊόντων/υπηρεσιών μιας ελληνικής εταιρείας στην σερβική αγορά, οι επόμενες προσπάθειες θα πρέπει να αποσκοπούν στην μη παροδική αλλά μόνιμη παρουσία τους στην εν λόγω χώρα μέσω “προωθητικών δράσεων”. Όσον αφορά πχ τα καταναλωτικά προϊόντα, τρόφιμα (κλπ), οι ανωτέρω δράσεις θα μπορούσαν να αφορούν “εβδομάδες ελληνικών προϊόντων” σε υπεραγορές, εκδηλώσεις προβολής ελληνικής γαστρονομίας και ποτών σε πολυτελή ξενοδοχεία και εστιατόρια, πρόσκληση στην Ελλάδα Σέρβων δημοσιογράφων από ελληνικούς φορείς (ΕΟΤ, HELEXPO κá), αρμόδιων προμηθειών, παραγωγών κινηματογραφικών ταινιών κλπ.

- Οι εξαγωγείς προϊόντων ζωικής ή φυτικής παραγωγής θα πρέπει εξ αρχής να επικοινωνούν με τις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων της Ελλάδος για να ενημερώνονται σχετικά με τις εξαγωγικές διαδικασίες και έκδοση των απαραίτητων συνοδευτικών πιστοποιητικών (κτηνιατρικών ή φυτο-υγειονομικών κλπ). Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για την Γενική Δ/ση Σφαγείων-Δ/ση Κτηνιατρικής Δημόσιας Υγείας-Δ/ση Κτηνιατρικών Υπηρεσιών ή την Δ/ση Προστασίας Φυτικής Παραγωγής. Επίσης, οι υπηρεσίες αυτές, σε συνεργασία με το Γραφείο ΟΕΥ της Πρεσβείας της Ελλάδος στο Βελιγράδι, συνεργάζονται με τις αντίστοιχες της Σερβίας και παρακολουθούν την εξέλιξη της σερβικής νομοθεσίας, κανονισμών (κλπ) για την εισαγωγές αυτού του είδους ελληνικών προϊόντων. Επίσης, λόγω της πανδημίας, αναπτύχθηκαν νέοι τρόποι απόκτησης των σχετικών πιστοποιητικών. Από 20/10/2020, είναι πλέον διαθέσιμη η Ψηφιακή Πλατφόρμα Διαχείρισης Υγειονομικών Πιστοποιητικών Εξαγωγών Κτηνιατρικού Ενδιαφέροντος.

- Κρίνεται ως προνοητική ενέργεια η ενδεχόμενη ασφάλιση των προς εξαγωγή προϊόντων έναντι διάφορων κινδύνων, όπως μη πληρωμής, καταστροφής ή απώλειας φορτίου (κλπ), σε εξειδικευμένους οργανισμούς ασφάλισης εξαγωγικών πιστώσεων, όπως τον Ο.Α.Ε.Π. (<https://oaep.gr>).

- Στον τομέα της προκήρυξης μειοδοτικών διαγωνισμών (πχ προμηθειών, δημοσίων έργων κλπ), συχνά ασκείται κριτική ως προς την διαφάνειά τους. Η ανάπτυξη δημόσιων σχέσεων και με την βοήθεια επιχειρηματικών ενώσεων επιρροής, αποτελεί ένα μόνιμο "αγώνα" στον τομέα αυτό. Οι διαγωνισμοί ανακοινώνονται μέσω των ιστοσελίδων υπουργείων και λοιπών τοπικών Αρχών, όπως και από ιδιωτικούς ιστότοπους έναντι συνδρομής (πχ <https://www.ekapija.com/en/tender>).

- Σε περίπτωση μεταφοράς τεχνολογίας από ελληνική εταιρεία σε σερβική, είναι ευνόητο ότι πρέπει να δίνεται μεγάλη προσοχή στους όρους της συμφωνίας μέσω αξιόπιστων εξειδικευμένων νομικών γραφείων σε θέματα βιομηχανικής, πνευματικής ιδιοκτησίας, κατοχύρωσης εμπορικών σημάτων κά.

- Τα προβλήματα ή εμπόδια πρόσβασης και παραμονής στην σερβική αγορά θα είναι αναπόφευκτα. Για το λόγο αυτό είναι χρήσιμο για τον Έλληνα επιχειρηματία, εξαγωγέα ή επενδυτή, να ενταχτεί σε αξιόλογες επιχειρηματικές ενώσεις. Στους χώρους αυτούς αποκτώνται χρήσιμες γνωριμίες, πληροφόρηση για τις οικονομικές και επιχειρηματικές εξελίξεις, δημιουργούνται "ομάδες πίεσης" έναντι των τοπικών Αρχών σε περίπτωση ύπαρξης σοβαρών προβλημάτων κλπ. Όπως προαναφέρθηκε, όσον αφορά την Σερβία, ο Έλληνας επιχειρηματίας έχει στη διάθεσή του τον Σύνδεσμο Ελληνικών Επιχειρήσεων Σερβίας (Hellenic Business Association of Serbia-HBA, www.hba.rs), με έδρα το Βελιγράδι και το Ελληνο-Σερβικό Επιμελητήριο Βορείου Ελλάδος (www.greekserbian.com) με έδρα τη Θεσσαλονίκη

- Ταυτόχρονα, ανάλογα με τις γεωγραφικές ή κλαδικές επιχειρηματικές της δραστηριότητες, μια ελληνική εταιρεία θα μπορούσε να γίνει μέλος και σε άλλες επιχειρηματικές ενώσεις που ασκούν επιρροή (lobbying) στις Σερβικές Αρχές, όπως το Συμβούλιο Ξένων Επενδυτών (FIC - www.fic.org.rs) ή της Εθνικής Συμμαχίας για την Τοπική Οικονομική Ανάπτυξη (National Alliance for Local Economic Development/NALED - www.naled.rs/en/).

- Στο πλαίσιο προσπάθειας ανάπτυξης δημοσίων σχέσεων μιας εταιρείας, είναι χρήσιμο τα στελέχη της να συμμετέχουν σε κλαδικά επιχειρηματικά Φόρουμ, αλλά και σε ορισμένα άλλα σημαντικής εμβέλειας (πχ Κορασνίκ Business Forum). Στο πλαίσιο του εφικτού να πραγματοποιούνται και ανάλογες εκδηλώσεις ή κοινωνικές δράσεις (πχ επιχειρηματικά γεύματα εργασίας, χορηγίες για κοινωνικούς σκοπούς κλπ).

- Επιπρόσθετα, το ευρύ κοινό, μέσω της ευρωπαϊκής ηλεκτρονικής πύλης Access2Markets (<https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/home>), έχει πρόσβαση σε μια βάση δεδομένων που προσφέρει πληροφόρηση για κάθε τρίτη χώρα και των κανόνων που ισχύουν για την εισαγωγή και κυκλοφορία προϊόντων. Η ενημέρωση αυτή αφορά δασμολογικούς συντελεστές, κανόνες καταγωγής, συναφείς κανόνες/ απαιτήσεις, τελωνειακές διαδικασίες, φορολογικό καθεστώς, εμπορικά εμπόδια κ.λ.π. Επίσης, παρέχονται πληροφορίες σχετικά με εμπορικές ροές, στοιχεία επικοινωνίας για τελωνεία και άλλες δημόσιες αρχές των Κρατών-Μελών της ΕΕ, των εμπορικών της εταιρών, πληροφόρηση για τον τομέα των υπηρεσιών και τις συνθήκες πραγματοποίησης επενδύσεων σε τρίτες χώρες, τις δυνατότητες συμμετοχής σε διαγωνισμούς δημοσίων συμβάσεων ή υποβολής καταγγελιών σχετικών με εμπορικά εμπόδια, αυτο-αξιολόγησης των κανόνων καταγωγής των εξαγόμενων προϊόντων κλπ.

Λοιπές ιδιαιτερότητες της διαδικασίας πρόσβασης στην σερβική αγορά:

- Οι διαδικασίες για την εισαγωγή ενός νέου προϊόντος στα δίκτυα διανομής είναι παραπλήσιες με αυτές που ισχύουν στην Ελλάδα. Όμως το συνολικό κόστος εισόδου είναι χαμηλότερο στη Σερβία, όπως και αυτό των προωθητικών ενεργειών (πχ διαφήμιση, προσφορές, κουπόνια κλπ). Οι εταιρείες οφείλουν να ερευνήσουν και να επιλέξουν την πλέον κατάλληλη για αυτές προωθητική διαδικασία στη Σερβία, το διαφημιστικό τους μέσον, ανάλογα με τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες τους. Οι δε τεχνικές πωλήσεων περιλαμβάνουν στενή και συχνή επαφή με αγοραστές, κίνητρα, εκπαιδευμένους συνεργάτες και επιθετική προώθηση του προϊόντος στην αγορά.

- Σε ότι αφορά το λιανεμπόριο, όπως σημειώθηκε, οι μεγάλοι "retailers" δεν κάνουν εισαγωγές, παρά μόνο σε φρέσκα προϊόντα. Ο λόγος είναι ότι ο διανομέας αναλαμβάνει το κόστος προώθησης και αποφεύγει το κόστος ύπαρξης "stock" ώστε να έχει την δυνατότητα ρευστότητας (cash flow). Υπενθυμίζεται ότι, η συνεργασία με κάποια από τις προαναφερθείσες μεγάλες εταιρείες διανομή, διασφαλίζει πρόσβαση σε πολυάριθμα καταστήματα αλλά μειώνει το καθαρό κέρδος.

- Όπως προαναφέρθηκε, ο δυνητικός εξαγωγέας, ο οποίος επιθυμεί να διεισδύσει στη σερβική αγορά, είναι χρήσιμο να προβεί σε έρευνα αγοράς ώστε, μεταξύ άλλων δεδομένων, να εκτιμήσει το κόστος εισαγωγής. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι στα καταναλωτικά προϊόντα, το κόστος εισαγωγής σε ένα μεσαίο "σούπερ μάρκετ" κυμαίνεται ανά κωδικό προϊόντος από 300 έως 500 ευρώ. Το ίδιο κόστος από τις μεγάλες αλυσίδες (όπως Mercator, Delhaize) μπορεί να είναι πολλαπλάσιο. Το οδικό κόστος μεταφοράς από την Αθήνα προς τη Σερβία κυμαίνεται μεταξύ 1400 ευρώ (ξηρό φορτίο) και 2000 ευρώ (ψυγείο). Το αντίστοιχο κόστος αποστολής από τη Θεσσαλονίκη ανέρχεται σε 1000-1500 ευρώ.

- Η σερβική αγορά παρουσιάζει ιδιαιτερότητες και ενίοτε χρειάζεται προσπάθεια ώστε να πειστεί ο Σέρβος καταναλωτής να αλλάξει διατροφικές συνήθειες (πχ κατανάλωση ελαιολάδου αντί ηλιέλαιου). Ακόμα, πολλά ελληνικά προϊόντα καλούνται να ανταγωνιστούν αντίστοιχα σερβικά που δεν αποτελούν προϊόντα γεωγραφικής προέλευσης. Τοπικές εταιρείες παραγωγής τους τα προβάλλουν ως δήθεν "ελληνικά" ή «ελληνικού στυλ», παραπλανώντας το καταναλωτικό κοινό. Ενδεικτικό παράδειγμα, μεταξύ πολλών άλλων, αποτελεί η περίπτωση των γιαουρτιών "Grekos" και "Doukatos", που παράγονται στη Σερβία, και διαφέρουν από το ελληνικού τύπου γιαούρτι.

- Σημειώνεται ότι κατά το παρελθόν, μερικές μεγάλες ελληνικές εταιρείες απέτυχαν στην προσπάθεια εισόδου των προϊόντων τους στη σερβική αγορά (πχ μπισκότα, σοκολάτες κτλ). Οι μη ανταγωνιστικές τιμές, η λανθασμένη επιλογή εισαγωγέα/διανομέα ή η έλλειψη προωθητικών ενεργειών, αποτέλεσαν τους κύριους λόγους της αποτυχίας. Επίσης, άλλη αιτία ήταν οι περιπτώσεις χορήγησης ανεπαρκούς πίστωσης από τους εξαγωγείς προς τους εισαγωγείς.

- Σημαντική είναι η σχέση εμπιστοσύνης με τους διανομείς και οι προωθητικές δράσεις όπως, διαφήμιση (μέσω "κλασικών" τρόπων ή διαδικτύου), προσφορά κουπονιών και άλλα (σε συνεργασία πάντα με τον διανομέα).

- Τα σημεία κλειδιά που οδηγούν σε συμφωνία με αντιπρόσωπο ή διανομέα είναι η τιμή του προϊόντος και η πίστωση. Νομικά, στο σερβικό λιανεμπόριο, η πληρωμή προς προμηθευτές δεν πρέπει να υπερβαίνει τις 60 ημέρες. Σε πρακτικό επίπεδο το νομικό πλαίσιο υποκαθίσταται από "φιλικές", διμερείς συμφωνίες για πληρωμές σε 90 ή 120 ημέρες. Ένας

προμηθευτής του οποίου έχουν καθυστερήσει οι πληρωμές άνω του επιτρεπτού ορίου, μπορεί να “μπλοκάρει” τους εταιρικούς τραπεζικούς λογαριασμούς του λιανεμπόρου και να τον καταστήσει προσωρινά ανενεργό. Οι περισσότεροι Σέρβοι αγοραστές προτιμούν να πληρώνουν τις εισαγωγές τους σε μηνιαίες δόσεις ή με προπληρωμή που “συνεπάγεται” ειδική έκπτωση ακόμη και για προϊόντα χαμηλού κόστους. Τέλος, σημαντικό ρόλο παίζει για τη διατήρηση του προϊόντος στην αγορά το ύψος των πωλήσεων ανά κωδικό και η κερδοφορία του προϊόντος για τον λιανέμπορο (ιδιαίτερα κατά το 4ο τρίμηνο του έτους όταν ολοκληρώνεται ο λογαριασμός αποτελεσμάτων χρήσεως).

- Συνιστάται όπως ο δυνητικός εξαγωγέας κατά την επίσκεψή του στη Σερβία αφιερώσει λιγότερο χρόνο σε λιανέμπορους και περισσότερο σε επιλεγμένες εταιρείες διανομής, εφοδιασμένος με τιμοκατάλογο και δείγματα.

- Σημειώνουμε επίσης ότι για μόνιμη παρουσία ενός προϊόντος στη σερβική αγορά, η ελληνική εξαγωγική εταιρεία δεν θα πρέπει να αναμένει ιδιαίτερο κέρδος κατά τα δύο πρώτα χρόνια. Η σερβική αγορά θεωρείται μικρή μεν αλλά αποτελεί εφελτήριο για τις λοιπές αγορές των χωρών της πρώην Γιουγκοσλαβίας.

B.3 Καταναλωτικά Πρότυπα

Μερικά σημαντικά χαρακτηριστικά της σερβικής αγοράς και των εντόπιων καταναλωτών είναι τα ακόλουθα:

- Σύμφωνα με έρευνα που διεξήχθη από την στατιστική υπηρεσία της Σερβίας τον Οκτώβριο του 2021, το ποσοστό των ανθρώπων που ζουν στο όριο της φτώχειας, ανέρχεται στο 21,7% για το έτος 2020, μια διαφορά 1,5 ποσοστιαίων μονάδων συγκριτικά με το προηγούμενο έτος. Υπάρχουν επίσης σημαντικές οικονομικές ανισότητες μεταξύ των καταναλωτών. Η μέση ηλικία κυμαίνεται στα 43,4 έτη και το κατά κεφαλήν ΑΕΠ ανέρχεται στα 8.704,75€. Η Σερβία έχει χαμηλό μέσο εισόδημα και ταχέως γηράσκοντα καταναλωτικό πληθυσμό. Ο δε μέσος καθαρός μηνιαίος μισθός κυμαίνεται περίπου στα 740€.

- Το Βελιγράδι από μόνο του αντιπροσωπεύει το 40% του εθνικού πλούτου, ενώ η Νότια και Ανατολική Σερβία αποτελεί μόνο το 14%.

- Όσον αφορά τα τρόφιμα και γενικά τα καταναλωτικά προϊόντα, η τιμή παραμένει μακράν το πιο σημαντικό κριτήριο της πλειοψηφίας των καταναλωτών.

- Οι Σέρβοι καταναλωτές δείχνουν αυξανόμενο ενδιαφέρον για υψηλής ποιότητας τρόφιμα και φρέσκα προϊόντα. Ταυτόχρονα, τους απασχολεί η χώρα προέλευσης και προτιμούν μεν τα τοπικά προϊόντα, αλλά και αυτά που κατασκευάζονται στην ΕΕ.

B.4 Βιομηχανική Ιδιοκτησία

Η Σερβία είναι μέλος του Παγκόσμιου Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας (WIPO) και έχει υπογράψει όλες τις βασικές συμφωνίες που αρμοδιότητας αυτού του Διεθνούς Οργανισμού. Η κυβέρνηση έχει λάβει μέτρα για την εφαρμογή και την επιβολή της συμφωνίας του Π.Ο.Ε. σχετικά με τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας στον τομέα του εμπορίου (TRIPS). Οι νόμοι για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας της Σερβίας (ΔΠΙ) περιλαμβάνουν διατάξεις που συμμορφώνονται με τα TRIPS, το κοινοτικό κεκτημένο της Ε.Ε., όσο και με τα διεθνή πρότυπα και επιβάλλονται από δικαστήρια και διοικητικές αρχές.

Οι σερβικοί νόμοι επεκτείνουν τη νομική προστασία σε όλες τις μορφές ΔΠΙ (πχ διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, εμπορικών σημάτων, πνευματικών δικαιωμάτων, βιομηχανικών σχεδίων, γεωγραφικών ενδείξεων και προϊόντων ημιαγωγών). Το επίπεδο προστασίας των ΔΠΙ στη Σερβία εξακολουθεί να βελτιώνεται.

Τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, και πιο συγκεκριμένα, τα οικονομικά, αποδίδονται στον δημιουργό του έργου μέχρι τον θάνατό του, με επιπρόσθετη χρονική περίοδο 70 ετών μετά από αυτόν. Τα δικαιώματα αυτά δίνουν το δικαίωμα στον κάτοχό τους να μηνύσει για την ενδεχόμενη παραβίασή τους και να αναζητήσει προστασία είτε για υλική, είτε για μη-υλική ζημία.

Τα εμπορικά σήματα (“σήμα κατατεθέν” ή trade mark) καταχωρούνται στο Ταμείο Εμπορικών Σημάτων του Σερβικού Γραφείου Πνευματικής Ιδιοκτησίας και έχουν διάρκεια 10 ετών από την ημερομηνία της αίτησης καταχώρησής τους. Η αίτηση εγκυρότητας μπορεί να ανανεώνεται για αρκετές φορές με την συμπλήρωση αίτησης και την πληρωμή του προβλεπόμενου τέλους.

Τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας παρέχονται για εφευρέσεις σε κάθε τεχνικό τομέα, καταχωρούνται δε στο Σερβικό Γραφείο Πνευματικής Ιδιοκτησίας (π.χ. για μια συσκευή, μια ουσία, βιολογικό υλικό κλπ), και έχουν πεπερασμένη διάρκεια (20 έτη από την πρώτη καταχώρησή τους).

Οι διαδικασίες για την καταχώριση των δικαιωμάτων βιομηχανικής ιδιοκτησίας και η υποβολή έργων συγγραφής στο Σερβικό Γραφείο Πνευματικής Ιδιοκτησίας, είναι παρόμοιες με τις διαδικασίες που ισχύουν στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες.

Το αυτό ισχύει, επίσης, για τις γεωγραφικές ενδείξεις και προστατευόμενες ονομασίες προέλευσης, όσον αφορά αγροτικά και βιομηχανικά προϊόντα, τρόφιμα, όπως και παραδοσιακά προϊόντα χειροτεχνίας. Η καταχώριση και αυτών των προϊόντων πραγματοποιείται στο Σερβικό Γραφείο Πνευματικής Ιδιοκτησίας. Η περίοδος εγκυρότητας είναι απεριόριστη.

Υπενθυμίζεται ότι εκτός από λίγες εξαιρέσεις όπου έχουν συναφθεί ειδικές συμφωνίες, η κοινοτική νομοθεσία για **προϊόντα ΠΟΠ ή ΠΓΕ**, δεν ισχύει σε Τρίτες χώρες. Βέβαια η Σερβία, προσαρμοζόμενη στο ενωσιακό κεκτημένο, έχει αποδεχθεί και εφαρμόζει τα προβλεπόμενα για ευρωπαϊκά ΠΓΕ και ΠΟΠ προϊόντα, απαγορεύοντας π.χ. να φέρουν την ονομασία «φέτα» τοπικά παραγόμενα ή και εισαγόμενα, μη ελληνικά, λευκά τυριά.

Σχετικές πληροφορίες διατίθενται στον ιστότοπο του Γραφείου Πνευματικής Ιδιοκτησίας της Δημοκρατίας της Σερβίας (<http://www.zis.gov.rs/home.59.html>). Αναφορικά με τα προϊόντα προστατευόμενων γεωγραφικών ενδείξεων και ονομασιών προέλευσης, περαιτέρω διευκρινήσεις περιλαμβάνονται στην ευρωπαϊκή “πλατφόρμα” eAmbrosia: <https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/food-safety-and-quality/certification/quality-labels/geographical-indications-register/>, στην οποία εμπεριέχονται και οι βάσεις e-Spirit-Drinks, DOOR και e-Bacchus.

Γ. ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ - ΔΑΣΜΟΛΟΓΗΣΗ

Γ.1 Συμφωνίες αποφυγής διπλής φορολογίας

Η Σερβία έχει υπογράψει συμφωνίες διπλής φορολογίας με 65 κράτη: Αλβανία, Αυστρία, Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν, Βέλγιο, Λευκορωσία, Βοσνία και Ερζεγοβίνη, Βουλγαρία, Κίνα, Κροατία, Καναδάς, Κύπρος, Τσεχία, Νότια Κορέα, Δανία, Αίγυπτος, Εσθονία, Φινλανδία, Γαλλία, Γερμανία, **Ελλάδα**, Γουινέα, Γκάνα, Γεωργία, Ουγγαρία, Ιταλία, Ινδονησία, Ιράν, Ινδία, Ιρλανδία, Κουβέιτ, Καζακστάν, Λετονία, Λιβύη, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Μακεδονία, Μαλαισία, Μάλτα, Μολδαβία, Μαυροβούνιο, Μαρόκο, Ολλανδία, Νορβηγία, Βόρεια Κορέα, Πακιστάν, Παλαιστίνη, Πολωνία, Κατάρ, Ρουμανία, Ρωσία, Σλοβακία, Σλοβενία, Σρι Λάνκα, Ισπανία, Σουηδία, Ελβετία, Νότια Κορέα, Τουρκία, Τυνησία, Ουκρανία, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, Ηνωμένο Βασίλειο, Βιετνάμ και Ζιμπάμπουε.

Προς το παρόν, υπάρχει σχέδιο δημιουργίας μιας "mini Schengen" στη Σερβία, με την Αλβανία και τη Βόρεια Μακεδονία. Η πρωτοβουλία «Open Balkan» αναμένεται να προσφέρει εξοικονόμηση κόστους 10-14% στα ετήσια εμπορικά κόστη.

Γ.2 Φορολογία Φυσικών προσώπων

Οι κάτοικοι Σερβίας φορολογούνται για το παγκόσμιο εισόδημά τους, ενώ οι μη κάτοικοι φορολογούνται για το εισόδημά τους που προέρχεται από τη Σερβία και το παγκόσμιο εισόδημα που σχετίζεται με την εργασία τους στη Δημοκρατία της Σερβίας.

Οι φορολογικοί συντελεστές είναι σταθεροί, κυμαίνονται από 10% έως 20%, και ο ορισμός της φορολογητέας βάσης εξαρτάται από το ύψος και το είδος του εισοδήματος.

Οι προοδευτικοί συντελεστές ισχύουν ανάλογα με το επίπεδο εισοδήματος. Για το φορολογητέο εισόδημα που υπερβαίνει τα καθορισμένα κατώτατα όρια (μεταξύ τρεις και έξι φορές του μέσου ετήσιου μισθού - σύμφωνα με επίσημα στοιχεία που δημοσιεύει η Στατιστική Υπηρεσία της Σερβίας), ο φορολογικός συντελεστής είναι 10%. Για καθαρό εισόδημα που υπερβαίνει το εξαπλάσιο του μέσου ετήσιου μισθού, ο φορολογικός συντελεστής είναι 15%.

Εισόδημα από εργασία

Το εισόδημα από την εργασία υπόκειται σε παρακράτηση φόρου με ενιαίο συντελεστή 10% μετά την αφαίρεση του ανώτατου ορίου μισθού των 21.712 RSD (περίπου 185 ευρώ). Η φορολογητέα βάση είναι ο ακαθάριστος μισθός, συμπεριλαμβανομένων των πρόσθετων παροχών όπως στέγαση που παρέχεται από την εταιρεία και χρήση αυτοκινήτου μιας εταιρείας. Η χρήση του αυτοκινήτου μιας εταιρείας τόσο για ιδιωτικούς όσο και για επαγγελματικούς σκοπούς από εργαζόμενο φορολογείται ως μισθός, με φορολογική βάση ίση με το 1% της αγοραίας αξίας του αυτοκινήτου στις 31 Δεκεμβρίου του προηγούμενου έτους για κάθε μήνα χρήσης. Η φορολογητέα βάση για τη στέγαση που παρέχεται από την εταιρεία είναι το μέσο ενοίκιο που διατίθεται στην αγορά στην τοποθεσία όπου βρίσκεται το εν λόγω διαμέρισμα. Στη φορολογητέα βάση περιλαμβάνονται και οι εισφορές κοινωνικής ασφάλισης για λογαριασμό του εργαζομένου.

Υποκείμενος στο φόρο είναι ο μισθωτός, αλλά ο εργοδότης είναι υπεύθυνος για τον υπολογισμό και την παρακράτηση του φόρου για λογαριασμό των εργαζομένων του κατά τη στιγμή της καταβολής του μισθού.

Κέρδη κεφαλαίου-Υπεραξία

Το εισόδημα που υπόκειται σε φόρο ως υπεραξία περιλαμβάνει εισόδημα που δημιουργείται από την πώληση ή άλλη μεταβίβαση με αντάλλαγμα το δικαίωμα ιδιοκτησίας σε ακίνητη περιουσία, το μόνιμο δικαίωμα χρήσης αστικής γης, τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και το μερίδιο στα περιουσιακά στοιχεία νομικών προσώπων και μετοχές και άλλους τίτλους, εκτός από ομόλογα. Η φορολογητέα βάση είναι η διαφορά μεταξύ της τιμής πώλησης δικαιωμάτων, τίτλων, μετοχών και της τιμής αγοράς τους, προσαρμοσμένης σύμφωνα με τις διατάξεις του Νόμου ΡΙΤ. Ο φορολογικός συντελεστής που εφαρμόζεται στην υπεραξία είναι 15%.

Εισόδημα από επενδύσεις

Το εισόδημα από επενδύσεις που υπόκειται σε φόρο περιλαμβάνει τόκους δανείων, αποταμιεύσεων και λοιπών καταθέσεων, μερίσματα/μερίδια στα κέρδη, εισπράξεις με βάση την κατανομή των κερδών και λήψη από τα περιουσιακά στοιχεία και χρήση των υπηρεσιών της εταιρείας από τον ιδιοκτήτη της εταιρείας για προσωπικές ανάγκες, καθώς και τα έσοδα από ακίνητα.

Δεν καταβάλλεται φόρος στους τόκους που προέρχονται από αποταμιεύσεις σε σερβικά δηνάρια και σε κρατικά ομόλογα. Ως φορολογική βάση για όλα τα είδη εσόδων από επενδύσεις θεωρείται το συνολικό ακαθάριστο ποσό των εσόδων αυτών. Ο φορολογικός συντελεστής που εφαρμόζεται στα εισοδήματα από επενδύσεις είναι 15%.

Ο φορολογικός συντελεστής που ισχύει για το εισόδημα από ακίνητα είναι 20%.

Εισόδημα από δικαιώματα

Περιλαμβάνει έσοδα από πνευματικά δικαιώματα, δικαιώματα που σχετίζονται με δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και δικαιώματα βιομηχανικής ιδιοκτησίας.

Η φορολογική βάση είναι η διαφορά μεταξύ των ακαθάριστων εσόδων και των εξόδων που πραγματοποιεί ο φορολογούμενος για τη δημιουργία και τη διατήρηση του εισοδήματος. Το τυπικό κόστος χρησιμοποιείται για τη μείωση της φορολογητέας βάσης και είναι ίσο με το 50%, το 43% και το 34% του ακαθάριστου εισοδήματος, ανάλογα με το είδος των δικαιωμάτων. Ο φορολογικός συντελεστής που εφαρμόζεται στα έσοδα από δικαιώματα είναι 20% μετά την αφαίρεση του τυπικού κόστους.

Τροποποιήσεις 2023

Την 1η Ιανουαρίου 2023 ξεκίνησε η εφαρμογή του νέου Νόμου περί Φόρου Εισοδήματος Προσωπικού Χαρακτήρα και του Νόμου για τις εισφορές για την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση. Με τις τροποποιήσεις, το ποσοστό εισφορών για υποχρεωτική σύνταξη και αναπηρική ασφάλιση μειώθηκε από 25% σε 24%. Επίσης, αντί για το προηγούμενο 19.300,00 RSD που ήταν το μη φορολογητέο ποσό που χρησιμοποιήθηκε για τον καθορισμό της βάσης υπολογισμού του φόρου μισθού, αυξήθηκε σε 21.712,00 RSD και η επόμενη αύξησή του έχει προγραμματιστεί για την 1η Ιανουαρίου 2024.

Επιπλέον τα ανωτέρω, από την 1η Ιανουαρίου 2023, ο ετήσιος φόρος εισοδήματος των πολιτών καταβάλλεται μέσω αυτοφορολόγησης, δηλαδή των υπόχρεων του φόρου αυτού (όλα τα πρόσωπα που κατά το ημερολογιακό έτος απέκτησαν εισόδημα μεγαλύτερο του τριπλάσιου του μέσου ετήσιου μισθού) υποχρεούνται να υπολογίζουν αυτοτελώς τον φόρο επί των πραγματοποιηθέντων εισοδημάτων (για ποσό που υπερβαίνει το τριπλάσιο του μέσου ετήσιου μισθού) και να υποβάλλουν φορολογική δήλωση για τον φόρο που υπολογίζεται με αυτόν τον τρόπο.

Εισόδημα από αυτοαπασχόληση

Το εισόδημα από αυτοαπασχόληση περιλαμβάνει εισόδημα από επιχειρηματική δραστηριότητα και παροχή επαγγελματικών ή/και πνευματικών υπηρεσιών, καθώς και έσοδα από άλλες δραστηριότητες, εκτός εάν το εισόδημα αυτό φορολογήθηκε για άλλους λόγους ως εισόδημα από εργασία.

Από τις 31 Μαΐου 2013, το εισόδημα από τη γεωργία και τη δασοκομία κατηγοριοποιείται ως εισόδημα από επιχειρηματική εργασία (δηλαδή εισόδημα από αυτοαπασχόληση). Επιπλέον, κάθε φυσικό πρόσωπο που είναι εγγεγραμμένος υπόχρεος ΦΠΑ θεωρείται φορολογούμενος επί του εισοδήματος που αποκτάται από αυτοαπασχόληση. Εάν ένας ατομικός επιχειρηματίας αδυνατεί να τηρεί βιβλία ή σε περίπτωση ορισμένων άλλων δυσκολιών, θα ισχύει ο λεγόμενος φόρος «εφάπαξ».

Νέο σύστημα φορολόγησης για τους ελεύθερους επαγγελματίες

Επιπλέον από τον Ιανουάριο 2023 εισήχθη νέο σύστημα φορολόγησης για τους ελεύθερους επαγγελματίες. Το σύστημα προβλέπει δύο μοντέλα. Οι ελεύθεροι επαγγελματίες έχουν τη διακριτική ευχέρεια να επιλέξουν μοντέλο για τον προσδιορισμό του φορολογητέου εισοδήματος κατά την υποβολή φορολογικής δήλωσης. Η αλλαγή καθεστώτος επιτρέπεται σε τριμηνιαία βάση, και με τη χρήση αυτής της «στρατηγικής», με αποτέλεσμα οι ελεύθεροι επαγγελματίες που έχουν σημαντικό κύκλο εργασιών μόνο σε ορισμένα τρίμηνα, να μπορούν για εκείνα τα τρίμηνα στα οποία αποκτούν χαμηλότερα εισοδήματα, πρακτικά να αποφεύγουν την πληρωμή φόρων και εισφορών.

Σύμφωνα με το μοντέλο Α, το ποσό των 96.000 RSD θα είναι αφορολόγητο στο τριμηνιαίο επίπεδο στο οποίο υποβάλλεται η φορολογική δήλωση. Εάν ο ελεύθερος επαγγελματίας επιλέξει αυτό το μοντέλο, ο φορολογικός συντελεστής θα είναι 20%, επομένως κάθε ποσό που υπερβαίνει τις 96.000 RSD σε τριμηνιαία βάση θα φορολογείται με αυτόν τον συντελεστή. Επίσης, εάν ο ελεύθερος επαγγελματίας αποκτήσει τριμηνιαίο εισόδημα χαμηλότερο από 96.000 RSD, δεν θα έχει υποχρέωση καταβολής εισφορών για συνταξιοδοτική και αναπηρική ασφάλιση και ασφάλιση υγείας σε αυτό το τρίμηνο. Το ελάχιστο ποσό για την καταβολή εισφορών (εάν το εισόδημα είναι μεγαλύτερο από 96.000 RSD σε τριμηνιαία βάση) θα είναι 1.402 RSD το μήνα ή 4.206 RSD ανά τρίμηνο και τα ποσοστά καταβολής εισφορών θα είναι 24% για σύνταξη και ασφάλιση αναπηρίας και 10,3% για την υγεία.

Σύμφωνα με το μοντέλο Β, το τυποποιημένο κόστος ανέρχεται σε 19.300 RSD ανά μήνα ή 57.900 RSD ανά τρίμηνο. Στο ποσό αυτό θα πρέπει να προστεθεί το 34% των εσόδων που προέκυψαν κατά τη διάρκεια του τριμήνου, το οποίο δεν θα φορολογηθεί. Επομένως, για να αποκτηθεί η βάση φορολογίας, πρέπει να αφαιρεθεί ένα σταθερό 34% του εισοδήματος και

στη συνέχεια ένα ποσό 57.900 RSD από το εισόδημα που επιτυγχάνει ο ελεύθερος επαγγελματίας σε τριμηνιαία βάση. Σύμφωνα με αυτό το μοντέλο, ο φορολογικός συντελεστής είναι 10% και οι εισφορές θα καταβάλλονται επίσης στην ίδια βάση. Το ελάχιστο ποσό για την καταβολή εισφορών είναι 23.160 RSD το μήνα όταν πρόκειται για ασφάλιση σύνταξης και αναπηρίας, δηλαδή 4.206 RSD όταν πρόκειται για εισφορές ασφάλισης υγείας, και τα ποσοστά καταβολής εισφορών είναι τα ίδια με αυτά του μοντέλου Α (24% για σύνταξη και ασφάλιση αναπηρίας και 10,3% για την υγεία).

Με βάση τα στοιχεία που παρουσιάστηκαν, συνάγεται ότι το μοντέλο Α ωφελεί τις περιπτώσεις χαμηλού εισοδήματος. Είναι επίσης σημαντικό να σημειωθεί ότι οι ελεύθεροι επαγγελματίες που δεν αποφέρουν εισόδημα κατά την τριμηνιαία περίοδο δεν θα υποχρεωθούν να υποβάλουν φορολογική δήλωση.

Τέλος σημειώνεται ότι σύμφωνα με το Νόμο οι ελεύθεροι επαγγελματίες δεν έχουν δικαίωμα σε αναρρωτική άδεια, ενώ οι γυναίκες που εργάζονται ως ελεύθεροι επαγγελματίες δεν θα έχουν δικαίωμα σε άδεια μητρότητας μετ' αποδοχών. Επίσης, οι ελεύθεροι επαγγελματίες δεν θα μπορούν να προστατεύσουν τα εργασιακά τους δικαιώματα μέσω της συνδικαλιστικής οργάνωσης.

Νόμος περί «Πόθεν έσχες»

Σύμφωνα με ανακοίνωση του Υπουργού Οικονομικών της Σερβίας, κ. Sinisa Mali, ο εγκριθείς στις 29 Φεβρουαρίου του 2020 νόμος για το «πόθεν έσχες» και την επιβολή ειδικού φόρου στοχεύει, πρωτίστως, τα φυσικά πρόσωπα με τη μεγαλύτερη διαφορά μεταξύ νόμιμων κερδών και δαπανών. Μιλώντας στο σερβικό κοινοβούλιο, ο κ. Mali, είπε ότι η εφαρμογή του νόμου από τις 12 Μαρτίου 2021, αναμένεται να βελτιώσει την αποτελεσματικότητα της καταπολέμησης της διαφθοράς και θα αποτρέψει τη φοροδιαφυγή, όπως και τα παράνομα κέρδη.

Γ.3 Φορολόγηση Επιχειρήσεων

Νόμος περί φόρου εταιρικών κερδών

Σύμφωνα με το νόμο περί φόρου εταιρικών κερδών, φορολογούμενοι είναι : (1) κάθε εταιρεία, επιχείρηση ή άλλη νομική οντότητα που έχει συσταθεί με σκοπό την άσκηση επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, (2) κάθε άλλη νομική οντότητα που δεν ιδρύθηκε με σκοπό την απόκτηση κέρδους (μη κερδοσκοπικός οργανισμός), αλλά εφόσον κερδίζει εισόδημα από την πώληση προϊόντων στην αγορά ή την παροχή υπηρεσιών έναντι αμοιβής.

Συνεπώς οποιοδήποτε κέρδος που προέρχεται από επιχειρηματικές δραστηριότητες εντός του εδάφους της Δημοκρατίας της Σερβίας, υπόκειται σε φόρο εταιρικού κέρδους. Δηλαδή ένας φορολογούμενος, μη κάτοικος, φορολογείται για οποιοδήποτε κέρδος του, προϊόντος επιχειρηματικών δραστηριοτήτων του στο έδαφος της Δημοκρατίας της Σερβίας. Εκτός εάν υφίσταται διεθνής συμφωνία αποφυγής διπλής φορολογίας. Η χώρα μας και η Σερβία έχουν συνάψει ανάλογη συμφωνία αποφυγής διπλής φορολογίας.

Μόνιμη εγκατάσταση υφίσταται όταν ένας μη-κάτοικος ασκεί επιχειρηματικές δραστηριότητες, όπως μέσω υποκαταστήματος, εργοστασίου, γραφείου αντιπροσωπείας, ορυχείου (ή άλλου τόπου εκμετάλλευσης φυσικών πόρων).

Κεφαλαιακά κέρδη και ζημίες

Τα κεφαλαιακά κέρδη και ζημίες επηρεάζουν τη φορολογική βάση, καθώς περιλαμβάνονται στο φορολογητέο κέρδος. Ένα κεφαλαιουχικό κέρδος είναι οποιοδήποτε εισόδημα εισπράττει ένας φορολογούμενος από την πώληση δικαιωμάτων επί ακινήτων, πνευματικής και βιομηχανικής ιδιοκτησίας, συμμετοχικού κεφαλαίου στο κεφάλαιο νομικών προσώπων, μετοχών ή άλλων τίτλων που αγοράζονται από “ανοικτά” επενδυτικά κεφάλαια. Αν η διαφορά είναι αρνητική, το ποσό αποτελεί κεφαλαιουχική ζημία. Οι κεφαλαιακές απώλειες μπορούν να αντισταθμιστούν από τα κεφαλαιακά κέρδη κατά τα επόμενα πέντε έτη, αρχής γενομένης από το φορολογικό έτος από το οποίο προέρχονται.

Φορολογικός συντελεστής

Ο συντελεστής φόρου για τα εταιρικά κέρδη ανέρχεται σε 15%.

Η φορολογική περίοδος για την οποία υπολογίζεται και καταβάλλεται φόρος είναι η οικονομική χρήση, η οποία συνήθως ταυτίζεται με το ημερολογιακό έτος. Ο υπολογισμός και η καταβολή φόρου εταιρικού κέρδους πραγματοποιείται με την ακόλουθη διαδικασία:

Κάθε φορολογούμενος που προβαίνει σε έναρξη λειτουργίας μιας επιχείρησης κατά τη διάρκεια του έτους, υποχρεούται να υποβάλει φορολογική δήλωση στις Σερβικές φορολογικές Αρχές εντός 15 ημερών από την ημερομηνία καταχώρισης της σε αυτές. Η φορολογική δήλωση πρέπει να υποβληθεί εντός 180 ημερών από τη λήξη της περιόδου για την οποία υπολογίζεται ο φόρος (φορολογικό έτος).

Το φορολογικό έτος συνήθως συμπίπτει με το ημερολογιακό, εκτός εάν κατ'εξαιρεση, ζητηθεί άλλη περίοδος 12 μηνών και ληφθεί σχετική έγκριση από το Υπουργείο Οικονομικών. Εάν εγκριθεί, αυτή η διαφορετική οικονομική χρήση, θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί τουλάχιστον για 5 συνεχόμενα έτη.

Δεδομένου ότι το ποσό που πρέπει να καταβληθεί για το φόρο επί των κερδών υπολογίζεται μόνο μετά το τέλος της φορολογικής περιόδου, ο φορολογούμενος υποχρεούται να προκαταβάλλει μηνιαίες προκαταβολές κατά τη διάρκεια του έτους, βάσει της φορολογικής δήλωσης του προηγούμενου έτους. Εάν ο φορολογούμενος έχει πληρώσει εκ των προτέρων λιγότερο φόρο από αυτόν που θα έπρεπε να καταβάλει σύμφωνα με τη φορολογική δήλωση του, οφείλει να καλύψει τη διαφορά πριν από την υποβολή της φορολογικής δήλωσης. Στην αντίθετη περίπτωση όπου ο φορολογούμενος έχει καταβάλει εκ των προτέρων περισσότερους φόρους από αυτούς τελικά που θα έπρεπε να έχει καταβάλει σύμφωνα με τη φορολογική του δήλωση, το επιπλέον καταβληθέν ποσό θεωρείται προκαταβολή για την επόμενη φορολογική περίοδο ή επιστρέφεται στον φορολογούμενο κατόπιν αιτήσεώς του.

Σε περίπτωση ζημίας, υφίσταται δυνατότητα διαδοχικών μεταφορών αυτής για πέντε έτη.

Φορολογικά κίνητρα

Ο νόμος περί φόρου εταιρικών κερδών προβλέπει φορολογικά κίνητρα υπό μορφή:

- φορολογικών απαλλαγών για μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς και επιχειρήσεις,
- φορολογικών απαλλαγών για επενδύσεις ύψους ανώτερου του ενός εκατομμύριου δηναρίων, σε πάγια στοιχεία ενεργητικού μιας εταιρείας ή όπου απασχολείται συγκεκριμένος αριθμός νέων εργαζομένων (τουλάχιστον 100).

Γ.4 Ειδικότεροι φόροι

Φόρος προστιθέμενης αξίας

Ο νέος Κανονισμός για τον Φόρο Προστιθέμενης Αξίας (Αρ. 37/2021) ισχύει από την 1η Ιουλίου 2021. Ο Κανονισμός αυτός έχει ενσωματώσει όλα τα υπάρχοντα σχετικά νομοθετήματα, τα οποία όμως υπέστησαν σημαντικές αλλαγές και αφορούν, κυρίως, τα ακόλουθα πεδία: φορολόγηση του εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών στον τομέα των κατασκευών, προσδιορισμό της φορολογικής βάσης και επακόλουθες μεταβολές της, διαδικασία χρήσης φορολογικών απαλλαγών, ολική ή μερική μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων, τιμολόγηση, τήρηση λογιστικών βιβλίων και δήλωση στοιχείων ΦΠΑ, καθορισμό διαφημιστικού υλικού, επιχειρηματικών δειγμάτων και άλλων δώρων μικρής αξίας κ.λπ.

Ο γενικός συντελεστής ΦΠΑ για φορολογητέα πώληση αγαθών και υπηρεσιών ή εισαγωγή αγαθών είναι 20%. Ειδικός συντελεστής ΦΠΑ 8% εφαρμόζεται στην πώληση και στην εισαγωγή αγαθών, όπως ο άρτος και άλλα συναφή προϊόντα αρτοποιητικής, το γάλα και τα γαλακτοκομικά προϊόντα, το αλεύρι, η ζάχαρη, τα φάρμακα, οι επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας κ.λπ.

Οι φορολογούμενοι ΦΠΑ με φορολογητέο εισόδημα κατά τους προηγούμενους 12 μήνες άνω των 50 εκατ. RSD, πρέπει να υποβάλουν μηνιαία δήλωση ΦΠΑ εντός 15 ημερών μετά το τέλος του μήνα. Οι φορολογούμενοι ΦΠΑ με φορολογητέο εισόδημα κατά τους προηγούμενους 12 μήνες κάτω από 50 εκατ. RSD πρέπει υποβάλλουν τριμηνιαία δήλωση εντός 15 ημερών μετά το τέλος της φορολογικής περιόδου.

Επιστροφή ΦΠΑ

Ένας αλλοδαπός φορολογούμενος δικαιούται να ζητήσει την επιστροφή του ΦΠΑ για την πώληση κινητών αγαθών και υπηρεσιών στη Δημοκρατία της Σερβίας εάν: 1). Ο ΦΠΑ για την πώληση αγαθών και υπηρεσιών δηλώνεται στο τιμολόγιο που καταβλήθηκε. 2). Το ποσό του ΦΠΑ για το οποίο ζητείται επιστροφή είναι μεγαλύτερο των 200 ευρώ, σε ισοδύναμο RSD-δηναρίων, με τη μέση συναλλαγματική ισοτιμία της Εθνικής Τράπεζας της Σερβίας.

Προβλέπονται δε συγκεκριμένες προϋποθέσεις σύμφωνα τις οποίες ένας φορολογούμενος δικαιούται έκπτωσης του ΦΠΑ επί των εισροών για αγαθά και υπηρεσίες. Δηλαδή δεν υφίσταται έκπτωση ΦΠΑ στον φορολογούμενο που δεν πραγματοποιεί πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών στη Δημοκρατία της Σερβίας, αλλά παρέχει αποκλειστικά υπηρεσίες μεταφοράς αγαθών που απαλλάσσονται από τη φορολογία ή εκτελεί αποκλειστικά μεταφορές επιβατών που υπόκεινται σε ατομική φορολόγηση της μεταφοράς.

Η επιστροφή του ΦΠΑ στους ξένους φορολογούμενους υπόκειται στον κανόνα της αμοιβαιότητας⁵.

Υποχρεωτική Εφαρμογή του Ηλεκτρονικού Τιμολογίου για τον Δημόσιο Τομέα.

Σε συνέχεια νεώτερης τροποποίησης του Νόμου για την Ηλεκτρονική Τιμολόγηση, η υποχρέωση εφαρμογής της για το δημόσιο τομέα, αντί της 1ης Ιανουαρίου 2022 αναβλήθηκε για την 1η Μαΐου 2022.

⁵ βλ. https://www.nbs.rs/internet/english/18/18_3/ForeignInvestorsGuide.pdf

Σημειώνεται ότι σύμφωνα με τις διατάξεις, οι φορείς του δημόσιου τομέα έχουν την υποχρέωση να εκδίδουν αλλά και να λαμβάνουν ηλεκτρονικά τιμολόγια. Αυτό συνεπάγεται ότι και οι φορείς του ιδιωτικού τομέα, έχουν την υποχρέωση έκδοσης ηλεκτρονικών τιμολογίων προς υποκείμενα νομικά πρόσωπα του δημόσιου τομέα.

Νέος Κανονισμός Ειδικού Φόρου Κατανάλωσης

Οι τροποποιήσεις σχετικά με τους ειδικούς φόρους κατανάλωσης τέθηκαν σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2022. Σύμφωνα με τους νέους κανονισμούς, οι αιτήσεις έκπτωσης ειδικού φόρου κατανάλωσης υποβάλλονται σε ηλεκτρονική μορφή. Επί πλέον δίνεται η δυνατότητα και σε φυσικά πρόσωπα να υποβάλλουν αίτηση για την έκπτωση του ειδικού φόρου κατανάλωσης στα καύσιμα θέρμανσης. Ο Κανονισμός αφορά τα προϊόντα που αναφέρονται στο άρθρο 9, παρ. 1, περιπτώσεις 3-7 του νόμου περί ειδικών φόρων κατανάλωσης (βλ. <https://agora.mfa.gr/infofiles-menu/infofile/78566>).

Υποχρεώσεις εργοδότη: Μισθοδοσία / κοινωνική ασφάλιση

Ο εργοδότης υποχρεούται να υπολογίσει, να πληρώσει και να παρακρατήσει:

- φόρο μισθών με συντελεστή 10% (εξαιρουμένου του αφορολόγητου-βλ. ανωτέρω)
- εισφορές κοινωνικής ασφάλισης για λογαριασμό του εργαζομένου αλλά και του εργοδότη με συνολικό ποσοστό 37,3% (14% + 11,5% για ασφάλιση σύνταξης και αναπηρίας, 5,15% + 5,15% για ασφάλιση υγείας και 0,75% + 0,75% για ασφάλιση ανεργίας, συν 0,75%) .

Φόρος μεταβίβασης

Επιβάλλεται φόρος ύψους 2,5% στις συναλλαγές που αναφέρονται στον νόμο περί φόρων ιδιοκτησίας, υπό την προϋπόθεση ότι δεν ισχύει ΦΠΑ (π.χ. ακίνητη περιουσία, πνευματική ιδιοκτησία, μεταχειρισμένα αυτοκίνητα-οχήματα, αεροσκάφη).

Φόρος ακίνητης περιουσίας

Επιβάλλεται φόρος ύψους 0,4% επί της εύλογης αγοραίας αξίας των ιδιοκτησιακών ακινήτων υπό την προϋπόθεση ότι το ακίνητο αποτιμάται στα λογιστικά βιβλία στην εν λόγω εύλογη αγοραία αξία, εκτός από το πρώτο και το τελευταίο έτος εφαρμογής της πολιτικής αποτίμησης της εύλογης αξίας. Κατά τα έτη αυτά, ο φόρος βάσης θα είναι, ανάλογος με τον τύπο της ακίνητης περιουσίας, η δε τιμή καθορίζεται με την εφαρμογή της μέσης τιμής του τετραγωνικού μέτρου (όπως καθορίζεται από τον δήμο για τη σχετική ζώνη, ή την αξία υπολοίπου στα λογιστικά βιβλία ή την αξία κτήσης).

Επαναπατρισμός κερδών και αποχώρηση από την εταιρεία.

Για κάθε επενδυτή, είναι σημαντικό να λαμβάνει υπόψη τις δυνατότητες μεταφοράς των κερδών πίσω στην πατρίδα του, όπως επίσης να αναλογίζεται και τις υπάρχουσες διαδικασίες και επιλογές σε περίπτωση που θέλει να πουλήσει ή να ρευστοποιήσει την επιχείρηση.

Αναφορικά με τον επαναπατρισμό των κερδών, τα μερίσματα που αναλογούν στους ξένους επενδυτές υπόκεινται σε 20 % φόρο, εκτός αν αυτό ορίζεται διαφορετικά από τις διμερείς συνθήκες. Βασιζόμενοι στις διμερείς συνθήκες με πολλές ευρωπαϊκές χώρες, ο μέγιστος φορολογικός συντελεστής φτάνει το 15%, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις, αγγίζει μόλις το 5%

(πχ Ηνωμένο Βασίλειο, Ελλάδα, Ολλανδία), υπό την προϋπόθεση ότι ο αποδέκτης του μερίσματος έχει στην κατοχή του τουλάχιστον το 25% των μετοχών της εταιρείας.

Επίσης, πρέπει να σημειωθεί ότι συναλλαγές μεταξύ θυγατρικών εταιρειών και των συνδεδεμένων με αυτήν οντοτήτων, (πχ εταιρεία παροχής συμβουλευτικών ή άλλων υπηρεσιών, επιχειρήσεις αγοράς ή ενοικίασης εξοπλισμού) υπόκεινται σε τιμολόγηση μεταβίβασης, δηλαδή θα πρέπει να πραγματοποιούνται υπό συνθήκες πλήρους ανταγωνισμού.

Επιπρόσθετα, δεν υπάρχει φόρος μεταβίβασης σε περίπτωση πώλησης μετοχών σε μία σερβική εταιρεία. Παρόλα αυτά, τα κεφαλαιακά κέρδη που προέρχονται από τέτοιου είδους πώληση, εφόσον υπάρχουν, δύναται να υπόκεινται σε φόρο της τάξεως του 20%. Σε σπάνιες περιπτώσεις, οι φορολογικές αρχές μπορούν να αποφασίσουν πως η πώληση μετοχών έχει ουσιαστικά το ίδιο αποτέλεσμα με την μεταφορά πραγματικής ιδιοκτησίας η οποία ανήκει στην εταιρεία-στόχο (συνήθως όταν η επιχείρηση δεν έχει κάποια ενεργή δραστηριότητα), οδηγώντας εν τέλει στην φορολόγηση της πραγματικής μεταφοράς, με φορολογικό συντελεστή 2,5%.

Αξίζει να αναφερθεί πως ο επαναπατρισμός περιουσιακών στοιχείων σε περίπτωση ρευστοποίησης της εταιρείας υπόκειται σε εκκαθάριση όλων των υποχρεώσεων απέναντι στους πιστωτές, συμπεριλαμβανομένου των φορολογικών. Το πλεόνασμα εκκαθάρισης φορολογείται σύμφωνα με τον τρόπο φορολόγησης των μερισμάτων. Η ευθύνη των μετόχων για τυχόν εκκρεμούσες υποχρεώσεις στην περίπτωση εθελοντικής ρευστοποίησης, περιορίζεται στην αξία του πλεονάσματος εκκαθάρισης που έλαβαν.

Εάν η εταιρεία βρεθεί σε κατάσταση χρεοκοπίας, τότε ρευστοποιείται με διαδικασία πτώχευσης υπό την επίβλεψη του διαχειριστή πτωχεύσεως, ο οποίος διορίζεται από το δικαστήριο και επιτηρεί την ρευστοποίηση περιουσιακών στοιχείων και την εκκαθάριση του χρέους της εταιρείας. Οι μέτοχοι δεν έχουν καμία ευθύνη απέναντι στους πιστωτές, εξαιρουμένης της περίπτωσης που αυτό οριστεί από το δικαστήριο, γεγονός το οποίο είναι εξαιρετικά σπάνιο να συμβεί στην πράξη.

Οι παραπάνω διαδικασίες και περιορισμοί (ρευστοποίηση και πτώχευση) δεν εφαρμόζονται σε περίπτωση που κλείσει μόνο ένα υποκατάστημα, καθώς ο ιδρυτής παραμένει υπεύθυνος για οποιεσδήποτε τυχόν εκκρεμούσες υποχρεώσεις. Η διαδικασία είναι αρκετά απλή και σύντομη και παράλληλα, η μεταφορά περιουσιακών στοιχείων λόγω της διακοπής των δραστηριοτήτων του υποκαταστήματος, δεν φέρει, σε γενικές γραμμές, κάποια φορολογική επιβάρυνση.

Γ.5. Δασμοί - Δασμολόγιο

Το Δασμολόγιο είναι διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://www.carina.rs/en/business-community/CustomsTariff.html>

Χρήσιμες και αναλυτικές πληροφορίες μπορούν να αντληθούν και από την Ευρωπαϊκή Βάση Δεδομένων Access2Markets: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/home#my-trade-assistant>

Συμφωνίες Ελευθέρων Συναλλαγών

Ως γνωστό, οι διεθνείς συμφωνίες ελευθέρων συναλλαγών (Σ.Ε.Σ.), διμερείς και πολυμερείς, δημιουργούν τις προϋποθέσεις για ένα ευνοϊκότερο εμπορικό καθεστώς μεταξύ των συμβαλλομένων χωρών. Τα εμπορεύματα τους είναι ανταγωνιστικότερα, καθότι αποκτούν προτιμησιακή καταγωγή και ελλείπει δασμών, οι τιμές τους είναι πιο προσιτές για τους καταναλωτές τους. Για τους λόγους αυτούς, η Δημοκρατία της Σερβίας έχει συνάψει σημαντικές διεθνείς συμφωνίες ελευθέρων συναλλαγών:

- i. Συμφωνία Σταθεροποίησης Σύνδεσης και Ενδιάμεση Συμφωνία για το Εμπόριο με την ΕΕ (2008)
- ii. Κεντρο-Ευρωπαϊκή Συμφωνία Ελεύθερου Εμπορίου ή ΚΕΣΕΕ –CEFTA- (2006)
- iii. Συμφωνία Ελεύθερων Συναλλαγών με την Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ/ΕFTA)
- iv. Ε. Συμφωνία Ελεύθερων Συναλλαγών με τη Λευκορωσία (2009)
- v. Συμφωνία Ελεύθερων Συναλλαγών με την Ευρασιατική Οικονομική Ένωση /EAEU (2019)
- vi. Συμφωνία Ελεύθερων Συναλλαγών με το Καζακστάν (2010)
- vii. Σύστημα Γενικευμένων Προτιμήσεων (ΣΓΠ) με τις Η.Π.Α (2005)
- viii. Συμφωνία Ελεύθερων Συναλλαγών με την Τουρκία (2009)
- ix. Συμφωνία Ελεύθερων Συναλλαγών με τη Ρωσία (2000)

Όσον αφορά την τελευταία αυτή ΣΕΣ, εφόσον η προσπιθέμενη αξία των σερβικών προϊόντων υπερβαίνει το 50%, αυτά εισάγονται στην ρωσική αγορά χωρίς την επιβολή τελωνειακών δασμών. Επίσης, μέσω της Σ.Ε.Σ. με την Τουρκία, τα ημι-επεξεργασμένα σερβικά προϊόντα μπορούν να εξαγονται στις Ρωσία, Τουρκία και χώρες ΚΕΣΕΕ (CEFTA), είτε αδασμολόγητα, είτε απολαμβάνοντας προτιμησιακούς δασμούς. Ως εκ τούτου, εταιρείες που επενδύουν στη χώρα, έχουν τη δυνατότητα αφορολόγητων εξαγωγών σε μεγάλη ποικιλία προϊόντων σε αγορές της ΕΕ, της Ρωσίας, της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, αλλά και των ΗΠΑ.

Γ.6 Ειδικές Οικονομικές ζώνες (FTZ)

Υπάρχουν 15 ελεύθερες ζώνες (Ε.Ζ.) στη Δημοκρατία της Σερβίας, στις οποίες μπορούν να πραγματοποιούνται παραγωγικές δραστηριότητες και υπηρεσίες με συγκεκριμένα πλεονεκτήματα: Subotica, Pirof, Zrenjanin, Novi Sad, Kragujevac, Šabac, Užice, Svilajnac, Smederevo, Kruševac, Apatin, Vranje, Priboj, Belgrade and Šumadija. Η Κυβέρνηση της Σερβίας αποφάσισε, μάλιστα, την επέκταση των ελεύθερων ζωνών στο Krusevac (κατά 16 εκτάρια και 84 άρια) και στο Kragujevac - "Šumadija" (κατά 6 εκτάρια και 10 άρια). Ως γνωστό, οι Ε.Ζ. προσφέρουν διάφορα φορολογικά πλεονεκτήματα και οφέλη για τις εταιρείες που τις επιλέγουν, όπως:

Ι. Δημοσιονομικά οφέλη:

- Εξαιρέση ΦΠΑ κατά την είσοδο αγαθών στην ελεύθερη ζώνη, καθώς και στις μεταφορές ή και άλλες υπηρεσίες που συνδέονται άμεσα με αυτή την είσοδο αγαθών
- Εξαιρέση από την καταβολή ΦΠΑ για το εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών στην ελεύθερη ζώνη

- Απαλλαγή από την καταβολή ΦΠΑ για το εμπόριο αγαθών μεταξύ χρηστών δύο ελεύθερων ζωνών
- Οι χρήστες ελεύθερων ζωνών που εκτελούν παραγωγικές δραστηριότητες στη ζώνη απαλλάσσονται από την καταβολή ΦΠΑ σχετικά με την κατανάλωση ενέργειας
- Απαλλαγή από την καταβολή τελωνειακών δασμών και άλλων εισαγωγικών δασμών για εμπορεύματα που προορίζονται για την κατασκευή εγκαταστάσεων στην ελεύθερη ζώνη (πρώτες ύλες, εξοπλισμός, κατασκευές/υλικά)
- Κίνητρα τοπικής αυτοδιοίκησης (πχ απαλλαγή από ορισμένα τοπικά τέλη και φόρους).

II. Λοιπά οφέλη

- Οικονομικά οφέλη (ελεύθερη κυκλοφορία κεφαλαίων, κερδών και μερισμάτων)
  - Αποτελεσματική διαχείριση, μέσω “υπηρεσιών μιας στάσης” (one-stop-shop)
  - Απλές και ταχείς τελωνειακές διαδικασίες (κάθε ζώνη διαθέτει Γραφείο Τελωνειακής Διοίκησης)
  - Ένα σύνολο υπηρεσιών διατίθεται στους χρήστες με προτιμησιακούς όρους (μεταφορά, φόρτωση, επαναφόρτωση, μεταφορά εμπορευμάτων, υπηρεσίες αποστολής, ασφάλιση και αντασφάλιση, τραπεζικές υπηρεσίες κ.λπ.)
  - Οι εξαγωγές ή εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών από/προς τη ζώνη και οι εισαγωγές αγαθών είναι απεριόριστη και δεν υπόκεινται σε ποσοτικούς περιορισμούς.
- Όμως:
- Ο έλεγχος των εμπορευμάτων πραγματοποιείται από την τελωνειακή αρχή και οι χρήστες της ζώνης είναι υποχρεωμένοι στη διατήρηση των κατάλληλων αρχείων των εμπορευμάτων.
  - Τα εμπορεύματα που εισάγονται ή εξάγονται από μια ελεύθερη ζώνη αντιμετωπίζονται ως τελωνειακά εμπορεύματα.
  - Εμπορεύματα από τις ελεύθερες ζώνες που απελευθερώνονται για ελεύθερη κυκλοφορία στο έδαφος της Δημοκρατίας της Σερβίας, υπόκεινται στην καταβολή τελωνειακών δασμών και άλλων εισαγωγικών δασμών .

Δ. ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Δ.1 Αναπτυξιακός Νόμος - Κίνητρα Επενδύσεων

α. Νομοθεσία για τις Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (Α.Ξ.Ε.)

Το νομικό πλαίσιο που αφορά τις ξένες επενδύσεις (Α.Ξ.Ε.) περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, τους ακόλουθους νόμους: (i) Νόμο περί Επενδύσεων, (ii) Νόμο για τις Ελεύθερες Ζώνες, (iii) Νόμο για τις πράξεις συναλλάγματος, (iv) Νόμο για τις συναλλαγές Διεθνούς Εμπορίου, (v) Νόμο περί τελωνείων, (vi) Νόμο περί ιδιωτικοποίησης, (vii) Νόμο περί προστασίας του ανταγωνισμού, (viii) Νόμο περί ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων, (ix) Νόμο περί εταιρειών, (x) Νόμο περί κεφαλαιαγορών, (xi) Νόμο περί εξαγοράς μετοχικών εταιρειών, (xii) Νόμο περί διαδικασίας εγγραφής ενώπιον του οργανισμού μητρώων επιχειρήσεων, (xiii) Νόμο περί συμπράξεων δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, (xiv) Νόμο περί Ασφάλισης, (xv) Νόμο περί Πτώχευσης, (xvi) Νόμο περί Τυχερών Παιγνίων και (xvii) Νόμο για την Ενέργεια.

Τόσο οι ξένες όσο και οι εγχώριες επενδύσεις στη Σερβία διέπονται από το Νόμο περί επενδύσεων (ΝΠΕ). Ένας μεσο-μακροπρόθεσμος στόχος των Σερβικών Αρχών είναι να δημιουργηθεί ένα νομικό σύστημα συμβατό με τη νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως πρώτο βήμα προς τη μελλοντική ένταξη της χώρας στην Ε.Ε. Το παρόν νομικό πλαίσιο για επενδύσεις στη Δημοκρατία της Σερβίας προβλέπεται στον Νόμο περί Επενδύσεων (<http://www.sec.gov.rs/index.php/en/news/actual/606-the-republic-of-serbia-assembly-adopted-new-investment-fund-legislation>), ο οποίος ορίζει τις αρμόδιες οντότητες για την παροχή επενδυτικής υποστήριξης, τις διαδικασίες και κριτήρια παροχής ανάλογων υπηρεσιών στους επενδυτές.

Οι συναρμόδιοι φορείς, ανάλογα με το αντικείμενο, για τις επενδύσεις είναι: (i) Υπουργείο Εξωτερικών (www.mfa.gov.rs), (ii) Υπουργείο Οικονομικών (www.mfin.gov.rs), (iii) Υπουργείο Οικονομίας (www.privreda.gov.rs), (iv) Υπουργείο Δημόσιας Διοίκησης και Τοπικής Αυτοδιοίκησης (www.mduls.gov.rs), (v) Υπουργείο Εμπορίου (www.must.gov.rs), Σερβική Υπηρεσία Ανάπτυξης (www.ras.gov.rs), (vii) Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο της Σερβίας (www.pks.rs), (viii) Επιτροπή Ελέγχου Κρατικών Ενισχύσεων (www.kkdp.gov.rs) και (ix) Επιτροπή για την Προστασία του Ανταγωνισμού (www.kzk.org.rs) κά.

β. Αρμόδιος κρατικός φορέας και προμηθευτές επενδυτών

Ο σημαντικότερος κυβερνητικός φορέας για την υποστήριξη ξένων επενδύσεων είναι ο Οργανισμός Ανάπτυξης της Σερβίας- "Development Agency of Serbia-DAS" ("RAS"- <https://ras.gov.rs/en>). Η κύρια δραστηριότητα του είναι η παροχή στήριξης σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις και επιχειρηματίες, υποστηρίζοντας τις άμεσες επενδύσεις και προωθώντας τις εξαγωγές κλπ. Η βάση δεδομένων του RAS συμπεριλαμβάνει τις διαθέσιμες τοποθεσίες για επενδύσεις, συμπεριλαμβανομένων των γενικότερων πληροφοριών, ενημέρωση για χερσαίες εκτάσεις και κατασκευές, την κυριότητα, το νομικό καθεστώς και την υποδομή –βλ. βάση δεδομένων για τοποθεσίες RAS - <https://serbia-locations.rs/locations-srb/>.

Η δε βάση δεδομένων προμηθευτών RAS- (<http://serbia-locations.rs/suppliers-eng>) περιλαμβάνει τις εταιρείες στη Σερβία που παρέχουν πρώτες ύλες, αγαθά και υπηρεσίες προς επενδυτές στη Σερβία (βλ. στοιχεία επικοινωνίας RAS, www.ras.gov.rs).

γ. Επενδυτικά κίνητρα

Η Κυβέρνηση της Σερβίας προσφέρει χρηματοδοτική στήριξη και φοροαπαλλαγές σε έργα στους τομείς της μεταποίησης, του διεθνούς εμπορίου υπηρεσιών, Έρευνας & Ανάπτυξης (R&D) και των ξενοδοχειακών υπηρεσιών ή σε περιοχές αρμοδιότητας της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, όπου υπάρχουν ιαματικά λουτρά (sra). Το σχετικό νομοθετικό πλαίσιο περιλαμβάνεται στο “Διάταγμα για Όρους και Προϋποθέσεις Προσέλκυσης Άμεσων Επενδύσεων”⁶

Οι φορολογικές απαλλαγές ή ελαφρύνσεις αφορούν επενδυτές που προσλαμβάνουν άνω των 100 υπαλλήλων και επενδύουν περισσότερα από 8,3 εκατ. ευρώ (1 δις. δηνάρια). Επενδυτές που προσλαμβάνουν άτομα εγγεγραμμένα στον Εθνικό Οργανισμό Ανεργίας για περισσότερο από 6 μήνες, μπορούν να τύχουν αισθητής μείωσης φόρων: πχ 1-9 νέες θέσεις εργασίας: μείωση κατά 65% / 10-99 νέες θέσεις εργασίας: -70% μείωση / 100+ νέες θέσεις εργασίας: -75% μείωση.

Τα κεφάλαια που διατίθενται για επενδύσεις ιδιαίτερης σημασίας αφορούν τη χρηματοδότηση των αναγκών των επενδυτών αναφορικά με τις υποδομές, δικές τους ή της περιοχής, οι οποίες περιλαμβάνουν, κυρίως, την απόκτηση γης και άλλων ακινήτων, τον εξοπλισμό, καθώς και την αποκατάσταση οικολογικών ζημιών που προκλήθηκαν κατά την περίοδο που προηγήθηκε της επένδυσης. Επίσης, η εισαγωγή εξοπλισμού που αντιπροσωπεύει την συνεισφορά ξένου επενδυτή στο συνολικό σχέδιο, απαλλάσσεται από τελωνειακούς δασμούς και άλλους εισαγωγικούς δασμούς. Η απαλλαγή αυτή δεν ισχύει για τα οχήματα επιβατών, τα μηχανήματα ψυχαγωγίας και τυχερών παιχνιδιών. Οι Επιλέξιμες δαπάνες λαμβάνονται υπόψη κατά την αξιολόγηση της αξίας μιας επένδυσης με σκοπό τη χορήγηση κινήτρων. Πρόκειται για επενδύσεις σε ενσώματα και άυλα περιουσιακά στοιχεία από την ημερομηνία υπογραφής της συμφωνίας έως την προθεσμία για την υλοποίηση του έργου. Επιλέξιμες δαπάνες είναι επίσης το κόστος των ακαθάριστων αποδοχών για νέες θέσεις εργασίας που δημιουργήθηκαν, σε σχέση με το σχέδιο, κατά τη διάρκεια δύο ετών μετά την επίτευξη της προβλεπόμενης πλήρους απασχόλησης.

Οι χρήστες των επενδυτικών κινήτρων πρέπει να παρέχουν τουλάχιστον 25% συμμετοχή στις επιλέξιμες δαπάνες από τους δικούς τους πόρους ή από άλλες πηγές, οι οποίες δεν περιέχουν κρατική συνεισφορά.

Ο επενδυτής πρέπει να παραμείνει στον ίδιο τόπο όπου πραγματοποιείται η επένδυση για τουλάχιστον 5 έτη μετά την υλοποίηση της (μεγάλες επιχειρήσεις) ή τουλάχιστον 3 έτη (μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις). Δεν επιτρέπεται να μειώσει τον αριθμό εργαζομένων μετά την εφαρμογή του επενδυτικού σχεδίου κατά τις προαναφερθείσες περιόδους.

Οι Προθεσμίες υλοποίησης των επενδυτικών σχεδίων και της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας κυμαίνονται από 3 έως και 5 έτη από την ημερομηνία υπογραφής της σύμβασης παροχής κινήτρων (ενδέχεται να παραταθεί).

Εκτός από τις συγκεκριμένες μορφές βοήθειας, υπάρχουν και κίνητρα σε τοπικό επίπεδο. Ο αριθμός τους και η αξία τους ποικίλλει στις διάφορες τοπικές αυτοδιοικήσεις. Τα σημαντικότερα κίνητρα αυτής της κατηγορίας είναι η απαλλαγή ή μείωση των τελών για οικοδομικές εκτάσεις, αμοιβής για την ανάπτυξη οικοδομήσιμων εκτάσεων ή τοπικών δημοτικών τελών (π.χ. αμοιβή για την κατακύρωση του ονόματος επιχείρησης).

⁶ <https://www.jpm.rs/wp-content/uploads/2017/02/New-Decree-on-Terms-and-Conditions-for-Attracting-Direct-Investments.pdf>

Ακολουθούν οι **κύριοι όροι και προϋποθέσεις** όταν υποβάλλεται από τους επενδυτές αίτηση για χορήγηση κινήτρων, σύμφωνα με τις τελευταίες τροποποιήσεις του **Μαΐου 2023**:

Ειδικότερα, αυξήθηκε όριο για την απαιτούμενη ελάχιστη επένδυση στα 300.000 ευρώ αντί για 100.000 ευρώ που ήταν το προηγούμενο όριο. Επίσης, το τροποποιημένο διάταγμα κατήργησε το μέχρι τώρα ισχύον καθεστώς διαίρεσης των περιφερειών της χώρας ανάλογα με το επίπεδο ανάπτυξης και, πλέον, η επικράτεια της Σερβίας χωρίζεται σε πέντε περιφέρειες: Περιφέρεια Βελιγραδίου, Περιφέρεια Βοϊβοντίνα, Περιφέρεια Sumadija και Δυτικής Σερβίας, Περιφέρεια Νότιας και Ανατολικής Σερβίας και Περιφέρεια Κοσσόβου.

Οι επενδυτές στην περιοχή του Βελιγραδίου μπορούν να λάβουν τις προβλεπόμενες επιδοτήσεις εάν η επένδυση ανέρχεται σε τουλάχιστον 500.000 ευρώ και απασχολεί τουλάχιστον 50 εργαζομένους, ενώ αυτό το όριο είναι χαμηλότερο για τη Βοϊβοντίνα, απαιτώντας επένδυση 400.000 ευρώ και δημιουργία 40 θέσεων εργασίας. Στις Περιφέρειες Sumadija και Δυτικής Σερβίας, Νότιας και Ανατολικής Σερβίας, καθώς και στο Κόσσοβο, το κράτος θα υποστηρίξει τα επενδυτικά σχέδια με κεφάλαιο τουλάχιστον 300.000 ευρώ και διασφαλίζουν την απασχόληση τουλάχιστον 30 νέων εργαζομένων για αόριστο χρονικό διάστημα.

Η νέα ρύθμιση προβλέπει επίσης ότι για επενδύσεις άνω των 5 εκατ. ευρώ, η προθεσμία ολοκλήρωσης του επενδυτικού σχεδίου είναι έως και 10 χρόνια από την ημερομηνία υποβολής της αίτησης για τη διάθεση κεφαλαίων.

Επίσης, προβλέπεται ότι οι επενδυτές θα μπορούν να λαμβάνουν ως επιστροφή το 20% των δικαιολογημένων δαπανών του ακαθάριστου μισθού ανά εργαζόμενο, μέχρι του ανώτατου ύψους των 2.000 ευρώ, ανά εργαζόμενο, εάν σκοπεύουν να επενδύσουν στην περιοχή του Βελιγραδίου. Για τους νέους εργαζόμενους στη Βοϊβοντίνα τα αντίστοιχα ποσά διαμορφώνονται σε 25% των δικαιολογημένων δαπανών του ακαθάριστου μισθού, με μέγιστο τα 3.000 ευρώ, ανά εργαζόμενο. Στις Περιφέρειες Sumadija και Δυτικής Σερβίας, Νότιας και Ανατολικής Σερβίας, καθώς και στο Κόσσοβο, οι επενδυτές θα δικαιούνται το 30% των δικαιολογημένων δαπανών των μικτών κερδών και το όριο είναι 5.000 ευρώ, ανά εργαζόμενο.

Η μέγιστη καταβολή ανά εργαζόμενο, που προέβλεπε το μέχρι τώρα ισχύον νομοθετικό πλαίσιο, ήταν 7.000 ευρώ ανά εργαζόμενο σε επιχειρήσεις εγκατεστημένες σε όσες περιφέρειες τοπικής αυτοδιοίκησης χαρακτηρίζονταν ως κατεστραμμένες περιοχές, ανάλογα με το επίπεδο ανάπτυξης.

Το τροποποιητικό διάταγμα αποδίδει ιδιαίτερη προσοχή στην ενίσχυση των τεχνολογιών με ελάχιστες επιπτώσεις στο περιβάλλον και ορίζεται σαφώς ότι τα επενδυτικά σχέδια που υποβάλλονται θα πρέπει να ενσωματώνουν προβλέψεις για ελάχιστες επιπτώσεις στο περιβάλλον από τη δραστηριότητα της εταιρείας.

Ειδικότερα ορίζεται ότι τεχνολογίες με ελάχιστες επιπτώσεις στο περιβάλλον είναι τεχνολογίες ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, αποθήκευση ηλεκτρικής και θερμικής ενέργειας, αντλίες θερμότητας, τεχνολογίες δικτύου, τεχνολογίες ανανεώσιμων καυσίμων μη βιολογικής προέλευσης, τεχνολογίες βιώσιμων εναλλακτικών καυσίμων, ηλεκτρολυτικές και κυψέλες καυσίμου, προηγμένες τεχνολογίες παραγωγής ενέργειας μέσω πυρηνικών διεργασιών με ελάχιστα απόβλητα από τον κύκλο του καυσίμου, τεχνολογίες δέσμευσης, χρήσης και αποθήκευσης άνθρακα και τεχνολογίες ενεργειακής απόδοσης που σχετίζονται με το ενεργειακό σύστημα.

6. Η Νομοθεσία περί Ανταγωνισμού

i) Γενικά

Σε περιπτώσεις συγχωνεύσεως εταιρειών, αλλαγής ιδιοκτησίας ή ίδρυσης κοινοπραξίας, για να αποφευχθεί μια πιθανή απειλή της λειτουργίας της ελεύθερης αγοράς, ισχύει ο νόμος περί ανταγωνισμού. Ο νόμος αυτός υποχρεώνει τις εταιρείες να ειδοποιούν το κράτος για παρεμφερείς πράξεις, εφόσον ισχύει μία από τις παρακάτω προϋποθέσεις:

1. το συνολικό παγκόσμιο ετήσιο εισόδημα των μελών σε περίπτωση συγκέντρωσης εταιρειών, έναντι του προηγούμενου επαγγελματικού έτους, να ξεπερνά τα 100 εκατ. ευρώ, ενώ τουλάχιστον ένα μέλος να έχει εισόδημα άνω των 10 εκατ. ευρώ στην σερβική αγορά, ή

2. το άθροισμα του συνολικού εισοδήματος του προηγούμενου επαγγελματικού έτους, δύο τουλάχιστον μελών σε συγκέντρωση εταιρειών στην σερβική αγορά, να ξεπερνά τα 20 εκατομμύρια ευρώ, ενώ τουλάχιστον δύο μέλη να έχουν εισόδημα άνω του 1 εκατομμυρίου ευρώ έκαστος, στην Σερβική αγορά κατά την ίδια περίοδο.

Για τους λόγους αυτούς συστάθηκε η Επιτροπή Προστασίας του Ανταγωνισμού, ώστε να ελέγχονται τέτοιου είδους περιπτώσεις, ήτοι κατά πόσο «απειλούν» την λειτουργία της σερβικής αγοράς. Η ειδοποίηση μιας εταιρείας προς την Επιτροπή πρέπει να υποβληθεί εντός 15 ημερών. Η τελευταία μπορεί να εγκρίνει την συνέχιση των εργασιών άνευ όρων, ή με όρους, είτε να μην την εγκρίνει.

ii) Περιοριστικές Συμφωνίες (restrictive agreements)

Οι περιοριστικές συμφωνίες, σε γενικές γραμμές, απαγορεύονται στη σερβική αγορά. Σε μερικές μάλιστα περιπτώσεις η συμπερίληψη περιοριστικών συμφωνιών κατά την συγχώνευση εταιρειών ή τη δημιουργία κοινοπραξίας, θεωρείται ως έγκλημα, και οι υπεύθυνοι έρχονται αντιμέτωποι με ποινές όπως αυτή της ακύρωσης. Τα δε μέλη δεν δύνανται να έχουν νομική προστασία των δικαιωμάτων τους μέσω συμφωνίας, ζημιών ή επιβολής, με την εξαίρεση των περιπτώσεων που τα θετικά αποτελέσματα περιοριστικής συμφωνίας ξεπερνούν τα αρνητικά. Δηλαδή εξαιρούνται της απαγόρευσης περιοριστικών συμφωνιών, αυτές που συνεισφέρουν στην βελτίωση της παραγωγής και του εμπορίου ή υποκινούν τεχνική ή οικονομική πρόοδο και προσφέρουν στους καταναλωτές μια αξιόλογη ποσότητα πλεονεκτημάτων.

iii) Έλεγχος της Κρατικής Βοήθειας

Η κρατική βοήθεια αποτελεί πραγματική ή εν δυνάμει δημόσια δαπάνη, ή μείωση δημόσιων εσόδων μέσω των οποίων ο δικαιούχος της εν λόγω βοήθειας αποκτά μια πιο ευνοϊκή θέση στην αγορά με αποτέλεσμα να προκαλεί (ή να κινδυνεύει να προκαλέσει) διαστρέβλωση του ανταγωνισμού της αγοράς. Παρ' όλο που οι σερβικοί κανονισμοί σχετικά με τον Νόμο του Ανταγωνισμού και τον έλεγχο κρατικής βοήθειας είναι σε μεγάλο μέρος εναρμονισμένοι με τον ευρωπαϊκό νόμο (ως γνωστό αποτελεί διαπραγματευτικό κεφάλαιο στην διαδικασία ένταξης στην ΕΕ), η Επιτροπή Προστασίας του Ανταγωνισμού και η Επιτροπή Ελέγχου Κρατικής Βοήθειας έχουν αμελητέα δράση σε αυτόν τον τομέα σε σύγκριση με τους σχετικούς ευρωπαϊκούς οργανισμούς.

Βάσει του Νόμου περί Ελέγχου της Κρατικής Βοήθειας, αυτή μπορεί να είναι:

1. επιτρεπόμενη κρατική βοήθεια, όπως κοινωνική βοήθεια ή βοήθεια δοθείσα για την αποκατάσταση ζημιών από καταστροφές που προέρχονται από φυσικά φαινόμενα και επικίνδυνες καταστάσεις,

2. μη επιτρεπτή κρατική βοήθεια, δηλαδή βοήθεια που διαστρεβλώνει (ή απειλεί προς διαστρέβλωση τον ανταγωνισμό της αγοράς, είτε έρχεται σε αντίθεση με διεθνείς συμφωνίες), και

3. Κρατική βοήθεια που μπορεί να θεωρηθεί επιτρεπτή αφού δίνεται πχ για την οικονομική ανάπτυξη υπανάπτυκτων περιοχών, για την πραγμάτωση έργων ιδιαίτερης σημασίας για την χώρα, για να διευκολύνει την ανάπτυξη συγκεκριμένων οικονομικών κλάδων, ως θεραπεία σε μια σοβαρή διαταραχή της οικονομίας, όταν τέτοιου είδους βοήθεια δεν διαταράσσει (ή απειλεί να διαταράξει) σοβαρά τον αγοραίο ανταγωνισμό κλπ).

Η κρατική βοήθεια χορηγείται μέσω οικονομικών υποκατάστατων, πχ δανείων με πιο ευνοϊκούς όρους από αυτούς της τραπεζικής αγοράς, φορολογικές ελαφρύνσεις, εξαιρέσεις από πληρωμές για χορηγίες, εγγυήσεων με πιο ευνοϊκούς όρους από αυτούς της αγοράς και με άλλους τρόπους.

Δικαιούχος κρατικής βοήθειας είναι κάθε νομικό ή φυσικό πρόσωπο που, στην επιχειρησιακή του δραστηριότητα, χρησιμοποιεί κρατική βοήθεια υπό οποιαδήποτε μορφή.

Η Επιτροπή Ελέγχου Κρατικής Βοήθειας ασκεί εκ των προτέρων έλεγχο κατά πόσο η γνωστοποιημένη κρατική βοήθεια είναι ή όχι επιτρεπτή. Επίσης, η Επιτροπή προβαίνει σε εκ των υστέρων έλεγχο για να βεβαιωθεί ότι η βοήθεια χορηγήθηκε μετά από έγκριση ή εάν γίνεται παράνομη χρήση της.

Ο χορηγός κρατικής βοήθειας φέρει την υποχρέωση της εκ των προτέρων γνωστοποίησης της ή ακόμη και αυτός που προτείνει τη βάση για την εκχώρηση κρατικής βοήθειας. Η κρατική βοήθεια γνωστοποιείται ως σχέδιο κρατικής ή ατομικής βοήθειας.

Δ.2 Καθεστώς Ιδιωτικοποιήσεων

Ο τελευταίος νόμος για τις ιδιωτικοποιήσεις τέθηκε σε ισχύ το 2014 (Επίσ. Εφημ. της Κυβ. της Σερβίας Αρ. 83/2014, 46/2015, 112/2015 και 20/2016⁷), με σκοπό να διορθώσει τα προηγούμενα λάθη και να φέρει πιο αποτελεσματικές επενδυτικές λύσεις, ώστε να δημιουργήσουν καλύτερες συνθήκες για οικονομική ανάπτυξη και κοινωνική σταθερότητα. Μερικά από τα βασικά του στοιχεία είναι τα ακόλουθα:

Μοντέλα Ιδιωτικοποιήσεων

Τα μοντέλα ιδιωτικοποίησης, σύμφωνα με το άρθρο 2 του νόμου είναι τα εξής: η πώληση κεφαλαίου, η πώληση περιουσιακών στοιχείων, η στρατηγική εταιρική σχέση και η δωρεάν μεταβίβαση κεφαλαίου.

Η Εφαρμογή της Ιδιωτικοποίησης

Ο νέος νόμος επέβαλε επίσης αλλαγές στην τιμή εκκίνησης για την πώληση κεφαλαίου ή περιουσιακών στοιχείων, οι οποίες δεν πρέπει να είναι χαμηλότερες από το μισό της εκτιμώμενης αξίας του κεφαλαίου ή των περιουσιακών στοιχείων. Επιπλέον, η νέα τιμή

⁷ https://doklestinic.law/files/2020/08/law_on_privatisation.pdf

εκκίνησης, σε περίπτωση διεξαγωγής δεύτερης διαδικασίας συλλογής προσφορών ή δεύτερης δημόσιας προσφοράς δεν πρέπει να είναι χαμηλότερη από το ένα τρίτο της εκτιμώμενης αξίας του κεφαλαίου ή των περιουσιακών στοιχείων.

Οι **βασικές μέθοδοι ιδιωτικοποίησης** στη Σερβία είναι ο πλειστηριασμός και ο διαγωνισμός.

Το ΔΝΤ στην τελευταία του αξιολόγηση για τη Σερβία, αναφέρει ότι παραμένει προσηλωμένο στην εξυγίανση των επιχειρήσεων του χαρτοφυλακίου του πρώην Οργανισμού Αποκρατικοποιήσεων σύμφωνα με τον αναθεωρημένο Νόμο περί Ιδιωτικοποιήσεων. Μέχρι τον Φεβρουάριο του 2022, περισσότερες από 315 εταιρείες κήρυξαν πτώχευση και 74 ιδιωτικοποιήθηκαν από τα τέλη του 2014. Περίπου 36.600 εργαζόμενοι από 365 εταιρείες έχουν λάβει αποζημιώσεις απόλυσης. Παραμένουν περίπου 60 εταιρείες με σχεδόν 26.000 εργαζόμενους.

Ως στρατηγικής σημασίας ιδιωτικοποιήσεις στο άμεσο μέλλον, το ΔΝΤ ορίζει τη Δημόσια Επιχείρηση υπεραστικών λεωφορείων Lasta και τα ορυχεία Resavnica, για τα οποία έχει αναπτυχθεί με τη βοήθεια της Παγκόσμιας Τράπεζας, σχετικό σχέδιο δράσης.

Πέρα από τη Lasta, πιθανές επικείμενες ιδιωτικοποιήσεις συζητούνται για την εταιρεία επίπλων Simpro, την εταιρεία μεταφορών Yugoslan River Shipping (JRB), την κατασκευαστική εταιρεία πλωτών οδών Preduzeće za vodne puteve Ivan Milutinović (PIM), τον εκδοτικό οίκο Prosveta, την Εταιρεία Αλιείας από το Βελιγράδι Ribarsko Gazdinstvo, την PGM Budućnost από το Πρέσεβο και την JAT Apartments στο Κοραονικ.

Συμπράξεις Δημοσίου – Ιδιωτικού Τομέα (ΣΔΙΤ) και Συμβάσεις Παραχώρησης

Το αυξανόμενο “χάσμα” μεταξύ των αναγκών για επενδύσεις και των διαθέσιμων δημόσιων πόρων, με ταυτόχρονη ανάγκη εξεύρεσης νέων μορφών χρηματοδότησης για την κατασκευή υποδομών ή τον εκσυγχρονισμό των ήδη υπάρχουσών, οδήγησαν και τη Σερβία στη χρήση ΣΔΙΤ (ΣΔΙΤ ή Public-Private Partnerships-“PPP”).

Οι ΣΔΙΤ αποτελούν μια σύνθετη επιχειρηματική δραστηριότητα με τη συμμετοχή κρατικών αλλά και ιδιωτικών φορέων για την παροχή δημόσιας υπηρεσίας και την κατασκευή, συντήρηση, λειτουργία και εκμετάλλευση έργων υποδομής σε μακροχρόνιο ορίζοντα. Οι εν λόγω συμβάσεις ρυθμίζονται στη Σερβία από τον “Νόμο για τις συμπράξεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα και τις συμβάσεις παραχώρησης” (Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας της Σερβίας, αριθ. 88/2011, 15/2016 και 104/2016).

Η εκτέλεση δημόσιων έργων μέσω ΣΔΙΤ επικεντρώθηκε, αρχικά, σε μεγάλα έργα υποδομής (κατασκευή και διαχείριση αυτοκινητοδρόμων, αεροδρομίων κ.α). Όμως στη συνέχεια οι ΣΔΙΤ επεκτάθηκαν και σε άλλους τομείς, όπως ενδεικτικά η εξορυκτική βιομηχανία, η ενέργεια, οι ηλεκτρονικές επικοινωνίες, η χρήση, διαχείριση, προστασία, ανάπτυξη και βελτίωση δημόσιων αγαθών (ύδρευση και επεξεργασία υδάτων, δάση, ποτάμια, λίμνες, ιαματικά λουτρά κ.α.). Τέλος η διαχείριση δημόσιων χώρων στάθμευσης, στερεών αποβλήτων, η παροχή υπηρεσιών καθαριότητας, αστικών και προαστιακών μεταφορών επιβατώ, αποτέλεσαν και αυτές αντικείμενο των ΣΔΙΤ.

Υπάρχουν **δύο μορφές ΣΔΙΤ**. Οι ΣΔΙΤ συμβατικού τύπου (contractual PPP), που σε αυτές ανήκουν οι συμβάσεις παραχώρησης και οι ΣΔΙΤ θεσμοθετημένου τύπου (institutional PPP). Όσον αφορά τις ΣΔΙΤ συμβατικού τύπου, συνάπτεται μια συμφωνία μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα για τις μεταξύ τους σχέσεις και η συμφωνία εκτελείται εντός μιας αρχικής

χρονικής περιόδου, τουλάχιστον μεταξύ 5 και 50 χρόνων. Υπάρχει δυνατότητα εκτέλεσης νέας συμφωνίας μετά τη λήξη της προθεσμίας αυτής, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο δίκαιο των δημοσίων συμβάσεων όσον αφορά τα κριτήρια επιλογής του ιδιωτικού εταίρου.

Αναφορικά με τις ΣΔΙΤ θεσμοθετημένου τύπου, δημιουργείται ένας νέος θεσμός-δομή, συνήθως μία εταιρεία κοινοπραξίας (joint venture), για την εφαρμογή του σχεδίου. Οι ΣΔΙΤ θεσμοθετημένου τύπου αποτελεί μορφή συνεργασίας μέσω μιας συμμετοχικής εταιρείας, η οποία αναλαμβάνει την υλοποίηση του έργου. Ένας δημόσιος και ιδιωτικός εταίρος μπορούν, επίσης (α) να ιδρύσουν από κοινού μια εταιρεία ή (β) και να αποκτήσουν μερίδια συμμετοχής / να συνεισφέρουν πρόσθετο κεφάλαιο σε μια ήδη υπάρχουσα εταιρεία. Η επιλογή του ιδιώτη εταίρου στις ΣΔΙΤ πραγματοποιείται σύμφωνα με τη διαδικασία της νομοθεσίας περί δημοσίων προμηθειών (law governing public procurements).

Για δημιουργία του νομικού πλαισίου των ΣΔΙΤ και προσέλκυσης ιδιωτικών επενδύσεων, έχει συσταθεί και λειτουργεί στη Σερβία ειδική " Επιτροπή ΣΔΙΤ ("Public-Private Partnership Commission"). Ειδικότερα, στις αρμοδιότητες της Επιτροπής αυτής εμπειρογνομόνων ανήκουν η μελέτη βελτιστοποίησης του νομοθετικού πλαισίου, ο σχεδιασμός υλοποίησης έργων ΣΔΙΤ, η προετοιμασία υποβολής τέτοιου είδους σχεδίων, η διοργάνωση σχετικών διαβουλεύσεων, η έκδοση γνωμοδοτήσεων κ.α.

Δ.3 Πιστοληπτική ικανότητα χώρας – Κίνδυνοι/ προοπτικές

Η Σερβία αξιολογείται από τον γαλλικό οργανισμό εκτίμησης πιστωτικών κινδύνων ασφάλισης εξαγωγικών πιστώσεων, Coface, ως χώρα επιπέδου κινδύνου Β, ενώ για το επιχειρηματικό της περιβάλλον κατατάσσεται στο επίπεδο κινδύνου Α4. Άλλοι συναφείς οργανισμοί κατατάσσουν την Σερβία, λίγο πολύ, σε ανάλογη κατηγορία κινδύνου χώρας.

Όσον αφορά το περασμένο έτος, η Coface υπογράμμισε τα μεγάλα ποσοστά διαφθοράς της χώρας (91η ανάμεσα σε 180 άλλες χώρες κατά το 2020). Η διαφθορά στη Σερβία είναι παρούσα σε όλα τα επίπεδα ενώ η μάχη για την καταπολέμησή της μέχρι στιγμής δεν απέφερε αξιόλογα αποτελέσματα, παρά τις εκτεταμένες ομάδες ελέγχου που συστάθηκαν επί αυτού του σκοπού.

Η κριτική των Διεθνών οικονομικών Οργανισμών υπογραμμίζει, επίσης, τις ανεπάρκειες στο κράτος δικαίου. Το 2020, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕCHR) είχε λάβει 1.800 νέες αιτήσεις για παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τη Σερβία. Τέλος, ενίοτε προκαλούνται μερικές κοινωνικές αναταραχές εξαιτίας πτώσης του επιπέδου ζωής, υψηλών επιπέδων ανεργίας και λοιπών τοπικών ζητημάτων.

Ιδιαίτερα όσον αφορά τις επιχειρήσεις παρατηρούνται αδυναμίες στον ελεύθερο ανταγωνισμό, στη διαδικασία δημοσίων διαγωνισμών κλπ. Η χώρα παρουσιάζει μια μέτρια εικόνα αναφορικά με την παγκόσμια ανταγωνιστικότητα (70/141), τον παγκόσμιο δείκτη ελευθέρων συναλλαγών (64/136), την οικονομική ελευθερία (69/179), την διεθνή υλικοτεχνική (logistics) απόδοση εφοδιαστικών αλυσίδων (65/160), την διαδικτυακή ετοιμότητα (75/139) και τον ανοιχτό προϋπολογισμό (62/115).

Ταυτόχρονα, η Σερβία, μετά την διάλυση της πρώην Γιουγκοσλαβίας, αποτελεί, μια περικλειστή βαλκανική χώρα, με μη ικανοποιητικό οδικό δίκτυο, ανεπαρκή δημόσιο τομέα (καθυστερήσεις στην εφαρμογή φορολογικών και οικονομικών μεταρρυθμίσεων), αδιαφάνεια στις διαδικασίες ιδιωτικοποίησης. Παράλληλα, οι σχέσεις της χώρας με μερικές

γειτονικές χώρες, είναι δυσχερείς. Μεγάλο είναι το ποσοστό της παραοικονομίας - 24% του ΑΕΠ- της χώρας, αλλά και αναφορικά με την αδήλωτη εργασία (20%). Οι περιορισμένες αλλά συνεχείς ροές μεταναστών αυξάνουν τα περιστατικά στο χώρο του εγκλήματος που σχετίζεται με τη μετανάστευση. Μεταναστευτικό ζήτημα, δυστυχώς, παρατηρείται και από τη Σερβία προς άλλες χώρες, υπό τη μορφή του "brain drain" (πχ ενδεικτικά αναφέρουμε ότι το 27% του νέου πληθυσμού εγκατέλειψε τη χώρα κατά το τρίτο τρίμηνο του 2020).

Πολλές από τις ανωτέρω αδυναμίες της χώρας αποτελούν κατάλοιπα του παρελθόντος, όταν η Σερβία αποτελούσε μέρος της πρ. Γιουγκοσλαβίας του τότε κρατικού, κεντρικού οικονομικού προγραμματισμού.

Όμως από το 2014 η ετήσια οικονομική ανάπτυξη είναι σταθερά ανοδική. Το ποσοστό παγκοσμιοποίησης της χώρας (46/185) αποτελεί ιδιαίτερα ενθαρρυντικό στοιχείο για την μελλοντική εξέλιξη της οικονομίας της. Η χώρα βρίσκεται σε προ-ενταξιακή στην ΕΕ πορεία, έχοντας προβεί σε διάφορες οικονομικές μεταρρυθμίσεις σύμφωνα με τις οδηγίες του ΔΝΤ και της ΕΕ. Το δε 93% των σερβικών προϊόντων εισάγονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση άνευ επιβολής τελωνειακών δασμών.

Η Σερβία είναι πλούσια σε φυσικούς πόρους, με επάρκεια τροφίμων, με ανερχόμενους τομείς, όπως την ψηφιακή οικονομία, την αυτοκινητοβιομηχανία, τις κατασκευές υποδομών ή οικιστικών αναγκών.

Ε. ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΙ - ΠΡΟΜΗΘΕΙΣ

Η επίσημη κρατική πηγή ενημέρωσης περί διαγωνισμών στη Σερβία είναι η ιστοσελίδα του Γραφείου Δημοσίων Συμβάσεων: <http://www.obnova.gov.rs/english/public-procurement> Επιπλέον, καθημερινή ενημέρωση για προκηρύξεις διαγωνισμών και έργων μπορούν να αναζητηθούν στη συνδρομητική ιστοσελίδα : <https://www.ekarjija.com/en/tender>.

Ειδικότερα, για τα έργα που εκπονούνται από την ΕΕ οι διαγωνισμοί αναρτούνται στο Tenders Electronic Daily- TED: <https://ted.europa.eu/TED/main/HomePage.do> και τη σελίδα της Ευρωπαϊκής Αντιπροσωπίας στη Σερβία: <https://europa.rs/open-tenders/?lang=en>

- η πρόσβαση σε κοινοτικά κονδύλια σχετικά με τα ανωτέρω έργα είναι διαθέσιμες στην ιστοσελίδα: <https://europa.rs/eu-funding/?lang=en> και στον ιστότοπο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

- Ειδοποιήσεις Συμβάσεων για Έργα, Προμήθειες και Υπηρεσίες δημοσιεύονται στο Finance & Tenders (F&T)

<https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/home>

Για προσκλήσεις υποβολής προτάσεων υπό άμεση διαχείριση (από τις Αντιπροσωπείες), οι αιτούντες πρέπει να εγγραφούν στη διαδικτυακή βάση δεδομένων PADOR - https://ec.europa.eu/international-partnerships/funding/looking-for-funding_en και στη συνέχεια να υποβάλουν αιτήσεις στην ηλεκτρονική πλατφόρμα PROSPECT <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/wikis/display/ExactExternalWiki/e-Calls+PROSPECT> Ρόλος του PROSPECT είναι να αυξήσει την αποτελεσματικότητα της διαχείρισης των προσκλήσεων υποβολής προτάσεων, να προσφέρει εξυπηρέτηση σε οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και στους αιτούντες, μέσω ανάλογων εφαρμογών όπως η ηλεκτρονική υποβολή και η δυνατότητα διαδικτυακής παρακολούθησης (βλ. https://ec.europa.eu/europeaid/prospect_en). Πληροφορίες για μελλοντικά έργα μπορούν να ληφθούν από την αντιπροσωπεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στη Δημοκρατία της Σερβίας.

Εκτός των κύριων οργανισμών χρηματοδότησης (πχ EU, EIB <https://www.eib.org/en/projects/regions/enlargement/the-western-balkans/serbia/index.html>, EBRD <https://www.ebrd.com/serbia.html>, World Bank, UNDP κλπ), χρήσιμες πληροφορίες για τα υπό κατασκευή έργα μπορούν να αντληθούν μέσω: του Συμβουλίου της Αναπτυξιακής Τράπεζας της Ευρώπης (CEB-<https://coebank.org/en>), κυρίως για οικοδομικά έργα σε νοσοκομεία, δικαστικά μέγαρα, φυλακές κτλ, καθώς και από την Γερμανική Αναπτυξιακή Τράπεζα KfW (<https://germancooperation.rs/kfw>) που χρηματοδοτεί έργα υποδομών ιδιαίτερα σε κλάδους ενέργειας και περιβάλλοντος.

Σύμφωνα με την ΕΕ υφίστανται προβλήματα ανταγωνισμού στις Δημόσιες Συμβάσεις λόγω του γεγονότος ότι επιτρέπεται εξαίρεση, βάσει ψηφισθέντος νόμου (Φεβρ. 2020), από την εφαρμογή κανόνων σχετικά με έργα «ειδικής σημασίας για τη Δημοκρατία της Σερβίας», αλλά και λόγω των κενών στη νομοθεσία για έργα συμπράξεων δημόσιου και ιδιωτικού τομέα (ΣΔΙΤ). Βάσει του νόμου αυτού αρκετά συχνή ήταν η τακτική μερικά έργα να μην προκηρύσσονται, αλλά να δίνονται με απ' ευθείας ανάθεση σε ξένες, κυρίως, εταιρείες

προερχόμενες από συγκεκριμένες συνήθως χώρες (πχ Κίνα). Ο νόμος αυτό καταργήθηκε το 2023 και αναμένονται τα αποτελέσματα της κατάργησης. Τέλος, συχνά είναι και τα φαινόμενα «φωτογραφικών προκηρύξεων» και διακριτικής μεταχείρισης, με περιπτώσεις μη έγκαιρων και σαφώς αιτιολογημένων ακυρώσεων Διαγωνισμών κτλ173. Τέλος, αρκετές εταιρείες έρχονται αντιμέτωπες με το πρόβλημα της «ασυνήθιστα χαμηλής τιμής» στις δημόσιες συμβάσεις της χώρας.

ΣΤ. ΚΛΑΔΟΙ ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ ΓΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Όσον αφορά τους τομείς που παρουσιάζουν επιχειρηματικές ευκαιρίες, αναφέρουμε εν συντομία τα ακόλουθα:

ΣΤ.1 Έργα περιβάλλοντος

Τα έργα του τομέα υδάτων (κατασκευή αποχετευτικών δικτύων, συστημάτων καθαρισμού λυμάτων) και τα έργα διαχείρισης στερεών αποβλήτων (ανακύκλωση, circular economy) βρίσκονται ακόμη σε νηπιακή κατάσταση και λαμβάνουν χρηματοδότηση από την ΕΕ και διεθνείς χρηματοοικονομικούς. Πολλές ελληνικές επιχειρήσεις διαθέτουν αξιόλογο “know-how”, για διαχείριση τέτοιων αποβλήτων και απορριμμάτων

ΣΤ.2 Εκσυγχρονισμός σιδηροδρομικού, οδικού δικτύου και υποδομών

Σιδηρόδρομοι

Τα έργα στον τομέα αυτό βρίσκονται σε αρχικό στάδιο. Το έργο Stara Pazova - Novi Sad – Subotic - Ουγγαρία υλοποιείται με κινέζικα και εν μέρη ρωσικά δάνεια. Ενώ η κινεζική πλευρά επεδίωκε να της ανατεθεί, χωρίς διαπραγμάτευση, η κατασκευή ολόκληρης της γραμμής από Βόρεια Μακεδονία (Πρέσεβο) - Νις - Βελιγράδι - Κροατία (Sid), με διασύνδεση προς Stara Pazova, από τον Απρίλιο 2022 η ΕΕ απαιτήσε να αναλάβει τη μελέτη και χρηματοδότηση της κατασκευής αυτής. Οι δε εργασίες του τμήματος Νις-Βελιγράδι θα είναι ταχύ ρυθμού. Το τμήμα Βόρεια Μακεδονία (Πρέσεβο) - Νις ανέλαβε το IPF8, σε κοινοπραξία με την Δανική COWI και τη Γαλλική EGIS. Τέλος η μελέτη του τμήματος Βελιγράδι - σύνορά με Κροατία (Sid), ανατέθηκε και αυτή στην Γαλλική EGIS και την Δανική COWI. Στις δύο τελευταίες κοινοπραξίες, συμμετέχει και η ελληνική μελετητική εταιρεία SYSTEMA. Ολόκληρη η γραμμή έχει προϋπολογισμό γύρω στα 2 δις Ευρώ με στόχο υλοποίησης σε 5-10 χρόνια. Χρηματοδοτείται από με κοινοτικά “grants”, δάνεια από ΕΙΒ, EBRD και άλλες τράπεζες (π.χ. Παγκόσμια Τράπεζα) και τον σερβικό προϋπολογισμό.

Υπάρχουν και άλλα υπό σχεδιασμό σιδηροδρομικά έργα, όπως η βελτίωση των γραμμών σύνδεσης προς Κόσοβο (από βορρά προς Μιτρόβιτσα) καθώς και από νότια, δηλαδή από Νις – Merdare – Πρίστινα. Αντίστοιχα θα προωθηθούν και οι βελτιώσεις των συνδέσεων με τη Ρουμανία, αλλά ως δεύτερη προτεραιότητα. Στις εξελισσόμενες μελέτες απασχολούνται ήδη αρκετοί Έλληνες μηχανικοί.

Αυτοκινητόδρομοι

Αντίθετα με τα προαναφερθέντα, στον τομέα αυτό οι ευκαιρίες φαίνεται να οδεύουν προς το τέλος καθώς οι μεγάλοι οδικοί άξονες έχουν ήδη κατασκευασθεί ή δημοπρατηθεί. Το μεγαλύτερο υπό υλοποίηση έργο αφορά την κατασκευή του τμήματος του αυτοκινητοδρόμου προς Κόσοβο.

Τέλος, σύμφωνα με το Western Balkans Economic and Investment Plan, η ΕΕ για την περίοδο 2021-2027 σκοπεύσει να υλοποιήσει έργα ύψους 9 δις Ευρώ στις έξι χώρες των Δυτικών Βαλκανίων. Θεμιτό είναι να επιδιωχθεί ενδεχόμενη ελληνο-σερβική συνεργασία για την υλοποίηση μεγάλων έργων, πολλαπλώς ωφέλιμων για την χώρα μας και την Βαλκανική περιοχή, με συγχρηματοδότηση από την ΕΕ. Στον κατασκευαστικό τομέα, η

Ελλάδα διατηρεί ακόμα θετικό “brand name” στην αγορά της Σερβίας και οι κατασκευαστικές της εταιρείες είναι σε θέση να προσφέρουν τεχνογνωσία για μεγάλα έργα (κυρίως ως ανάδοχοι).

ΣΤ.3 Agri-Business

Η σερβική γεωργία (τουλάχιστον 6,3% του ΑΕΠ), συμβάλει στην ανάπτυξη αγροτικών περιοχών καθώς απασχολεί το 16,9% περίπου του εργατικού δυναμικού της χώρας. Τα “αδύνατα σημεία” της σερβικής γεωργίας, μεταξύ άλλων, αφορούν τα χαμηλά εισοδήματα, τα πρότυπα που μερικές φορές αποκλίνουν από τους διεθνείς κανόνες, ζητήματα υποδομής και την παρουσία μονοπωλίων στην αλυσίδα παραγωγής και λιανικής.

Τα κύρια εισαγόμενα στη Σερβία προϊόντα περιλαμβάνουν τον καφέ, τα καπνά, τη σόγια, τις μπανάνες, τα λαχανικά και τα ψάρια. Όσον αφορά το ελαιόλαδο, μη παραδοσιακό προϊόν διατροφής των Σέρβων, παρουσιάζονται ορισμένες προοπτικές διότι αλλάζουν οι καταναλωτικές συνήθειες και η ζήτηση παρθένου ελαιόλαδου σημειώνει σταθερή αύξηση. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι, σύμφωνα με αξιόπιστα στοιχεία, η κατανάλωσή του ανερχόταν σε 2.663.621 λίτρα το έτος 2017, αλλά τα επόμενα έτη υπερέβη τα 3.000.000 λίτρα.

Το 2022 εγκρίθηκε το ευρωπαϊκό πρόγραμμα IPARD III για τη Δημοκρατία της Σερβίας περιόδου 2021-2027, ύψους 288 εκατομμυρίων ευρώ. Οι επενδύσεις που θα υποστηριχθούν αφορούν την προμήθεια εξοπλισμού και μηχανημάτων για την κατασκευή και ανακατασκευή εγκαταστάσεων με στόχο την επίτευξη των προτύπων της ΕΕ στον τομέι υγιεινής, ασφάλειας τροφίμων, καλής μεταχείρισης ζώων, προστασίας του περιβάλλοντος καθώς και ενίσχυσης των παραγωγών γεωργικών προϊόντων και την “τοποθέτησή” τους στην αγορά της ΕΕ.

ΣΤ.4 Ενέργεια-ΑΠΕ

Σημαντικές επενδύσεις αναμένονται στην παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ καθώς και στο δίκτυο διανομή ηλεκτρικής ενέργειας, τόσο από τον ιδιωτικό όσο και από τον δημόσιο τομέα, ιδίως όσον αφορά τον τομέα των ΑΠΕ. Τον Μάιο του 2023 ξεκίνησε ένα τριετές πρόγραμμα δημοπρασιών για αιολικά και φωτοβολταϊκά πάρκα συνολικής ισχύος 1.300 MW. Σύμφωνα με ανακοινώσεις της κυβέρνησης, όσον αφορά τον τομέα της ενέργειας προγραμματίζονται επενδύσεις 15 δισ. ευρώ, με έμφαση στις ΑΠΕ, συμπεριλαμβανομένης της αναβάθμισης των υδροηλεκτρικών εγκαταστάσεων παραγωγής ενέργειας αλλά και τις επενδύσεις στην επέκταση του δικτύου ηλεκτρικής ενέργειας. Τέλος, οι τεχνολογίες ενεργειακής απόδοσης μπορούν, επίσης, να προσφέρουν ευκαιρίες στους Έλληνες εξαγωγείς.

ΣΤ.5 Μεταφορές:

Η Σερβία φιλοδοξεί να γίνει κέντρο “logistics” της κεντρικής Ευρώπης. Στην περιοχή Nova Pazova-Stara Pazova, δυτικά του αυτοκινητοδρόμου Βελιγραδίου-Νόβι Σαντ, δημιουργήθηκαν τεράστιες μονάδες διαχείρισης μεταφορών και υπηρεσιών “door to door”, όπως και αποθήκευσης προϊόντων (logistics). Μεταξύ αυτών δεσπόζουν οι αποθήκες της εταιρείας Schenker, μέλους του γερμανικού ομίλου DB, δηλαδή των γερμανικών σιδηροδρόμων. Στην Ελλάδα, μετά από

δεκαετίες, παρατηρείται κοσμογονία στα “logistics”, ιδιαίτερα λόγω της ιδιωτικοποίησης του ΟΛΠ και του ΟΛΘ, ενώ ακολουθούν και άλλοι λιμένες.

Επιχειρηματικές ευκαιρίες υπάρχουν και σε άλλους τομείς όπως στη τεχνολογία για τα τυχερά παίγνια, τα οπτικοακουστικά έργα, στους τομείς των καλλυντικών, της πληροφορικής κτλ. Επαγγελματικές ευκαιρίες ανοίγονται και στον τομέα του franchising, καθώς δεν είναι λίγες οι εταιρείες που ενδιαφέρονται να δημιουργήσουν υποκαταστήματα στη Σερβία, όπως πχ οι Cartridge World, Tasty Donuts and Coffee και άλλες.

Ζ. ΧΡΗΣΙΜΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Ελληνικές Αρχές

Ελληνική Πρεσβεία	Τηλ: +381-11-3226523, 3331900	gremb.bel@mfa.gr
Προξενικό Γραφείο	Τηλ: +381-11-3341507, 3331906	grcon.bel@mfa.gr
Γραφείο Ο.Ε.Υ.	Τηλ: +381-11-3231577, 3222338	ecocom-belgrade@mfa.gr
Γραφείο ΑΚ.ΑΜ.	Τηλ : +381-11-3034698	defatt_srb@hndgs.mil.gr
Γραφ. Δημ. Διπλωματίας	Τηλ: +381-11-3331924, 3331963	pdo.bel@mfa.gr

Σερβικές Αρχές

Σερβική κυβέρνηση τηλ : +381 11 3614-621, <https://www.srbija.gov.rs>, kontakt@gov.rs
Γραφείο της πρωθυπουργού κας Α.Μπρνάμπιτς, Nemanjina 11, Βελιγράδι, τηλ / φαξ: +381 11 3620-115, predsednikvlade@gov.rs

Υπουργεία της Σερβικής Κυβέρνησης

Υπουργείο Εξωτερικών

Βελιγράδι, Kneza Milosa 24-26, τηλ: +381 11 306-8000, +381 11 3616-333
www.mfa.gov.rs, <https://msp.rs>, mfa@mfa.rs, press@mfa.rs

Υπουργείο Εσωτερικών

Βελιγράδι, Bulevar Mihajla Pupina 2, τηλ: +381 11 306-2000 εσωτ. 2601, www.mup.gov.rs,
info@mup.gov.rs

Υπουργείο Οικονομικών

Βελιγράδι, Kneza Milosa 20, τηλ: +381 11 3613-245; +381 11 3642-600, www.mfin.gov.rs,
kontakt@mfin.gov.rs, press@mfin.gov.rs

Υπουργείο Οικονομίας

Βελιγράδι, Kneza Milosa 20, τηλ: +381 11 3642-600; φαξ: +381 11 3642-705, www.privreda.gov.rs,
kabinet@privreda.gov.rs, press@privreda.gov.rs

Υπουργείο Γεωργίας, Δασών και Διαχείρισης Υδάτων

Βελιγράδι, Nemanjina 22-26, τηλ: +381 11 260-79-60, +381 11 3612-197; www.minpolj.gov.rs,
office@minpolj.gov.rs

Υπουργείο Προστασίας Περιβάλλοντος

Βελιγράδι, Omladinskih brigada 1, τηλ: +381 11 3131-357; φαξ: +381 11 3131-394
www.ekologija.gov.rs, eko.kabinet@eko.gov.rs

Υπουργείο Κατασκευών, Μεταφορών και Υποδομών

Βελιγράδι, Nemanjina 22-26, τηλ: +381 11 3614-652; φαξ: +381 11 3616- 521, www.mgsi.gov.rs
kabinet@mgsi.gov.rs

Υπουργείο Ορυχείων και Ενέργειας

Βελιγράδι, Nemanjina 22-26, τηλ: +381 11 3604-403; φαξ: +381 11 3616-603
www.mre.gov.rs, kabinet@mre.gov.rs

Υπουργείο Δικαιοσύνης

Βελιγράδι, Nemanjina 22-26, τηλ / φαξ: +381 11 785-8000
www.mpravde.gov.rs, kontakt@mpravde.gov.rs

Υπουργείο Εμπορίου, Τουρισμού και Τηλεπικοινωνιών

Βελιγράδι, Bulevar Mihajla Pupina 2, τηλ: +381 11 3113-432; φαξ: +381 11 3114-650,
www.mtt.gov.rs , kabinet@mtt.gov.rs,

Υπουργείο Δημόσιας Διοίκησης και Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Βελιγράδι, Bircaninova 6,τηλ: +381 11 362-0146; +381 11 361-3654
www.mduls.gov.rs, kabinet@mduls.gov.rs, sekretarijat.mduls@mduls.gov.rs

Υπουργείο Άμυνας

Βελιγράδι, Bircaninova 5,τηλ: +381 11 3006-311; φαξ: +381 11 3006-062, www.mod.gov.rs ,
info@mod.gov.rs

Υπουργείο Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης

Βελιγράδι, Nemanjina 34, τηλ: +381 11 3061-100, +381 11 3061-102, +381 11 3061-103; faks:
+381 11 3061-110 www.mei.gov.rs , office@mei.gov.rs

Υπουργείο Παιδείας, Επιστημών και Τεχνολογικής Ανάπτυξης

Βελιγράδι, Nemanjina 22-26, τηλ: +381 11 3616-489; φαξ: +381 11 3616-491 www.mpn.gov.rs ,
kabinet@mpn.gov.rs

Υπουργείο Υγείας

Βελιγράδι, Nemanjina 22-26,τηλ: +381 11 3616-251, +381 11 3614-890; φαξ: +381 11 2656-548
www.zdravlje.gov.rs , kabinet@zdravlje.gov.rs

Υπουργείο Εργασίας, Απασχόλησης, Βετεράνων και Κοινωνικών Υποθέσεων

Βελιγράδι, Nemanjina 22-26,τηλ: +381 11 3038-661, www.minrzs.gov.rs ,
protokol@minrzs.gov.rs, kabinet@minrzs.gov.rs, press@minrzs.gov.rs

Υπουργείο Αθλητισμού

Βελιγράδι, Bulevar Mihajla Pupina 2
τηλ: +381 11 3130-912, +381 11 3117-099; φαξ: +381 11 3130-915, www.mos.gov.rs ,
sekretarijat.mos@mos.gov.rs

Υπουργείο Αγροτικής Πρόνοιας

Βελιγράδι, Bulevar Mihajla Pupina 2, τηλ: +381 11 3112-282; +381 11 2673-027
www.mbs.gov.rs/, kabinet@mbs.gov.rs

Υπουργείο Επιστημών, Τεχνολογικής Ανάπτυξης και Καινοτομίας

Βελιγράδι, Nemanjina 11, τηλ: +381 11 3621-537 www.inovacije.gov.rs/, kabinet@mbpi.gov.rs

Υπουργείο Δημοσίων Επενδύσεων

Βελιγράδι, Nemanjina 11, τηλ: +381 11 3617-737; +381 11 3617-584; φαξ: +381 11 3617-737
www.obnova.gov.rs/, kabinet@obnova.gov.rs

Υπουργείο Πολιτισμού και Μέσων Ενημέρωσης

Βελιγράδι, Vlackovicena 3, τηλ/φαξ: +381 11 3398-172, +381 11 3398-811 www.kultura.gov.rs ,
kabinet@kultura.gov.rs

Εμπορικά & Βιομηχανικά Επιμελητήρια

Εμπορικό & Βιομηχανικό Επιμελητήριο Σερβίας

Τηλ. +381-11-3300900 kabinet@pks.rs

Εμπορικό Επιμελητήριο Βοϊβοντίνας

Τηλ: +381-21-4803709 kabinet@pkv.rs

Οικονομικό Επιμελητήριο Βελιγραδίου

Τηλ:+381-11-2641355,2643344,2643899 kabinetbg@pks.rs

Περιφερειακό Εμπορικό Επιμελητήριο Νόβι Σαντ

Τηλ: +381-21-4802088 kabinet.novisad@pks.rs

Περιφερειακό Εμπορικό Επιμελητήριο Νις

Τηλ: +381-18-510999, 255668, 255391 info.nis@pks.rs

Περιφερειακό Εμπορικό Επιμελητήριο Ζρένιανιν

Τηλ: +381-23-562979, 535890 zrenjanin@pks.rs

Περιφερειακό Εμπορικό Επιμελητήριο Κικίντα

Τηλ: +381-230-21080, 21173 office@rpk-ki.co.rs

Περιφερειακό Εμπορικό Επιμελητήριο Βάλιεβο

Τηλ: +381-14-221721, 222314 rpkvaljevo@pks.rs

Περιφερειακό Εμπορικό Επιμελητήριο Πόζαρεβατς

Τηλ: +381-12-556800, 556801, 556802 rpk-po@pks.rs

Περιφερειακό Εμπορικό Επιμελητήριο Ζάιετσαρ

Τηλ: +381-19-421901, 421411 rpkza@pks.rs

Περιφ. Εμπορ. & Βιομηχ. Επιμελητήριο Κράγκουϊεβατς

Τηλ: +381-34-335805, 335010 komora.kragujevac@pks.rs

Περιφερειακό Εμπορικό Επιμελητήριο Κράλιεβο

Τηλ: +381-36-334655, 231711 kraljevo@komora.net

Περιφερειακό Εμπορικό Επιμελητήριο Ούζιτσε

Τηλ: +381-31-514394, 513483 office.uzice@pks.rs

Περιφ. Εμπορικό & Βιομηχανικό Επιμελητήριο Πάντσεβο

Τηλ: +381-13-343475, 354055 rpkpancevo@pks.rs

Οικονομικό Επιμελητήριο Σρεμ Τηλ: +381-22-610778 office@rpksrem.co.rs

Περιφερειακό Εμπορικό Επιμελητήριο Κρούσεβατς

Τηλ: +381-37-441128, 441280, 418520 krusevac@pks.rs

Περιφερειακό Εμπορικό Επιμελητήριο Σόμπορ

Τηλ: +381-25-420780, 420930 office.sombor@pks.rs

Περιφερειακό Εμπορικό Επιμελητήριο Σούμποτιτσα

Τηλ: +381-24-553357, 553420 subotica@pks.rs

Τράπεζες

ADDIKO BANK AD BEOGRAD www.addiko.rs

AIK BANKA A.D. Beograd www.aikbanka.rs

ALTA BANKA AD BEOGRAD <https://altabanka.rs>

API BANK A.D. BEOGRAD www.apibank.rs

BANCA INTESA A.D. Beograd www.bancaintesa.rs

BANKA POŠTANSKA ŠTEDIONICA A.D. Beograd www.posted.co.rs

BANK OF CHINA SRBIJA A.D. Beograd - Novi Beograd www.bankofchina.com/rs/

CRÉDIT AGRICOLE BANKA SRBIJA A.D. Novi Sad www.creditagricole.rs

ERSTE BANK A.D. Novi Sad www.erstebank.rs

EUROBANK DIREKTNA A. D. Beograd www.eurobank-direktna.rs

EXPOBANK A.D. Beograd www.expobank.rs

HALKBANK A.D. Beograd www.halkbank.rs

NLB KOMERCIJALNA BANKA AD Beograd www.kombank.com

MIRABANK A.D. Beograd www.mirabankserbia.com
MOBI BANKA A.D. BEOGRAD www.mobibanka.rs
NASA AIK BANKA A.D. BEOGRAD www.nasaaikbanka.rs
3 BANKA AKCIONARSKO DRUSTVO. Novi Sad www.3bank.rs
OTP BANKA SRBIJA A.D. BEOGRAD www.otpbanka.rs
PROCREDIT BANK A.D. Beograd www.procreditbank.rs
RAIFFEISEN BANK A.D. Beograd www.raiffeisenbank.rs
SRPSKA BANKA A.D. Beograd www.srpskabanka.rs
UNICREDIT BANK SRBIJA A.D. Beograd www.unicreditbank.rs

Διοργανωτές Εκθέσεων

A & L EXPO d.o.o. Beograd
Τηλ.: +381-11-7111685, 3340454 office.alexpo@gmail.com
BELEXPOCENTAR d.o.o.
Τηλ.: +381-11- 3100300, 3100153 belexpocentarhala@hibelgrade.rs
DUKE & PETERSON D.O.O.
Τηλ.: +381-11- 3284 110, 3346 425 office@dukeandpeterson.com
SUMADIA SAJAM Τηλ.: +381-34 503 500 zoran.nedeljkovic@sumadijasajam.rs

Διπλωματικές Αποστολές

<http://www.mfa.gov.rs/en/embassies/serbian-diplomatic-missions/serbian-embassies>

Τεχνολογικά- Ερευνητικά Κέντρα

- StartIT, <https://startit.rs>
- Impact Hub, <https://belgrade.impacthub.net>
- Science Technology Park Belgrade, <https://ntpark.rs>

Σύνδεσμοι Ελληνικών Επιχειρήσεων

Σύνδεσμος Ελληνικών Επιχειρήσεων στη Σερβία

Address: Blvd Arsenija Carnojevic 68/8, 11070 Belgrade

Phone Number: +381 11 36 26 067, +381 64 82 96 508

Web site: www.hba.rs

Email: office@hba.rs

Ελληνο-Σερβικό Επιμελητήριο Βορείου Ελλάδος

<https://www.greekserbian.com/>

Address: Τσιμισκή 54, 54623, Θεσσαλονίκη, Ελλάδα

Phone Number: +30 2310277798 Email: info@greekserbian.com

Web site: <https://www.greekserbian.com/>

Εφημερίδες/Τηλ. Σταθμοί

BETA www.beta.rs

Tel: +381 (0)11 360 2400, +381 (0)11 360 2464

Fax: +381 (0)11 2642 551
E-mail: webportal@beta.rs
FONET <http://www.fonet.rs/>
Tel/Fax: +381 (0)11 26 30 881, +381 (0)11 26 35 346
E-mail: info@fonet.rs
TANJUG <http://www.tanjug.rs/>
Tel: +381 (0)11 32 88 284, 32 88 285
Fax: +381 (0)11 3282
E-mail: upr@tanjug.rs, office@tanjug.rs
NOVINSKA AGENCIJA JUGMEDIA <http://www.jugmedia.rs/>
Tel: (+381) 16 281 557, (+381) 16 200 022, 063 402 361
E-mail: jugmedia.redakcija@gmail.com
JUGPRESS, REGIONALNA INFORMATIVNA AGENCIJA <http://www.jugpress.com/>
Tel: 016 214 796, 063/8549104, 064/1338677
E-mail: lilasjug@gmail.com
SANAPRESS <http://www.sanapress.info/>
Tel/fax: (+381) 60 889 2044
E-mail: agencija.sana@gmail.com
RADIO-TELEVIZIJA SRBIJE www.rts.rs E-mail: kontaktcentar@rts.rs
B92 <http://www.b92.net/> E-mail: office@b92.net
PRVA SRPSKA TELEVIZIJA <http://www.prva.rs/> E-mail: info@prva.rs
HAPPY TV <http://www.happytv.tv/> E-mail: happy@happytv.rs
TV PINK <http://www.rtvpink.com/> E-mail: infotop@rtvpink.com , kabinet@rtvpink.com
N1 <http://rs.n1info.com/> E-mail: webredakcija@n1info.com
DANAS www.danas.rs E-mail: desk@danas.rs
ALO! www.alo.rs E-mail: redakcija@alo.rs , online@alo.rs
BLIC www.blic.rs E-mail: redakcija@blic.rs , redakcija_blic@ringier.rs
INFORMER www.informer.rs E-mail: redakcija@informer.rs
KURIR www.kurir-info.rs E-mail: redakcija@kurir-info.rs
POLITIKA www.politika.rs E-mail: desk@politika.rs , redakcija@politika.rs
NOVOSTI <https://www.novosti.rs/> E-mail: redakcija@novosti.rs , internet@novosti.rs

Ξενοδοχεία

Metropol Palace

<https://www.marriott.com/hotels/travel/beglc-metropol-palace-a-luxury-collection-hotel-belgrade>

Mercure Belgrade Excelsior

<https://all.accor.com/hotel/B1E1/index.en.shtml>

Hilton Belgrade

<https://www.hilton.com/en/hotels/begbshi-hilton-belgrade>

Hyatt Regency Belgrade

<https://www.hyatt.com/en-US/hotel/serbia/hyatt-regency-belgrade/belgr>

Square Nine

<https://www.squarenine.rs>

Mama Shelter Belgrade

<https://www.mamashelter.com/en/belgrade>

Hotel Townhouse 27

<https://townhouse27.com>

Crowne Plaza Belgrade

<https://www.crowneplaza.com/hotels/gb/en/belgrade/begcp/hoteldetail/hotel-overview>

Courtyard Belgrade City Center

<https://www.marriott.com/hotels/travel/begcy-courtyard-belgrade-city-center>

Χρήσιμες Ιστοσελίδες για επιχειρηματίες

- Γραφείο ΕΕ στη Σερβία-Προκηρύξεις Έργων

<http://europa.rs/serbia-and-the-eu/call-for-tenders> & <http://europa.rs/eu-projects-in-serbia>

- Υπουργείο Οικονομικών - Τμήμα Συμβάσεων και Χρηματοδότησης Προγραμμάτων από την ΕΕ

<http://www.cfcu.gov.rs>

- Γενικό Εμπορικό Μητρώο Ελλάδος, Tel: +302104129395, +302104177241-5, E.mail:

registry@pcci.gr <http://www.businessportal.gr/>

- Μητρώο Επιχειρήσεων στη Σερβία

<https://www.apr.gov.rs/searches.4090.html>

- Εποπτικός φορέας πτωχεύσεων

<https://alsu.gov.rs/en/>

- Μητρώο Διοικητικών Διαδικασιών

<https://rap.euprava.gov.rs/>

- Γραφείο Διαχείρισης Δημοσίων Συμβάσεων

<http://www.obnova.gov.rs/english/public-procurement>

- Συμβούλιο της Τράπεζας της Ευρώπης (CEB)

<https://coebank.org/en>

- Γερμανική Τράπεζα Εξωτερικής Βοήθειας

<https://germancooperation.rs/kfw>

<https://www.wbif.eu>, <https://www.wb6cif.eu/covid-19/transport-news/> &

- WBIF <https://www.wbif.eu/wbif-projects>

- UNDP www.rs.undp.org

- Παγκόσμια Τράπεζα <https://www.worldbank.org/en/country/serbia>

- Συνδρομητική ιστοσελίδα για προκηρύξεις έργων <https://www.ekapija.com/en/tender>

-Κεντρική Τράπεζα της Σερβίας <https://www.nbs.rs>

- Διεθνές Νομισματικό Ταμείο <https://www.imf.org/en/Countries/SRB>

- Σερβική Υπηρεσία Ανάπτυξης <https://ras.gov.rs>

- Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο της Σερβίας www.pks.rs

- Στατιστική Υπηρεσία Σερβίας <https://www.stat.gov.rs>

- Επιτροπή Ελέγχου Κρατικών Ενισχύσεων www.kkdp.gov.rs

- Επιτροπή για την Προστασία του Ανταγωνισμού www.kzk.org.rs

- Νόμος για τις Δημόσιες Συμβάσεις www.ujn.gov.rs/wp-content/uploads/2021/07/Public-Procurement-Law-OG-91_2019-PPO.pdf

- Τελωνειακή Υπηρεσία <https://www.carina.rs>
- Ελεύθερες Ζώνες <https://www.usz.gov.rs/eng/index.php>
- Κατάλογος Τραπεζών στη Σερβία <https://nbs.rs/en/finansijske-institucije/banke/spisak-banaka/index.html>
- StartIT Θερμοκοιτίδα νεοφυών επιχειρήσεων <https://startit.rs>
- Τεχνολογικό Πάρκο <https://ntpark.rs>
- Θερμοκοιτίδα νεοφυών επιχειρήσεων <https://belgrade.impacthub.net>
- Σύνδεσμος Ελληνικών Επιχειρήσεων Σερβίας www.hba.rs
- Οργανισμός Πιστοποίησης Σερβίας <https://www.ats.rs/en>
- Ινστιτούτο Τυποποίησης της Σερβίας <https://iss.rs/en>
- Ένωση καταναλωτών Σερβίας <https://www.consumersinternational.org/members/members/national-consumer-organisation-of-serbia-nops->
- Συμβούλιο Ξένων Επενδυτών (FIC) www.fic.org.rs
- Ελληνο-Σερβικό Επιμελητήριο Β.Ελλάδος-ΕΣΕ www.greekserbian.com
- Official Website of the International Trade Administration <https://www.trade.gov/country-commercial-guides/serbia-market-opportunities>
- Λογιστικό Γραφείο ελληνικών συμφερόντων στη Σερβία, Eurofast <https://eurofast.eu>
- Δικηγορικός Σύλλογος Σερβίας https://aks.org.rs/sr_lat/
<https://innovations.serbiacreates.rs/> επενδύσεις στον τομέα του IT
<https://serbia-business.eu/invest-in-serbia/>
<https://www2.deloitte.com/rs/sr.html> https://www.ey.com/en_rs
<https://www.pwc.rs/> (στη σερβική γλώσσα)
- Κατάλογος προβολής ελληνικών επιχειρήσεων και παραγωγών <https://www.productsgreek.com/el/ProductsGreek> ,
<https://www.worldwide-tax.com/serbia/serbia-Index.asp>
<https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/welcome-access2markets-market-access-database-users> EU Access2Markets Database
- Portal Deligate.gr, portal ενίσχυσης προβολής επιχειρήσεων που παράγουν Ελληνικά ΠΟΠ προϊόντα <https://deligate.gr/>
- Λίστα Σερβικών Υπουργείων: <https://www.srbija.gov.rs/tekst/en/34128/serbian-government-directory.php>

Δικηγόροι & Λογιστές

ι. Δικηγορικά Γραφεία που συνεργάζονται με ελληνικές επιχειρήσεις

IKRP Rokas & Rartners

Pjaraona de Mondezira 30, (3rd floor/ 8&9), 11102 Belgrade, Stari grad

Tel: +381 11 20-80-265, +381 11 26-35-184

Fax: +381 11 26-38-349

E-mail: belgrade@rokas.com

Website: <http://www.rokas.com>

Contact person: Mr Vuk Stankovic

E-mail: v.stankovic@rokas.com

Chaldoupis & Partners Law Offices

Dragoslava Jovanovica 13, 11102 Belgrade, Stari Grad

Tel/fax: +381 11 2030617

Mobile phone: +381 64 1118323

E-mail: t.dekleva@chaldoupis.com, administration@chaldoupis.com

Website: <http://www.chaldoupis.com>

Contact person: Mrs Tatjana Dekleva-Koljenovic

Mobile phone: +381 64 1970198

Radovanovic Stojanovic & Partners

Contact person: Mr Dr. Sasa Stojanovic, Σάσα Στογιάνοβιτς

Kralja Milana 10 b/5, 11000 Belgrade, Serbia

Mobile: +381 66 5000 507

E-mail: office@rspartners.rs, sasa.stojanovic@rspartners.rs

Website: <https://rspartners.rs/>

Spasic & Partners

Gospodar Jovanova 73, 11 000 Belgrade, Serbia

Tel/fax: +381 11 26 33 872, +381 11 32 83 677, +381 11 32 83 450, +381 11 32 88 766

Mobile: +381 63 328 044

E-mail: d.spasic@spasicpartners.com

Website: www.spasicpartners.com

Mladenovic & Associates

Vuka Karadžića 4, 11000 Belgrade

E-mail: a.mladenovitz@outlook.com

Tel: +381641429390

Contact person: Mr Aleksandar Mladenovic

NCR Lawyers

Contact person: Mr Nemanja Curcic

Cara Dusana 36-40, 11000 Belgrade, Serbia

Mobile: +381 67 70 49 551

E-mail: nemanjacurcic@ncrlawyers.com

Website: www.ncrlawyers.com

DNVG Attorneys

Contact persons: Ms Marina Nikolic, Mr Srecko Vujakovic

Resavska 38b, 11000 Belgrade, Serbia

Mobile: +381 69 128 3774

Tel: +381 11 401 5568

E-mail: office@dnvg-law.com, m.nikolic@dnvg-law.com

Website: <https://dnvg-law.com/>

Konstantinidis Law

Contact person: Mr Vladimir Konstantinidis
Bulevar Oslobođenja 78, 21000 Novi Sad
Mobile: +381 63 70 74 216
E-mail: info@konstantinidis-law.com
Website: <https://konstantinidis-law.com/>

ii. Λογιστικά/Φοροτεχνικά Γραφεία

Eurofast Global Limited
Contact person: κα. Nadasa Nedic
Mobile: +30 6977 808-531
E-mail: belgrade@eurofast.eu, info@eurofast.eu, natasa.nedic@eurofast.eu
Website: <http://www.eurofast.eu>
Mr George Panoutsopoulos, Regional Director

iii. Εκτελωνιστικά γραφεία

<http://www.portal-srbija.com/spedicija>.